

Organizacijų socialinės atsakomybės diegimo valstybės institucijose galimybių studija

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

2012 m. gegužė

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS	8
1 ĮSA AKTUALIŲ IR PROBLEMATIKOS APŽVALGA LIETUVOS VIEŠAJAME SEKTORIJE	10
1.1 ĮSA KONCEPCIJOS IR VIEŠOJO SEKTORIAUS RYŠYS.....	10
1.2 ĮSA/OSA PROBLEMATIKA IR REGULIAVIMAS	17
1.3 VIEŠIEJI PIRKIMAI – ŽALIEJI, SOCIALINIAI IR DARNIEJI PIRKIMAI.....	26
2 ARGUMENTAI IR MOTYVACINĖS NUOSTATOS DIEGIANT OSA VALSTYBĖS INSTITUCIJOSE	35
3 UŽSIENIO ŠALIŲ VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ PATIRTIS	40
4 PRAKTINIS SAA PADĖTIES TYRIMAS LIETUVOS VALSTYBĖS INSTITUCIJOSE.....	49
4.1 APKLAUSOS REZULTATŲ VERTINIMAS.....	50
4.2 APKLAUSOS METU GAUTŲ REZULTATŲ PATIKRINIMAS.....	52
4.3 INSTITUCIJŲ VIEŠUMO IR SKAIDRUMO VERTINIMAS INTERNETINĖJE ERDVĖJE	61
5 PAVYZDINIO SAA DIEGIMO PLANO LOGINIO MODELIO IDENTIFIKAVIMAS	64
5.1. VALSTYBĖS INSTITUCIJŲ SPECIFIKA	64
5.2. OSA SRITYS IR INSTRUMENTAI TAIKYTINI VALSTYBĖS INSTITUCIJOSE	70
6 IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	75
7 PRIEDAI.....	79

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

Lentelės

Lentelė 1. Per metus padarytų teisės aktų pakeitimų, skatinančių socialinės atsakomybės plėtrą, skaičius.	19
Lentelė 2. Lietuvos vieta Pagal Tarptautinį korupcijos suvokimo indeksą	23
Lentelė 3. Ministerijų reitingas pagal nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. birželio 1 d. viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį.	28
Lentelė 4. Savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektų reitingas pagal 2011 metais viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį.	28
Lentelė 5. Visų perkančiųjų organizacijų vykdyti žaliųjų pirkimų skaičius 2009-2011 m.	30
Lentelė 6. Perkančiųjų organizacijų, kurios, vykdydamos viešuosius pirkimus, privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, žaliųjų pirkimų skaičius 2009-2011 m.	31
Lentelė 7. Visų perkančiųjų organizacijų vykdytų pirkimų iš socialinių įmonių vertė (mln. Lt) 2009-2011 m.	34
Lentelė 8. Jungtinės Karalystės Vyriausybės valdomo turto darnaus panaudojimo tikslai.	41
Lentelė 9. Apklauso rezultatai: Darbovietės strategijos.	50
Lentelė 10. Apklauso rezultatai: Aplinkosaugos strategijos.	51
Lentelė 11. Apklauso rezultatai: Rinkos strategijos.	51
Lentelė 12. Apklauso rezultatai: Visuomenės strategijos.	52
Lentelė 13. Apklauso rezultatai: Įstaigos vertybės.	52
Lentelė 14. Organizacijos A tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	53
Lentelė 15. Organizacijos B tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	53
Lentelė 16. Organizacijos C tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	54
Lentelė 17. Organizacijos D tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	55
Lentelė 18. Organizacijos E tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	55
Lentelė 19. Organizacijos F tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	56
Lentelė 20. Organizacijos G tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	57
Lentelė 21. Organizacijos H tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	58
Lentelė 22. Organizacijos I tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	58
Lentelė 23. Organizacijos J tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.	59
Lentelė 24. Valstybės institucijų internetinių puslapių analizė.	61
Lentelė 25. Valstybės institucijų ir privačių įmonių palyginimas taikant socialinės atsakomybės principus.	64
Lentelė 26. OSA taikymo specifika priklausomai nuo valstybės institucijos pobūdžio.	67

Paveikslai

Pav. 1. Vykdomosios valdžios institucijų sistemos struktūra.	10
Pav. 2. Vyriausybės vaidmenys ir rolės plėtojant ĮSA.	13
Pav. 3. Viešosios politikos ir OSA ryšys.	15
Pav. 4. Priemonės valstybinėse institucijose.	16
Pav. 5. Svarbiausi socialiai atsakingų veiksmų skatintojai, iniciatoriai.	25
Pav. 6. Viešųjų pirkimų apimtys (mlrd. Lt) 2006-2011 metais.	27

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ES	– Europos Sąjunga
EK	– Europos Komisija
ESFA	– Europos socialinio fondo agentūra
GS	– ĮSA diegimo valstybės institucijose galimybių studija
ĮSA	– įmonių socialinė atsakomybė
JTVP	– Jungtinių Tautų vystymo programa
KAM	– LR Krašto apsaugos ministerija
LKI	– Lietuvių kalbos institutas
LR	– Lietuvos Respublika
NAVJT	– Nacionalinis atsakingo verslo įmonių tinklas
NDVS	– Nacionalinė darnaus vystymosi strategija
NVO	– nevyriausybines organizacijos
MVĮ	– mažos ir vidutinės įmonės
OSA	– organizacijos socialinė atsakomybė
Planas	– Pavyzdinis OSA diegimo planas valstybinėse institucijose
SAA	– socialinis ir aplinkosauginis atsakingumas
SADM	– Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SAM	– LR Sveikatos apsaugos ministerija
SAVP	– Socialiai atsakingi viešieji pirkimai
SSM	– LR Susisiekimo ministerija
VMI	– Valstybinė mokesčių inspekcija
VRM	– LR Vidaus reikalų ministerija
ŽŪM	– LR Žemės ūkio ministerija

Santrauka

Nuo socialinės atsakomybės sąvokos naudojimo pradžios Lietuvoje, šis reiškinys dažnai buvo vertinamas kaip – įmonių socialinė atsakomybė, tačiau bėgant laikui pakito, t.y. įgavo platesnę prasmę tiek sąvokos apibrėžimas, tiek subjekto, kuris vykdo socialinę atsakomybę suvokimas, o taip pat ir pačių socialiai atsakingų veiksmų, veiklos spektro aiškinimas. Šių pokyčių pasėkoje, socialiai atsakingos veiklos principų taikymas pradėtas sieti ir su viešojo sektoriaus organizacijomis, taip pat socialinė atsakomybė nebebuvo suvokiama tik kaip filantropinė veikla, rėmimas, susijęs su organizacijos interesais (pvz. vieno ar kito renginio rėmimas, pinigų pavieniams projektams, skyrimas ar pan.), o pereita prie visiškai integruoto požiūrio, t.y. darnios veiklos vykdymo tiek organizacijos viduje, tiek jos išorėje. Valstybės institucijoms tai yra ypač svarbu, kadangi jos yra viešojo valdymo subjektas, kurios tenkina viešąjį interesą ir jų veiklos vykdymai yra naudojami „visų“, t.y. mokesčių mokėtojų pinigai, todėl jos ir savo veiklą privalo grįsti efektyviais finansinių išteklių naudojimo mechanizmais, taupiais naudojamų gamtinių, materialinių išteklių veiklos vykdymo būdais, darniais sprendimais, kurie tenkintų šiandienos poreikius, bet nemažintų ateities kartų galimybių tenkinti savuosius poreikius bei viešumui, t.y. atvirumu visuomenei, kuri yra ir valstybės institucijų paslaugų vartotojai ir poreikių formuotojai, bei galų gale tiesioginių funkcijų vykdymo galių deleguotojai – rinkėjai.

Verslo atstovai, visuomenės nariai nori matyti teisingą pavyzdį pradėdant nuo aukščiausios valstybės valdymo grandies. Valstybės vaidmuo, ne tik kuriant palankią aplinką įmonių socialinės atsakomybės plėtrai, bet ir pačioms valstybės institucijoms rodant atsakingo elgesio pavyzdį, yra ypač reikšmingas. Užsienio šalių praktika rodo, jog dažnai valdžia, jos institucijos gali paskatinti socialinį atsakingumą per viešuosius pirkimus (taikant „žaliųjų“, „socialinių“, „darniųjų“ pirkimų kriterijus), taip pat valstybės institucijoms rodant pavyzdį, taupiai naudojant išteklius, efektyviai valdant savo ūkį, motyvuojant darbuotojus atsakingai vykdyti jiems skirtas funkcijas, užtikrinant didesnę skaidrumą viešuosiuose pirkimuose, įgyvendinant bendrus partnerystės projektus su suinteresuotomis šalimis ir pan. Tokių veiksmų įgyvendinimas ženkliai padidintų valstybinio sektoriaus veiklos skaidrumą ir patikimumą, visų pirma užsitarnaujant verslo, visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis.

Tai, kad valstybės institucijų vaidmuo diegiant socialinės atsakomybės principus yra svarbus, buvo numatyta jau rengiant Nacionalinę JSA programą (programa pradėta rengti 2008 m. patvirtinta 2010 m. pradžioje), kur buvo numatyta atskira priemonė, dėl šios galimybių studijos atlikimo, bei su ja susijusių dokumentų parengimo (Pavyzdinio organizacijų socialinės atsakomybės plano valstybės institucijoms parengimo bei Socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo ataskaitos gairės valstybės institucijoms). Šie dokumentai buvo parengti atlikus šią galimybių studiją į juos įtraukus pagrindines įžvalgas ir gautus tyrimų, analizių rezultatus.

Socialinės atsakomybės diegimo valstybės institucijose galimybių studijoje yra nagrinėjami socialinės atsakomybės (SA) taikymo aspektai Lietuvos valstybės institucijose, t.y. analizuojama, kokie socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo (SAA) principai jau yra taikomi ir kokie konkretūs veiksmai galėtų būti vykdomi, siekiant didesnės valstybės institucijų socialinės bei aplinkosauginės atsakomybės. Galimybių studijoje pirmiausiai analizuojamas galimas valstybės institucijų vaidmuo, sritys, kuriose jos gali prisidėti prie socialinės atsakomybės didinimo. Teoriniame lygmenyje identifikuojamas ir detalai nagrinėjamas pagrindinis galimybių studijos analizės objektas, t.y. valstybės institucijos pagrindinė socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės diegimo rolė – demonstravimas (pavyzdžio rodymas), pirmiausiai akcentuojant pavyzdžio rodymą, įgyvendinant SAA iniciatyvas savo organizacijos viduje, vėliau inicijuojant, organizuojant galimas SA iniciatyvas už institucijos ribų.

Galimybių studijoje pateikiama glausta informacija apie socialinės atsakomybės suvokimą, aiškinimą ir reglamentavimą Lietuvoje, pagrindines kylančias problemas, aktualijas (valdžios požiūris, korupcija, visuomenės spaudimas ir pan.). Nagrinėjama labai svarbi valstybės institucijų atliekama veikla – viešieji pirkimai, kurie identifikuojami, kaip labai svarbus SAA diegimo, skatinimo įrankis, jei jie yra

vykdomi prekes ar paslaugas įsigyjant atsižvelgiant į socialinius, aplinkosauginius kriterijus. Išanalizavus valstybės institucijų vykdomą veiklą bei jų ryšį su SAA yra pateikiami pagrindiniai argumentai ir motyvacinės nuostatos, kurios skatina socialiai atsakingos veiklos principų taikymą šiose organizacijose.

Svarbi galimybių studijos dalis yra užsienio šalių patirtis viešajame sektoriuje įgyvendinant SAA. Identifikuota, jog valstybės politika ir atskirų valstybės institucijų vykdoma atsakingos veiklos praktika yra glaudžiai susijusios, t.y. valstybės, Vyriausybės vykdoma SAA, darnaus vystymosi praktika, dažniausiai didžiaja dalimi būna įgyvendinama per joms pavaldžias institucijas, t.y. valstybės institucijas. Remiantis šiais faktais yra pateikiami ir valstybės institucijų su valstybės strategija integruoti planai, o taip pat ir pavienės SA iniciatyvos atskirose institucijose.

Pagrindinis dėmesys rengiant galimybių studiją, buvo skirtas OSA padėties tyrimui Lietuvos valstybės institucijose, t.y. anketinės apklausos būdu ir atliekant pusiau struktūruotą valstybės institucijų atstovų interviu 10 – yje valstybės institucijų (5 ministerijos ir 5 kitos institucijos) buvo siekiama įvertinti, kokia apimtimi šiuo metu SAA yra taikoma šiose organizacijose, tuo pačiu preliminariai identifikuoti ir galimą socialinės atsakomybės principų diegimo situaciją kitose Lietuvos valstybės institucijose. Anketinės apklausos rezultatai rodė labai gerus rezultatus, t.y., kad valstybės institucijos taiko SA principus ir darbovietės ir aplinkos apsaugos, ir rinkos, ir organizacijų vertybių bei visuomenės srityse, tačiau atlikus antrąją tyrimo dalį – pusiau struktūruotą interviu, kurio metu buvo renkama faktais pagrįsta informacija, identifikuotas žymiai mažesnis SA principų taikymas praktinėje veikloje. Faktams surinkti, papildomai buvo renkama ir institucijų internetiniuose tinklalapiuose prieinama vieša informacija apie atsakingos veiklos praktiką.

Paskutinė galimybių studijos dalis – pavyzdinio SAA diegimo plano loginio modelio identifikavimas, t.y. atliktas valstybės institucijų ir verslo įmonių palyginimas, kokie yra pagrindiniai atsakingos veiklos vykdymo skirtumai šiose organizacijose, kas išimtinai gali būti taikoma tik vienoje iš jų, o kas yra bendra. Išanalizavus šiuos skirtumus, buvo atlikta analizė – SAA principų diegimo, taikymo skirtingumai priklausomai nuo valstybės institucijos pobūdžio, t.y. vertinti tokie veiksniai kaip institucijų vykdomos funkcijos, veiklos sfera pagal galimą daryti poveikį išorinėms tikslinėms grupėms, galimi taikyti teisiniai instrumentai, turima SAA taikymo patirtis, organizacijos dydis, teritorinė veikimo zona, administracijos valdymo pobūdis. Atlikus minimą valstybės institucijų specifikos vertinimą, buvo identifikuotos galimos socialinės atsakomybės taikymo sritys, instrumentai ir pateikti bendrieji galimų vykdyti priemonių pavyzdžiai bei pagrindiniai žingsniai diegiant SAA. Detalūs pavyzdžiai, skaičiais iliustruoti faktai, galimi rodikliai ir visi kiti svarbūs veiksmai įgyvendinant SAA valstybės institucijose yra pateikiami po šios galimybių studijos parengtame dokumente – pavyzdiniame organizacijos socialinės atsakomybės (OSA) diegimo plane valstybės institucijose bei atsakingos veiklos ataskaitos gairių projekte.

Išvadų ir rekomendacijų skiltyje konstatuojami pagrindiniai galimybių studijoje nustatyti faktai, kurie turi, daro įtaką SAA taikymui (pvz. visuomenės požiūris, viešieji pirkimai, korupcija, naujos valstybės institucijų sąveikos formos su aplinka, pagrindinės kliūtys, SA taikymo skirtingumai privačiame ir viešajame sektoriuje ir pan.). Pateikiami pagrindiniai tyrimo atlikto valstybės institucijose rezultatai bei įžvalgos, rekomendacijos įgyvendinant SAA valstybės institucijose. Identifikuojama, jog būtent nuo valstybės institucijų turi prasidėti socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo priemonių įgyvendinimas, t.y. ten, kur valstybė turi tiesioginę įtaką ir gali parodyti pavyzdį kaip sėkmingai įgyvendinti SAA. SAA ataskaitų rengimas – viena iš priemonių tai daryti. Akcentuojamas viešųjų pirkimų, kuriems taikomi aplinkosauginiai ir socialiniai tiekėjų atrankos kriterijai, skaičiaus didinimas valstybės institucijų darbuotojų švietimas praktiniais socialinės atsakomybės principų taikymo klausimais.

Tyrimas parodė, jog dauguma šiuo metu jau vykdomų prie institucijai privalomų vykdyti funkcijų nepriskirtų veiksmų, yra nukreipti į organizacijos išorę (renginiai ar jų inicijavimas, rėmimas, akcijos ir

dalyvavimas jose, partnerystės projektai ir pan.), tačiau mažiau yra tikrųjų atsakingos veiklos principų, taikomų organizacijos viduje (atsakingas vartojimas, efektyvių išteklių taupymo priemonių diegimas, institucijos daromo neigiamo poveikio aplinkai (pvz. taršos) mažinimo būdai, atsakingas ir efektyvus žmogiškųjų išteklių valdymas ir pan.). Valstybės institucijų internetiniuose puslapiuose dažniausiai viešinama institucijoms privaloma informacija: darbuotojų darbo užmokesčiai, veiklos, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos. Informacija apie socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas pateikiama tik tiek, kiek ji susijusi su tiesiogine institucijos veikla, pavyzdžiui, informuojant apie organizuojamus renginius, akcijas, vykdomus projektus ir pan. Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus.

IVADAS

Apie įmonių socialinę atsakomybę išsivysčiusiose pasaulio šalyse diskutuojama jau daugiau nei pusę amžiaus. Problematikos, susijusios su įmonių socialine atsakomybe (ISA) diskusijos apima plačius besitransformuojančios verslo, visuomenės ir valstybės sąveikos aspektus. Taip pat aplinkosaugos, socialinių ir etinių dimensijų, organizacijų valdymo, suinteresuotųjų šalių, politinių sistemų ir vertybių problemas bei priemonių paieškas, kuriomis visų tipų organizacijos gebėtų prisitaikyti prie naujai besiformuojančių socialinių reikalavimų. Išryškėjus socialinių, etinių ir aplinkosauginių dimensijų vertybėms, šie kokybiniai veiksniai tampa aktualūs tiek verslo, tiek viešajame sektoriuje, nevyriausybiniuose organizacijose ir visuomenėje, formuodami aukštesnius standartus socialiai atsakingai veiklai.

Socialinės atsakomybės problemos mokslinėje literatūroje ir praktikoje dažnai priskiriamos verslo sektoriui, tačiau pastaruoju metu išryškėjo reikšmingas viešojo sektoriaus vaidmuo ISA diegimo skatinimui. Pirmiausiai viešojo sektoriaus organizacijoms remiant, inicijuojant veiksmus, lengvatas, kurios skatina verslą elgtis atsakingai, o taip pat, kaip parodė galimų valdžios institucijų vaidmenų analizė – pritariant ir demonstruojant socialiai atsakingą veiklą savo pavyzdžiu.

Tai, kad ISA/OSA principai turėtų būti taikomi ne tik verslo įmonėms, bet ir organizacijoms (taip pat ir valstybės, savivaldos įstaigoms, institucijoms), patvirtina ir ISO 26000 gairės. ISO 26000 – tai socialinės atsakomybės rekomendacijų standartas, skirtas visų tipų, tiek viešojo, tiek ir privataus sektoriaus, organizacijoms, besivystančiose ir išsivysčiusiose šalyse. Šiame standarte būtent ir kalbama ne apie ISA – įmonių socialinę atsakomybę, o apie OSA – organizacijų socialinę atsakomybę. Šių gairių rinkinys gali būti svarus pagrindas logiškai dėlįojant valstybės institucijų socialinės atsakomybės veiklas bei jų struktūrą.

Galimybių studijos rengime didelė svarba buvo suteikta užsienio šalių praktikos analizei, užsienio ekspertų, organizacijų pateikiamoms nuomonėms, jau analizuotiems valstybės ir OSA sąveikos modeliams, priemonėms ir t.t. Dažnu atveju buvo susidurta su galimai dviprasmišku, kai kurių dažnai užsienio literatūroje vartotų sąvokų vertimu. Kalbama apie sąvokas „government“, „public institutions“, „public administrations“, „public authorities“ ir pan. Šios sąvokos galimybių studijoje buvo naudojamos valstybės, valdžios institucijoms, vyriausybei apibūdinti, nes bendrąja prasme, savyje pagal turinį apėmė tą patį subjektą. Aiški takoskyra identifikuota kalbant pvz. apie vietinę, teritorinę ar centrinę valdžią.

Svarbūs veiksniai socialinės atsakomybės koncepcijos plėtrai šalyje yra visuomenės branda, verslo organizavimo kultūra, valstybės skatinimo politika, bei pačių valstybės institucijų veiksmas šioje srityje. Vienas iš šių veiksnių – esama socialiai atsakingai vykdomos veiklos situacija valstybės institucijose, OSA diegimo galimybės jose, yra šios galimybių studijos objektas. Studija nėra orientuota į valstybės ISA skatinimo politikos analizę, bet tam tikrais atvejais, kuomet šie du dalykai – valstybės ISA skatinimo politika (kuri dažnu atveju yra įgyvendinama per valdžios institucijas) ir valstybės institucijų galimi OSA veiksmas, yra tarpiai susiję, bus paliečiama ir ISA skatinimo tema valstybės mastu. Bendrąja prasme galimybių studija, tyrimas yra orientuotas ne į valstybės ISA skatinimo politiką, o į socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės diegimą pačiose valstybės institucijose.

Praktinis OSA padėties tyrimas atliktas 5 LR ministerijose (LR Žemės ūkio, LR Vidaus reikalų, LR Sveikatos apsaugos, LR Krašto apsaugos ir LR Susisiekimo) ir 5 valstybės institucijose (Lietuvos kalbos institutas, LR Valstybės kontrolė, Valstybinė mokesčių inspekcija, Europos socialinio fondo agentūra ir Vilniaus miesto savivaldybės administracija). Valstybės institucijos buvo atrinktos iš skirtingų sričių, kelios vienodos, kad palyginti to paties tipo institucijas ir jų vykdomą SAA. Tyrime naudoti metodai:

- Anketinis vertinimas (apklausa) - analizuojama ar apklausiamosios institucijos taiko minimalųjį socialiai atsakingų veiksmų paketą.
- Pusiau struktūruotas valstybės institucijų atstovų interviu - interviu su Lietuvos valstybės institucijų atstovais metu buvo siekiamu nustatyti konkrečios valstybės institucijos kompetencijos srities specifiką OSA diegimo atžvilgiu, įvertinti esamą būklę prieš diegiant OSA, nustatyti konkrečius valstybės institucijos siekius, poreikius, pageidaujamus rezultatus, įvertinti turimus išteklius.
- Lyginamoji statistinių duomenų analizė – buvo atlikta antrinių dokumentų analizė – peržiūrėti ir išanalizuoti ministerijų bei kitų valstybės institucijų, kurios dalyvavo tyrime, internetiniai tinklalapiai. Informacija buvo analizuojama šiais aspektais: korupcijos prevencija, veiklos skaidrumas ir viešumas bei socialiai atsakingos iniciatyvos.

Informacijos apie ĮSA, o ypač jos diegimą, taikymą, atskaitomybę versle labai daug, tačiau nėra pagrindinių aiškių nuostatų, reikalavimų, pasiūlymų dėl OSA taikymo valstybės institucijose. Tuo tikslu buvo parengta ši studija – „Organizacijų socialinės atsakomybės diegimo valstybės institucijose galimybių studija“, kuri yra Nacionalinės ĮSA programos 3.2.5 priemonės: parengti galimybių diegti ĮSA valstybės institucijose, studiją, pavyzdinį jos diegimo valstybės institucijose veiksmų planą ir diegimo ataskaitą, atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį ir galimybę ją taikyti Lietuvoje, dalis. Ši tyrimo iniciatyva vykdoma pagal projektą „VARTAI: Socialinės ir aplinkosauginės verslo inovacijos“ (Nr. VP1-1.1-SADM-03-V-02-001) kurį finansuoja Europos Socialinis fondas. Pavyzdinis OSA diegimo planas valstybės institucijose bei atsakingos veiklos ataskaitos gairės bus pateikiamos atskirame dokumente, kaip šios galimybių studijos rezultatas.

Galimybių studijos tikslas – įvertinti, kokia apimtimi pagrindinės Lietuvos institucijos vadovaujasi socialinio aplinkosauginio atsakingumo (SAA) principais ir kokie konkretūs veiksmai galėtų juose būti įgyvendinami siekiant didesnio SAA.

Specifiniai galimybių studijos uždaviniai:

1. Identifikuoti esamą SAA situaciją Lietuvos valstybės institucijose;
2. Atlikti užsienio šalių vyriausybės, valstybės institucijų gerosios SAA praktikos analizę, kuri gali būti pritaikoma Lietuvos institucijose;
3. Atlikti valstybės institucijų specifikos vertinimą diegiant OSA, identifikuojant skirtumus tarp privačioms įmonėms ir valstybės institucijoms taikomos OSA praktikos bei skirtumus priklausomai nuo institucijų specifikos;
4. Identifikuoti pagrindines OSA sritis ir būdus, kurie gali būti naudojami valstybės institucijose.

1 JSA aktualijų ir problematikos apžvalga Lietuvos viešajame sektoriuje

1.1 JSA koncepcijos ir viešojo sektoriaus ryšys

Galimybių studijos objektas – Lietuvos valstybės institucijos. Valstybės institucijų sistemą sudaro visuma valstybės institucijų, kurios yra glaudžiai tarpusavyje susijusios. Jos viena kitą papildo, kontroliuoja, padeda viena kitai įgyvendinti valstybės funkcijas. Šių institucijų klasifikavimas – sąlyginis dalykas. Pagal atliekamas funkcijas skiriamos įstatymų leidžiamosios, įstatymų vykdomosios ir teisėsaugos institucijos. Valdžios institucijų tarpe išskiriamos vykdomosios valdžios institucijos. Vykdomosios valdžios institucijos – tai valdžios institucijų rūšis, kurių paskirtis – vykdomosios valdžios įgyvendinimas, siekiant įgyvendinti įstatymus ir kitus teisės aktus ekonominėje, socialinėje kultūrinėje, politinėje-administracinėje veiklos sferoje. Žemiau pateikiama vykdomosios valdžios institucijų sistemos struktūra (pav. Nr.1).

Pav. 1. Vykdomosios valdžios institucijų sistemos struktūra.

Valdymo institucijos imasi priemonių, kad pagerintų savo veiklą ir užtikrintų jos efektyvumą: taiko strateginį planavimą, vidaus ir išorės auditą, diegia šiuolaikinius veiklos valdymo metodus, analizuoja veiklos valdymo efektyvumą ir kt. Naujas viešojo valdymo tobulinimo etapas bus pradėtas patvirtinus ir pradėjus įgyvendinti Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programą¹. Ši programa apibrėš esminius viešojo valdymo pokyčius, kurie būtini siekiant didinti viešojo valdymo procesų efektyvumą ir taip užtikrinti visuomenės poreikių patenkinimą. Pagrindinis institucijų veiklos tikslas turi būti skirtas gyventojų poreikių patenkinimui maksimizuoti.

Dažniausiai naudojami socialinės atsakomybės sąvokos apibrėžimai:

- **JSA** – įmonių politika ir praktika, kai jos, laikydamosi įstatymų, tarptautinių susitarimų ir sutartų elgsenos normų, į savo veiklos vidinius procesus ir išorinius santykius savanoriškai integruoja socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių,

¹ Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa; 2012 m. vasario 7 d. Nr. 171.

Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=418407&p_query=vie%F0ojo%20valdymo%20tobulinimo%20programa&p_tr2=2

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

aplinkosaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimų. (*Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo Ministerija*²)

- **ISA** – koncepcija, kuomet įmonės savanoriškai integruoja socialinius veiksnius į verslo praktiką ir savo santykius su suinteresuotomis šalimis. (Europos Komisija 2001:6³)
- **ISA** yra ilgalaikis verslo įsipareigojimas etiškai elgtis ir vykdant ekonominę plėtrą prisidėti prie darbuotojų ir jų šeimų gerovės, o taip pat vietinės bendruomenės bei bendrai visuomenės pragyvenimo lygio tobulinimo. (*Pasaulio Darnios Plėtros Verslo taryba (angl. World Business Council for Sustainable Development)*)

Kuomet Lietuvoje, po įstojimo į ES, prasidėjo svarstymai apie socialiai atsakingą veiklą, pirmiausiai buvo pradėta kalbėti apie ISA – ĮMONIŲ socialinę atsakomybę, ką ir atspindi šios koncepcijos pavadinimas. Dažniausiai vartojamas sąvokos vertimas – įmonių socialinė atsakomybė, tiesiogiai nurodo įmonės, kaip verslo sektoriaus subjekto, kontekstą ir sąlygoja dažnai per daug supaprastintą ar net klaidina šio reiškinio suvokimą Lietuvoje. Geriau esmę atspindintis pavadinimas būtų – organizacijų socialinė atsakomybė (OSA) (tai siūlo ir socialinės atsakomybės standarto ISO 26000 gairės), kas leistų socialinę atsakomybę suvokti kaip organizacijų (bet kurio sektoriaus) veikimo būdą, kuomet paisant teisinių, ekonominių ir etinių socialinės atsakomybės principų, visuomenei priimtinos vertybės integruojamos į organizacijų strateginius dokumentus, veiklos planus. OSA sąvokos vartojimas leistų aiškiau suvokti galimas atsakingo elgesio taikymo sritis, bei netiesiogiai nurodyti, jog tai yra ne tik verslo įmonių prerogatyva. Būtent viešojo sektoriaus (o ne privataus), t.y. valstybės organizacijų vaidmuo OSA diegimo ir skatinimo procese tiek užsienyje, tiek Lietuvoje išlieka iki galo neišanalizuotas.

Taip pat laikui bėgant pakito ne tik subjekto, kuris vykdo socialinę atsakomybę suvokimas, bet ir pačių socialiai atsakingų veiksmų, veiklos spektro aiškinimas. Socialinė atsakomybė nebėra suvokiama tik kaip filantropinė veikla, rėmimas, susijęs su organizacijos interesais (pvz. vieno ar kito renginio rėmimas, pinigų pavieniams, su viena iš socialinės atsakomybės sričių susijusiems, projektams, skyrimas), o pereinama prie visiškai integruoto požiūrio, t.y. darnios veiklos tiek organizacijos viduje, tiek jos išorėje. Tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus organizacijose pereinama ir prie investavimo į visuomenę, nes tiek privačios įmonės, tiek valstybės institucijos disponuoja dideliais visiems bendrais žmogiškaisiais ir finansiniais ištekliais, todėl dalį jų reikėtų perduoti socialinėms reikmėms tenkinti, nes realiai socialinė aplinka bei gamta sudaro tų išteklių pagrindą. Neturi būti abejonių, jog yra tikslinga investuoti į savo galios šaltinius (pvz. gyventojų sveikata, jų profesinis pasirengimas, motyvacija kokybiškai dirbti ir pan.)

Kodėl reikia kalbėti apie OSA viešajame sektoriuje? Atrodytų, kad viešojo sektoriaus organizacijose, jau vien dėl jų paskirties ir veiklos pobūdžio, privalu laikytis OSA principų. Be to, visuomenėje vyrauja nuomonė, kad šios organizacijos turi veikti pagal OSA normas, kadangi jos a) uždirba, tiekdamas savo produkciją/paslaugas žmonėms, b) jų veikla yra susijusi su aplinkos tarša, c) jos samdo darbuotojus, todėl turi prisiimti atsakomybę už juos. Jeigu pavyzdžiu paimtume įmonę, gaminančią automobilius, mes pastebėtume takoskyrą tarp tiesioginės gamybos ir procesų, susijusių su įmonės valdymu, turint galvoje etikos, subalansuoto vystymosi ir kt. principus. Juk įmonė ne tik gamina automobilius. Jos produkcija turi atitikti saugumo, taršos mažinimo, efektyvumo ir kt. standartus. Kalbant apie viešojo sektoriaus įmonę akivaizdu, kad jos „produkcija“ – viešosios paslaugos, valstybės tarnautojų teikiamos visuomenei, tačiau paslaugos gali būti suteiktos ir socialiai atsakingai, ir ne, lygiai taip pat, kaip ir privačiame sektoriuje⁴. Darbas viešajame sektoriuje dar nereiškia, kad vien pagal savo prigimtį jis yra socialiai atsakingas. Jis gali būti atliktas sunaudojant minimalius finansinius, materialinius, žmogiškuosius išteklius, sukuriant didesnę pridėtinę vertę ir atvirkščiai – švaistant tai, kas yra „visų“, t.y. valstybės.

² LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklapis: <http://www.socmin.lt/index.php?1113864510> [žiūrėta 2012.03.23]

³ Europos komisijos tinklapis: http://ec.europa.eu/enterprise/mobile/topics/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/index_en.htm, [žiūrėta 2012.03.23]

⁴ Viešojo administravimo mokymų tinklapis: <http://averst.wordpress.com/>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Ankstesnių tyrimų metu buvo identifikuota, jog didžiausios kliūtys OSA vystymui Lietuvos viešajame sektoriuje yra žinių, informacijos geros praktikos pavyzdžių trūkumas, riboti finansiniai ir žmonių ištekliai, reikalingi OSA koncepcijai įgyvendinti ir silpnas vyriausybės vaidmuo šiame procese. Šios galimybių studijos tikslas yra išsiaiškinti, kiek OSA vadovaujasi pačios valstybės institucijos ir numatyti, kiek ir kas jose galėtų būti diegiama SAA srityje, pateikti rekomendacijas, kuriomis bus pasinaudota rengiant pavyzdinį SAA taikymo valstybinėse institucijose planą Lietuvai.

Analizuojant teorinius OSA diegimo pačiose valstybės institucijose būdus, modelius, galima pastebėti, jog neatsiejama šio srities dalis yra valstybės, vyriausybės politika ĮSA/OSA klausimu, t.y. bendras šalies požiūris, valdančiųjų noras bei tikslų, ar rodiklių iškelimas SAA srityje, kuris tiesiogiai deleguojamas valstybės institucijoms, per kurias yra įgyvendinama politika SAA srityje.

Regioninės ir vietos valdžios įtraukimas ir jos orientacija, į kurį nors iš sektorių (verslo ar interesų grupės), esanti socialinio aprūpinimo sistema, veikiančios socialinių veiksmų dienotvarkės ir politinė kultūra, visa tai faktoriai, kurie lemia skirtingus strategijos įgyvendinimo metodus. To pasėkoje, ĮSA/OSA principų diegimas reikalauja iš vyriausybių valdyti sudėtingus tarpsektorinius ryšius. Tampresni ryšiai tarp sektorių politinėje, priežiūros ir komercinėje arenoje, skirtingi įvairių interesų grupių poreikiai ir keliami tikslai – tai svarbūs faktoriai, darantys įtaką ĮSA/OSA principų įgyvendinimui. Tarp valdžios, verslo ir nevyriausybinų organizacijų egzistuoja bendras sutarimas ĮSA klausimu, kuris leidžia formuoti naujoms partnerystės strategijoms ir interesų grupių pozicijoms. Tam, kad būtų priimta viena ar kita visuomeninė pozicija, valdžia turi išanalizuoti visas kitas pozicijas ir visuomenės sluoksnių lūkesčius.

S. Zadek yra laikomas pirmuoju, kuris apibrėžė valdžios vaidmenį kalbant apie ĮSA. Jis aprašė, kaip šalių vyriausybės įsitraukia į ĮSA plėtrą, tuo suteikdamos jai naujų galimybių. Šį reiškinį S. Zadek'as pavadino trečiąja ĮSA diegimo karta, kai valdžios institucijų parama tampa pagrindine ĮSA įgyvendinimo ir palaikymo sąlyga⁵.

Fox, Ward, Howard (2002), Pasaulio bankas parengė vieną iš parankiausių vyriausybės, valdžios institucijų vaidmenų klasifikacijų, apibrėždamas 4 pagrindines sritis, kuriose valdžios institucijų vaidmuo galėtų būti reikšmingas. Klasifikacija yra kaip gairės, kurios sugrupuoja skirtingus ĮSA aspektus bei „kietąsias“ (pvz. teisinis reguliavimas, bendradarbiavimo sutartys) ir „minkštąsias“ (pvz. pripažinimas ar rodymas per savo pavyzdį) ĮSA skatinimo priemonės.

Vyriausybės (per valstybės institucijas) įsitraukimas į ĮSA sklaidą, diegimą ir įgyvendinimą bei jos galimi vaidmenys pateikiami paveiksle Nr. 2.

⁵ Laura Albareda, Josep M. Lozano, Antonio Tencati, Atle Midttun and Francesco Perrini (2008) "The changing role of governments in corporate social responsibility: drivers and responses"

Šaltinis: <http://www.eurada.org/site/files/Social%20affairs/CSR%20Business%20Ethics.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Pav. 2. Vyriausybės vaidmenys ir rolės plėtojant JSA

Keturi galimi pagrindiniai vyriausybės, valstybės institucijų vaidmenys plėtojant JSA (Fox, Ward, Howard 2002):

- **Įpareigojimas** (angl. mandating) – „įstatymo keliu“. Atliekant įpareigojimo vaidmenį, vyriausybės skirtingais lygiais turi apibrėžti minimalius verslo veiklos standartus, įtvirtintus juridinėje bazėje. Įpareigojimo pavyzdžiai galėtų būti darbo sąlygų reguliavimas, apibrėžiant maksimalų darbo laiką, darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimai, aplinkos apsaugos įstatymas ir pan.
- **Palengvinimas** (angl. facilitating) – įvairios gairės, finansavimo mechanizmai, palankių sąlygų sudarymas. Atliekant palengvinimo vaidmenį, viešojo sektoriaus organizacijos siekia pagerinti įmonių veiklą socialinėje ir aplinkosauginėje srityje, kuriant iniciatyvas ir palankę terpę JSA vystymuisi. Tai gali apimti tokias JSA skatinimo priemones, kaip tyrimų, viešinimo kampanijų, informacijos sklaidos, mokymų, sąmoningumo didinimo projektų finansavimas. Viešosios politikos institucijos taip pat gali skatinti iniciatyvinę JSA rinką, sukuriant mokestines paskatas, vykdant viešuosius pirkimus, panaudojant investicijų, finansavimo švertus. Skatinti dialogą tarp visų suinteresuotųjų šalių nacionaliniu lygmeniu, siekiant suderinti skirtingus interesus.
- **Partnerystė** (angl. partnering) – bendradarbiavimas tarp suinteresuotųjų šalių, abipusis dialogas. Strateginės partnerystės gali suteikti papildomų jėgų ir indėlių į viešąjį, privatų sektorių ir pilietinę visuomenę, išsprendžiant sudėtingas socialines ir aplinkos problemas. Apskritai valstybinės institucijos turi galimybę suderinti skirtingų suinteresuotųjų šalių vaidmenis ir suplanuoti politinę kryptį, sprendimą, kuris apimtų ir sujungtų gebėjimus, galinčius papildyti turimas pagrindines kompetencijas.
- **Pritarimas** (angl. endorsing) – instrumentai ir viešumas. Politinė parama ir viešojo sektoriaus pritarimas JSA koncepcijai, ypač su JSA susijusioms iniciatyvoms, atspindi ketvirtąjį viešojo sektoriaus vaidmenį pateikiamoje tipologijoje. Pritarimas gali įgauti įvairias formas, pradedant nuo ad-hoc susitikimų ir baigiant politiniais dokumentais ar apdovanojimų schemomis, remiant inovatyvias JSA iniciatyvas, tiesiogiai pripažįstant atskirų įmonių pastangas.

Tačiau kai kuriuose šaltiniuose⁶ yra išskiriamas papildomas vaidmuo:

- **DEMONSTRAVIMAS** (angl. demonstrating) – **pavyzdžio rodymas**. Siekiant pabrėžti demonstravimo pavyzdžio svarbą, kad suvokti Vyriausybės, jos institucijų vaidmenį plėtojant ĮSA, buvo sukurta penktoji kategorija. Ši kategorija apima tokius veiksmus kaip, pavyzdžiui, sąžiningumo užtikrinimas kovojant su korupcija, valstybės institucijų skaidrumo didinimas santykiuose su išorės suinteresuotomis pusėmis. Be to, valstybės institucijos turi taikyti OSA standartus savo veikloje, pavyzdžiui per viešųjų pirkimų efekto "demonstravimą", konkursų organizavimą, atsakingą išteklių naudojimą ir t.t..

Pastarasis vaidmuo šioje galimybių studijoje yra pats svarbiausias ir yra pagrindinis analizės objektas – kaip valstybės institucija, kaip individualus vienetas, gali diegti SAA principus savo veikloje? Demonstravimo vaidmuo bus pagrindinis aprašomas įrankis, tačiau atliekant šį vaidmenį, dažnu atveju yra panaudojami ir kiti paminėti vaidmenys, kaip partnerystė, pritarimas, ypač kalbant apie išorines institucijos OSA iniciatyvas.

Apibrėžus vaidmenis, svarbu identifikuoti, kur ir kokiame kontekste valstybės institucijos gali juos taikyti, kadangi plėtrą veikia makroekonominė aplinka, susidedanti iš visų ekonomikos sektorių bei jų tarpusavio sąveikos. Pagrindinius ekonomikos sektorius galima išskaidyti į 3 pagrindinius komponentus: valstybės sektorių, privatų sektorių ir visuomeninį sektorių. Valdžios politika ir programos vertinamos remiantis keturių tarpusavio ryšių principu:

1. **Socialinė atsakomybė viešojo administravimo srityje** – viešojo sektoriaus, valstybinės organizacijos turėtų integruoti OSA principus į savo valdymo sistemas. Tai apima teikiamų prekių ar paslaugų sutarčių sudarymą su socialiai atsakingomis įmonėmis, OSA principų, aplinkos apsaugos politikos taikymą savo organizacijos viduje, OSA taikymą užsienio, prekybos politikoje ar bendradarbiavimo skatinimo veikloje;
2. Socialinė atsakomybė valstybės ir verslo sąveikoje – Vyriausybė, institucijos gali priimti skirtingas politikos kryptis, kurios turi tiesioginę ar netiesioginę įtaką įmonių veiklai ir plėtrai. Už skirtingas sritis atsakingos institucijos gali priimti įstatymus, kurie darytų įtaką verslui: pavyzdžiui, įstatymai susiję su darbo ir socialine politika, fiskaline ir finansavimo politika, švietimo ir ugdymo politika, žemės ūkio politika ir pan.;
3. Socialinė atsakomybė valstybės ir visuomenės sąveikoje. Vyriausybė gali vykdyti priemones, kurios būtų orientuotos į visuomenę, įskaitant įvairių viešinio renginių vykdymą, kurie atskleistų teigiamą OSA poveikį visuomenei. Taip pat kiekviena valstybės institucija gali remti pilietinės visuomenės iniciatyvas, kuriomis skatinama atsakingo verslo praktika, informuoti ir mokyti skirtingus visuomenės veikėjus bei kurti programas suinteresuotoms šalims;
4. Socialinė atsakomybė valstybės, verslo ir visuomenės sąveikoje. Viešoji politika, taikoma šiame lygyje apima ĮSA/OSA programas, kuriose yra numatoma bendra atsakomybė valstybinėms institucijoms, įmonėms ir visuomenei. Tai galėtų būti forumų, susirinkimų organizavimas, nepriklausomų organizacijų kūrimas, kurios analizuotų, vystytų ir taikytų ĮSA/OSA koncepciją, o taip pat suderinamumo, skaidrumo principo skatinimas per ĮSA/OSA praktikas ir instrumentus⁷.

Pateikiami visi galimi valstybės institucijų ryšiai su valstybiniu sektoriumi, verslu, visuomene. Rengiant galimybių studiją bei vėliau ruošiant pavyzdinį SAA taikymo planą valstybės institucijose, pagrindinė sąveika, kuri bus nagrinėjama – socialinė atsakomybė viešojo administravimo srityje, t.y. valstybinės institucijos administracijos darbo orientacija į atsakingos veiklos principus, kuomet

⁶ Discussion paper, Austrija, Viena (2007) "Corporate Social Responsibility and Public Policy: The role of Governments in facilitating the uptake of CSR among SMEs in developing countries"

Šaltinis: http://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/PSD/CSR/Discussion_Paper.pdf

⁷ Laura Albareda, Josep M. Lozano, Antonio Tencati, Atle Midttun and Francesco Perrini (2008) "The changing role of governments in corporate social responsibility: drivers and responses"

Šaltinis: <http://www.eurada.org/site/files/Social%20affairs/CSR%20Business%20Ethics.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

	e) Socialinės ir aplinkos apsaugos veiksmingumo atskaitomybės užtikrinimas ir auditavimas. Pavyzdžiui: <ul style="list-style-type: none"> - SA8000 standartas; - ISO14000 standartas; - EMAS standartas; 	
	B – išorinei (angl. front office) institucijos veiklai	
←	a) Etikos ir socialinės atskaitomybės priemonės. Pavyzdžiui: <ul style="list-style-type: none"> - Socialinės atsakomybės ataskaita; - Aplinkosaugos balansas (arba Eko-balansas); - Biudžetas, sudarytas nepažeidžiant lyčių lygybės principų; - Darnaus vystymosi ataskaita; 	→
←	b) Organizacijos vertinimas pagal etikos standartus;	
	C – vidinei ir išorinei institucijos veiklai	
←	E – valdžios priemonės, skirtos gerinti valstybinių institucijų ir visuomenės ryšius, atskaitomybę ir bendradarbiavimą: <ul style="list-style-type: none"> - G2C (Government to Citizens model) – valdžios institucijos piliečiams; - G2B (Government to Business model) – valdžios institucijos verslui; - B2G (Business to Government model) – verslas valdžios institucijoms; - G2E (Government to Employees model) – valdžios institucijos savo darbuotojams; - G2G (Government to Government model) – valdžios institucijos kitoms valdžios institucijoms; 	→
←		→
←		→
←		→

Pav. 4. Priemonės valstybinėse institucijose

Peržvelgus S-EPI modelio pateikiamus instrumentus, prie „A“ dalyje minimų standartų, galima pridėti dar keletą, kurie taip pat yra aktualūs valstybinio sektoriaus organizacijoms. Tai galėtų būti kokybės vadybos standartas ISO 9000/9001, socialinės atsakomybės gairės ISO 26000, darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos sistema OHSAS 18001.

Apibendrinant pateiktus galimus valstybės ir jos institucijų vaidmenis, bet sritis, kuriose galima daryti įtaką, Europos darnaus vystymosi tinklas (*European Sustainable Development Network*)¹¹, vienoje iš savo ataskaitų nagrinėjo viešosios politikos pagrindines OSA temas. Joje teigiama, jog valdžios veiksmai OSA atžvilgiu yra labai įvairiapusiški, apimantys ne tik politikos įgyvendinimo priemones, bet ir uždavinius (pagal tematinę sritį), kurie gali būti įgyvendinami valstybės institucijų pagalba. Išskirti penki viešosios OSA politikos uždaviniai arba dar vadinamos sritys, kurie nors ir suformuluoti bendrai valstybės SAA politikai, analogiškai (arba su tam tikromis išimtimis) gali būti taikomi valstybės institucijai, kaip atskiram vienetui:

1. Visuomenės informavimo apie socialinę atsakomybę didinimas bei įmonių ir kitų organizacijų gebėjimų įSA/OSA srityje ugdymas;
2. Rėmimo ir labdaros idėjų bei akcijų skatinimas;
3. Ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos problemų sprendimo ir skaidrumo priemonių tam tikrose verslo šakose (priklausomai nuo institucijos įtakos sferos) skatinimas;
4. Socialiai atsakingų investicijų (SAI) skatinimas, t.y. tokių investicijų, kuomet atsižvelgiama į socialinius, aplinkosaugos ir/arba etinius aspektus (tokiais atvejais nedaromos investicijos į tabako, alkoholio, ginklų ar pan. pramonę);
5. **Pačių valdžios institucijų pavyzdžio rodymas:**
 - Siekti, kad viešieji pirkimai kuo labiau atitiktų darnaus vystymosi principus;
 - SAI principus įgyvendinti per valstybinio finansavimo fondų veiklą;

¹¹ European Sustainable Development Network (2008), *Public policies on CSR in EU Member States: Overview of government initiatives and selected cases on Awareness Raising for CSR, Sustainable Public Procurement and Socially Responsible Investment*, quarterly report

Šaltinis: http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=9#qr11

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

- Diegti su OSA susijusias vadybos sistemas (tokias kaip EMAS) ir audituoti valstybinių institucijų veiklą;
- Rengti ataskaitas apie tai, kaip valstybinių institucijų veikloje laikomasi darnaus vystymosi principų.

Vėlgi, prieinama prie vieno iš pagrindinių uždavinių – pačioms valstybėms institucijoms rodyti pavyzdį, o papildomai galima vykdyti ir tokius uždavinius kaip rėmimas, visuomenės informavimas, verslo atsakomybės skatinimas ir pan.

Galimybių studijos rengimo metu buvo identifikuota, jog socialinė atsakomybė dar vadinama organizacijos veiklos valdymo priemone, nauja socialinės partnerystės apraiška, todėl gali ir turi būti taikoma ne tik versle, bet ir organizacijose. Identifikavus galimą valstybės intervencijos į JSA/OSA plėtrą apimtį svarbu suprasti, kaip ir ką kiekviena institucija gali keisti ir daryti pas save, kad prisidėtų prie atsakingos veiklos propagavimo ir įgyvendinimo tiek savo organizacijos viduje, tiek išorinėje aplinkoje.

Apibendrinant, nors valstybės, vyriausybės gali atlikti daug JSA/OSA skatinimo, diegimo veiksmų, įvairiose srityje, bet galime išskirti svarbiausią analizuojamą valstybės, jos institucijų ir JSA/OSA ryšį, kuris bus pagrindinis rengiant pavyzdinį SAA įgyvendinimo planą valstybės institucijoms:

DEMONSTRAVIMAS, pavyzdžio rodymas, VALSTYBĖS INSTITUCIJOS ADMINISTRACIJOJE

Užsienio šalių praktika rodo, jog dažnai valdžia, jos institucijos gali paskatinti socialinį atsakingumą per viešuosius pirkimus (taikant „žaliųjų“, „socialinių“, „darniųjų“ pirkimų kriterijus), per pamatuojamas mokestines lengvatas verslui, valstybės galimus taikyti reikalavimus pensijų fondams, kurie turėtų vadovautis atsakingo investavimo kriterijais. Taip pat valstybės institucijos gali rodyti pavyzdį, taupiai naudodamos išteklius, efektyviai valdydamos savo ūkį, motyvuodamos institucijose dirbančius darbuotojus atsakingai vykdyti jiems skirtas funkcijas, užtikrindamos skaidrumą viešuosiuose pirkimuose, priimamuose sprendimuose, vykdomuose pokyčiuose. Partnerystė, taip pat yra vienas iš pavyzdžių, t.y. valstybės institucijos gali įtraukti verslą į socialinių ir aplinkosauginių problemų, kurios aktualios visai visuomenei sprendimą, kuris reikalauja to, ką verslas išmano geriausiai.

1.2 JSA/OSA problematika ir reguliavimas

JSA/OSA reglamentuojantys dokumentai

Lietuvoje nacionaliniai JSA tikslai pradėti formuluoti remiantis ES nuostatomis dėl JSA skatinimo ir plėtojimo, atsižvelgiant į valstybės ilgalaikės raidos strategiją, Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą ir Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (NDVS)¹², kuri buvo patvirtinta 2003 m. ir už jos įgyvendinimo koordinavimą atsakinga buvo paskirta Aplinkos ministerija. Bendrasis darnaus vystymosi strateginis tikslas – suderinti aplinkosaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką, efektyvų gamtos išteklių naudojimą, visuotinę ekonominę visuomenės gerovę, stiprias socialines garantijas ir per strategijos įgyvendinimo laikotarpį

Strategija gali būti sėkmingai įgyvendinta tik tada, kai jos idėjas supras ir palaikys visa visuomenė, tačiau valstybės institucijų vaidmuo čia ypač svarbus.

*Leidiny „Darnaus vystymosi rodikliai“,
Statistikos departamentas, 2010*

¹² Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos pakeitimas; 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Vilnius

Šaltinis: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/0.816819001255418152.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

(iki 2020 metų) pagal ekonominius, socialinius ir gamtos išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius pasiekti esamą ES valstybių vidurkį, o pagal aplinkos taršos rodiklius neviršyti ES leistinių normatyvų, įgyvendinti tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį į pasaulio klimatui, reikalavimus.

NDVS daug dėmesio yra skiriama valstybės bei jos institucijų vaidmeniui, t.y. numatomi tikslai, uždaviniai, priemonės, kaip valstybė, jos institucijos gali tiesiogiai prisidėti prie darnaus šalies vystymosi. Strategijoje nurodoma, jog viena iš Valstybės misijų „imtis įvairių teisinių, ekonominių ir organizacinių priemonių, pasitelkti valstybės ir visuomenines institucijas. Kai kuriose Europos valstybėse jau padarytos konstitucinės pataisos arba priimti konstituciniai įstatymai, įteisinantys pagrindinius darnaus vystymosi principus pačiu aukščiausiu juridiniu lygiu. Norint užtikrinti valstybės politikos pastovumą ir perimamumą darnaus vystymosi požiūriu, pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos turėtų būti įteisintos ne tik Strategijoje, bet įtraukiamos į sektorių planus, programas, regionų ir savivaldybių planavimo dokumentus, kitus šios srities teisės aktus“. „Aplinkosaugos srityje valstybė turi kontroliuoti ir reguliuoti poveikį aplinkai ir raginti ūkio subjektus bei valstybės institucijas vykdyti neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai prevenciją, užuot kovojus su neigiamomis poveikio pasekmėmis <...>“; „Teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis valstybė turi užtikrinti kuo geresnę gamtos išteklių apsaugą, efektyvesnę ir taupesnę jų naudojimą <...>“; „<...> Investicijos ir ekonominė parama turi būti skirtos ne tik ekonominiam gamybos efektyvumui didinti ir kiekybinei plėtrai užtikrinti, bet ir gamybos ekologiniam efektyvumui didinti, mažesniai neigiamam poveikiui aplinkai ir žmonių sveikatai užtikrinti <...>“¹³.

Vadovaujantis NDVS, 2007 metais Aplinkos ministerija parengė Nacionalinę žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programą, kurioje buvo numatytas instrumentas, išreikštas kiekybine išraiška, kuris svariai turėjo prisidėti prie darnios aplinkos vystymosi – „Pagal Nacionalinę žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimu Nr. 804 (Žin., 2007, Nr. 90-3573), aplinkai palankūs viešieji pirkimai 2011 metais turėjo sudaryti 25 procentus visų viešųjų pirkimų (2011 m. CVPP14 duomenimis buvo pasiektas tik 7,6 % rodiklis). Teigiama, jog aplinkos apsaugos kriterijų nustatymas prekėms, paslaugoms ir darbams, žaliųjų viešųjų pirkimų taikymas tiesiogiai gerins ekologinę būklę. Ypač svarbu, kad valstybės institucijų iniciatyvą pirkti aplinkai palankesnius produktus palaikytų savivaldybės, kurios arčiausiai žmonių. Tai leistų tikėtis, kad ir individualus vartotojas ilgainiui rinks aplinkai palankesnius produktus. Svarbu tai, kad didėja gamintojų, tiekėjų ir paslaugų teikėjų susidomėjimas žaliųjų pirkimų teikiamomis galimybėmis ir atsivėrusiu nauju rinkos segmentu. <...> Lietuvoje žalieji viešieji pirkimai dar nepaplitę. Perkant pirkinį, aplinkosaugos kriterijai taikomi labai retai. Mat be kita ko, aplinkai palankesni produktai brangesni“¹⁵.

Prie ĮSA vystymo ne tik privačiame sektoriuje prisidėjo ir ES struktūrinių fondų skirta parama 2007–2013 programavimo laikotarpiui pagal prioriteto 1.1. „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“, priemonę „Įmonių socialinė atsakomybė“ (įgyvendinimui skirta 5,45 mln. Lt.), kurios rėmuose yra įgyvendinamas LR Vyriausybės 2010 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 53 „Dėl nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009–2013 metų programos ir jos įgyvendinimo 2009–2011 m. priemonių plano patvirtinimo“. Šiame priemonių plane buvo numatytos konkrečios veiklos SAA srityje, skirtos tik valstybės institucijoms, asociacijoms, NVO ar kitoms ne verslo organizacijoms.

Socialiai atsakingos veiklos sritį reglamentuoja ir viešųjų pirkimų įstatymas. Šiame įstatyme įtvirtinta pareiga skelbti apie pirkimus iš socialinių įmonių (to netraktuojame kaip socialiai atsakingų pirkimų, nes šie pirkimai nėra tapatūs – tai stiprus susiaurinimas pačios socialinių pirkimų sąvokos, tačiau

¹³ Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos pakeitimas; 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Vilnius
Šaltinis: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/0.816819001255418152.pdf

¹⁴ Centrinis viešųjų pirkimų portalas (statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų):
<http://www.cvpp.lt/>.

¹⁵ Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos pakeitimas; 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Vilnius
Šaltinis: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/0.816819001255418152.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

traktuojama kaip teigiama iniciatyva SAA srityje), skelbime ir pirkimo dokumentuose nurodžius, kad pirkimas rezervuotas socialinėms įmonėms. Vykdydamos tokius pirkimus perkančiosios organizacijos pirkimo dokumentuose iš tiekėjų turi pareikalauti pagrįsti atitinkamą įmonės statusą.

Kalbant apie teisinę bazę, palankios aplinkos, įSA iniciatyvų bei priemonių plėtrai, kūrimą (tiek privačiame, tiek valstybiniame sektoriuje), vertinamas rodiklis – per metus padarytų teisės aktų pakeitimų, skatinančių socialinės atsakomybės plėtrą, skaičius. Apskaičiuojant rodiklį yra skaičiuojami padarytų teisės aktų pakeitimų skaičius, kurie reglamentuoja socialiai atsakingus santykius tarp subjektų (raktiniai žodžiai: įSA/Įmonių socialinė atsakomybė; socialinė atsakomybė; įmonių atsakomybė; atsakingas vartojimas; socialiai atsakingas verslas; atsakingas/darnus, tvarus verslas; (Verslo) tvarumas/darnumas).

2008-2011 m. laikotarpiu LR teisės aktų pakeitimų, įtakančių įSA plėtrą skaičius nuosekliai didėjo kasmet ir išaugo beveik trigubai: nuo 6 aktualių pakeitimų 2008 m. iki 17-os 2011 m.

Lentelė 1. Per metus padarytų teisės aktų pakeitimų, skatinančių socialinės atsakomybės plėtrą, skaičius¹⁶.

Metai	2008	2009	2010	2011
Teisės aktų pakeitimų skaičius	6	13	15	17
Iš jų:				
- Socialinėje srityje	4	4	11	11
- Aplinkosauginėje srityje	2	9	4	6

Daugiausia socialinės atsakomybės plėtrai palankių pakeitimų buvo įteisinta viešųjų pirkimų bei žaliųjų pirkimų ir žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų įgyvendinimo programos teisiniuose aktuose. Remiantis įstatyminės bazės pokyčių dinamika, aplinkosauga ir skaidrumas viešuosiuose pirkimuose bei žmogiškieji išteklių gali būti įvardintos kaip prioritetinės LR socialinės atsakomybės vystymo kryptys per pastaruosius 4 metus.

Atlikus teisinių aktų pakeitimų pasiskirstymo analizę¹⁷ pagal dvi grupes (pokyčiai teisiniuose aktuose susiję su socialinės atsakomybės sritimi bei su aplinkos apsaugos sritimi), rezultatai parodė, jog 2008 bei 2010-2011 metais daugiau teisinių aktų pakeitimų, susijusių su įSA skatinimu buvo atlikta socialinėje srityje, koncentruojantis į užimtumo, žmogiškųjų išteklių plėtros klausimus. Tuo tarpu 2009-aisiais didžioji dalis teisinių aktų pakeitimų įgyvendinti aplinkosaugos srityje, daugiausiai dėmesio skiriant žaliesiems pirkimams bei pavojingų atliekų tvarkymo reikalavimams.

Reikšmingiausi įSA principų įgyvendinimui teisinių aktų pokyčiai per pastaruosius ketverius metus buvo įteisinti viešųjų pirkimų srityje (LR viešųjų pirkimo įstatymo pakeitimai, žalieji pirkimai). Jie dažniausiai buvo nukreipti į viešojo sektoriaus organizacijas, siekiant įstatymiškai padėti užtikrinti didesnį skaidrumo, konfidencialumo ir antikorpucijos lygį konkursų procese, įtraukti neįgaliųjų poreikių kriterijai¹⁸.

Kalbant apie socialiai atsakingų iniciatyvų diegimo skatinimą pasitelkiant teisines priemones, galima išgirsti kontraversiškus nuomonių kas ir kaip tai turėtų daryti? Verslo atstovų nuomone, vienas iš pagrindinių veiksnių, ribojančių verslo socialinės atsakomybės plėtrą Lietuvoje, yra susijęs su įstatymine baze. Dalis verslo atstovų išreiškė poziciją, kad kaštai ir reguliacinių iniciatyvų trūkumas yra pagrindiniai trukdžiai jų socialiai atsakingoms iniciatyvoms. Jie taip pat mano, kad mokestinės paskatos labiausiai stimuliuotų įmonių socialiai atsakingą veiklą¹⁹. Tai yra verslininkų nuomonė, tačiau

¹⁶ LR Seimo tinklalapis: http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_l.htm

¹⁷ Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje 2008 – 2011 m. vertinimo ataskaita, 2012 m. vasaris, parengė UAB „Kvalitetas“

¹⁸ Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje 2008 – 2011 m. vertinimo ataskaita, 2012 m. vasaris, parengė UAB „Kvalitetas“

¹⁹ Apklausa „Kokia įmonių nuomonė apie korporacinę socialinę atsakomybę? Estijos, Latvijos ir Lietuvos įmonių nuomonių ir praktikos palyginimas“, UAB Ekonominės konsultacijos ir tyrimai, 2007

Šaltinis: <http://www.socmin.lt/index.php?1998324661>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

remiantis Europos Komisijos ir Europos Parlamento pozicija, pabrėžiančia, kad ISA yra savanoriška veikla ir vyriausybės turėtų tik palaikyti ir skatinti ISA iniciatyvas privačiame sektoriuje informacine, metodine ir kita pagalba, nes teisinis ISA skatinimo reguliavimas imperatyviomis normomis, dėl tokios pozicijos, turi būti minimalus. Ekonominės politikos instrumentai turėtų būti nukreipti į atsakingo vartojimo skatinimą bei investicijas, pagrįstas darnaus vystymosi kriterijais²⁰.

Rengiamame pavyzdiniame OSA diegimo plane valstybės institucijose, bus laikomasi minėtos Europos Komisijos ir Europos Parlamento pozicijos, t.y. valstybės institucijos neturi būti suinteresuotos į socialinės atsakomybės skatinimą, įgyvendinimą įstatyminiu keliu. Tai bus aktualus pastebėjimas, kuomet bus kalbama apie valstybės institucijos SAA idėjas už institucijos ribų, t.y. išorinėje aplinkoje, santykiuose su suinteresuotomis šalimis.

Pagrindiniai ISA sritį koordinuojantys valstybės subjektai

Svarbus vaidmuo socialiai atsakingos veiklos plėtrai visoje šalyje, tenka institucijoms, kurios koordinuoja ISA vystymąsi ir plėtrą visuose lygmenyse: versle, visuomenėje ir tarp valstybinio valdymo subjektų. Sutinkama, kad Europos Sąjungos šalyse iš naujo nustatomos ribos tarp viešosios ir privačios atsakomybės, kad čia, o ypač kalbant apie vietos valdžios organus, gana menkai suvokiama, kas tai yra ISA²¹.

Atliekant antrinių informacijos šaltinių analizę, galima identifikuoti, jog viena iš aktyviausių valstybės institucijų šiuo metu skatinančių (apie diegimo iniciatyvas kai kurių institucijų viduje, bus kalbama skyrelyje Nr. 4.2) ISA plėtrą – **Socialinės apsaugos ir darbo ministerija**, siekdama paskatinti įmones elgtis socialiai atsakingai, užtikrina informacijos sklaidą, gerosios patirties mainus, rengia socialiai atsakingų įmonių apdovanojimus, remia įvairias iniciatyvas. Vyriausybė yra parengusi bei patvirtinusi Nacionalinės įmonių socialinės atsakomybės plėtros 2009-2013 m. programą, kurios įgyvendinimą kuruoja SADM.

Taip pat aktyviau socialiai atsakingo verslo skatinime iš valstybės institucijų veikia **Aplinkos ir Ūkio ministerijos**: teisės aktų, nuostatų, programų skatinančių ISA plėtrą inicijavimas ir vykdymas (Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos parengimas, Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos priežiūra, pasiūlymai dėl įmonių socialinių iniciatyvų skatinimo ir pan.), aktyviai prisideda prie viešųjų pirkimų politikos formavimo, organizuoja gerosios patirties mainus, remia įvairias socialiai atsakingas iniciatyvas, akcijas (pvz.: apdovanojimai už atsakingą verslininkystę, Nacionalinio kokybės prizo teikimas verslo įmonėms, renginys „Eksportas – žalioji savaitė“, „Pasaulinė aplinkos diena“, neįgalųjų amatininkų pritraukimas dalyvauti renginiuose, akcija „Europos judrioji savaitė“ – tai visuomenės informavimo akcija, kurios metu siekiama paskatinti gyventojus naudotis visuomeniniu transportu, važiuoti dviračiais ir vaikščioti ir pan.), specializuotų leidinių leidimas, skirtų plačiajai visuomenei (pvz.: „Tavo teisė į švarią aplinką“, „Aplinka“, „Oro kokybės metraščiai“, „Žalioji knyga“ ir t.t.). Tačiau pastebėtina, jog dauguma šių ministerijų veiksmų yra nukreipta ISA skatinimui į išorę (ISA plėtros vystymo dokumentų priėmimas, priežiūra ir pan.), tad šioms institucijoms turi būti numatytas OSA vystymo paketas ir jų pačių, t.y. organizacijų viduje.

Bene svarbiausia organizacija (bet ji nėra priskiriama prie valstybės institucijų), Lietuvoje prisidedanti prie visapusiškos socialinės atsakomybės idėjos plėtros - **Jungtinių Tautų vystymo programa**²² (JTVP). Socialinės atsakomybės plėtrai Lietuvoje paskatinti JTVP vykdo daug projektų, veiksmų, iniciatyvų, kurių metu „organizuojami praktiniai seminarai Lietuvos regionuose, mokymai, teikiamos konsultacijos dėl ISA standartų įmonėse diegimo, rengiami metodiniai leidiniai, įgyvendinamos

²⁰ „Lietuvos Respublikos teisinės bazės analizė dėl imonių socialinę atsakomybę skatinančių ir trukdančių veiksnių“, parengė advokatų kontora Baranauskas, Sesickas, Stukas ir partneriai, apex legal, 2007 m.

Šaltinis: <http://www.socmin.lt/index.php?1998324661>

²¹ Djordžija Petkoski (2003) Public Policy for Corporate Social Responsibility

Šaltinis: http://info.worldbank.org/etools/docs/library/57434/publicpolicy_econference.pdf

²² Jungtinių Tautų vystymo programos tinklalapis: <http://www.undp.lt>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

nevyriausybinių organizacijų ir įmonių iniciatyvos bei daugelis kitų su atsakingos veiklos teorija ir praktika susijusių veiksmų.

Kaip teigiama straipsnyje analizuojančiame JSA ir viešosios politikos santykį, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad geras visų valdžios institucijų darbas yra viena iš pagrindinių sąlygų, kurios būtinos darniam ekonomikos vystymuisi ir skurdo mažinimo iniciatyvoms įgyvendinti²³.

Kaip galima pastebėti, tarp aktyviausių JSA srityje veikiančių valstybės institucijų, buvo paminėti centriniai valstybinio valdymo (administravimo) subjektai, tačiau neminimi kitų įstatymų vykdančiosios valdžios subjektai. 2007 m. atliktas tyrimas²⁴ parodė, jog JSA beveik neaptinkamas vietos valdžios lygmenyje. Buvo identifikuota keletas iniciatyvų, kurias galima būtų vertinti kaip „kažkas panašaus į JSA“ (pvz. vietos bendruomenės apdovanojimai, suinteresuotų šalių dialogas, visuomenės informavimo apie aplinkosaugą kampanijos), tačiau dar tikrai nebuvo galima kalbėti apie sistemingą veiklą, kuri būtų suvokiama kaip atsakingo elgesio skatinimas ar juo labiau įgyvendinimas institucijų viduje. Kitas jau anksčiau paminėtas savivaldybėse atliktas tyrimas parodė, jog savivaldybių atstovai menkai susipažinę su Nacionaline JSA programa ir jos įgyvendinimo priemonių planu, kas patvirtina, kad savivaldybės nėra įtrauktos į JSA plėtros procesus Lietuvoje ir negali prisidėti prie JSA plėtros veiksmingumo didinimo²⁵. Čia paminimas svarbus aspektas, jog kalbant apie JSA viešajame sektoriuje, gali kilti skirtingumai dėl JSA taikymo, kurie siejasi su valstybės valdymo lygmenimis, t.y. centrinė valdžia, savivaldybės ir pan. 2004-2005 m. Pasaulio Banko iniciatyva atlikto tyrimo rezultatai (Baltijos šalyse ir Vengrijoje, Lenkijoje, Slovakijoje) parodė, jog vietos savivaldos institucijų įgalinimas pripažįstamas tarp trijų reikšmingiausių JSA plėtros veiksmų²⁶. Kuomet bus rengiamas pavyzdinis OSA taikymo planas valstybės institucijoms, turi būti atkreipiamas svarbus dėmesys į OSA veiksmų pritaikymą ne tik centrinės, bet ir vietos valdžios institucijoms, didžiąją dalimi – savivaldybėms.

2010 m. atliktos apklausos „Lietuvos savivaldybių požiūrio į socialinę atsakomybę tyrimas“ rezultatai parodė, jog vietos savivaldos institucijos yra vienos iš „silpnųjų“ JSA sklaidos institucijų ir būtina nepalikti JSA idėjų sklaidos ir įgyvendinimo skatinimo savivaldos institucijų savięgai. Vietos savivaldos institucijos turi skleisti JSA idėjas ir ugdyti socialiai atsakingas bendruomenes, kurių kiekvienas ir esame jų dalis. Norint pasiekti, kad JSA pasklistų regionuose, reikia įtraukti savivaldybių ir apskričių darbuotojus į šią veiklą, atskleidžiant JSA naudą siekiant viešųjų tikslų²⁷. Be to, nė vienas Lietuvos teritorijos administracinis vienetas nėra, pavyzdžiui, Vietinių aplinkosaugos iniciatyvų tarptautinės tarybos ICLEI (The International Council for Local Environmental Initiatives) narys (dvi savivaldybės iš Latvijos, viena iš Estijos), nors ši organizacija Europoje turi 158 narius.²⁸

Upsalos universiteto (Švedija) parengta Darna vystymosi patirties apžvalga savivaldybėse²⁹ patvirtina nuomonę, jog vietos savivaldos įgalinimas yra labai reikšmingas JSA skatinimo veiksnys, kadangi savivaldybės, esančios tarpinėje grandyje, vaidina labai svarbų vaidmenį. Savivaldybės kuria

²³ Jane Nelson (2008) CSR and Public Policy. New Forms of Engagement between Business and Government.

Šaltinis: http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/CSRI/publications/workingpaper_45_nelson.pdf

²⁴ JTVP ir Viešosios politikos ir vadybos institutas (2007). Įmonių socialinės atsakomybės padėties Lietuvoje bazinis tyrimas

Šaltinis: http://www.acceleratingcsr.eu/uploads/docs/Full%20report_baseline%20study%20on%20CSR%20practices%20in%20Lithuania%202007_EN_LT.pdf

²⁵ R. Vilkė, Doctoral dissertation (2011) "Corporate social responsibility implementation effectiveness improvement in lithuania: model of local government involvement"

Šaltinis: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110531_125021-77856/DS.005.1.01.ETD

²⁶ R. Vilkė, Doctoral dissertation (2011) "Corporate social responsibility implementation effectiveness improvement in lithuania: model of local government involvement"

Šaltinis: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110531_125021-77856/DS.005.1.01.ETD

²⁷ R. Vilkė, Doctoral dissertation (2011) "Corporate social responsibility implementation effectiveness improvement in lithuania: model of local government involvement"

Šaltinis: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110531_125021-77856/DS.005.1.01.ETD

²⁸ Local governments for Sustainability. Members

Šaltinis: <http://www.iclei.org/index.php?id=11454>

²⁹ Lars Ryden (2008) „Integruoto valdymo metodai siekiant darnaus vystymosi miestuose ir gyvenvietėse“

Šaltinis: http://www.balticuniv.uu.se/index.php/downloads/doc_view/427-tools-for-integrated-sustainability-management-in-cities-and-towns-lithuanian

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

aplinką, kurioje gyvename. Savivaldybės turi įgyvendinti pokyčius ir sukurti teisinę sistemą, kurioje galima darni gyvensena. Savivaldybės kasdien bendrauja ir yra arčiausiai gyventojų, verslo, mokyklų, nevyriausybinių organizacijų. Daugeliu atvejų savivaldybės vaidina svarbiausią ir pagrindinį vaidmenį planavimo procese, t.y. gali rengti ilgalaikius strateginius planus, kurie yra darnaus vystymosi pagrindas.

Valdžios požiūrio svarba diegiant SAA

Analizuojant pagrindinius su ĮSA plėtra susijusius subjektus valstybėje, svarbus yra ir bendras valdžios požiūris į atsakingą, skaidrią veiklą. Su valdžios abejingumu ir politinės valios stoka susiduriama tiek išsivysčiusiose, tiek ir besivystančiose šalyse, kur valdžios organai yra demokratiškai renkami ir turi pakankamai resursų³⁰.

Valstybei priskiriamas pagrindinis vaidmuo kuriant ĮSA teisinio reguliavimo sistemą bei skatinant verslo subjektus vykdyti atsakingą ir darnią veiklą, tuo pačiu valstybė įtraukiama į naują politinių santykių tipą su verslu ir pilietinės visuomenės interesų grupėmis (suinteresuotaisiais), siekiant skatinti atsakingą ir darnią verslo praktiką³¹. Finansiniai, socialiniai ir ekonominiai pokyčiai bei sparti rinkų globalizacija veda prie glaudaus vyriausybės, bendrovių, investuotojų, pilietinės visuomenės, akademinų institucijų ir kitų bendruomenių bendradarbiavimo.

Dauguma ES valstybių narių, Vyriausybės lygmeniu yra priėmusios strateginius dokumentus dėl ĮSA skatinimo, platesnio pritaikymo ir pan. Rengiant galimybių studiją, pastebėta, jog šalyse, kuriose yra priimtose visuotinai pripažintos, Vyriausybės patvirtintos ir valstybės institucijoms deleguotos su socialine atsakomybe, darniu vystymusi, atsakingais pirkimais ir t.t. susijusios strategijos, tose šalyse ir valstybinių institucijų, kaip atskirų vienetų vykdoma socialinė atsakomybė, iniciatyvos šioje srityje yra žymiai didesnės savo skaičiumi, apimtimi, novatoriškumu bei pasiekiamais rodikliais.

Pavyzdžiui, Danija turi labai konkretų dokumentą, kuriame yra apibrėžtas vyriausybės vaidmuo plėtojant socialinę atsakomybę šalyje, visuose lygmenyse – „Socialinės atsakomybės veiksmų plano įgyvendinimas“ (angl. „Action plan for corporate social responsibility“³²), kuriame numatomi atskiri žingsniai, kaip paskatinti verslą, visuomenę būti socialiai atsakingais ir ką gali naujo, kitaip daryti valstybė, jai pavaldžios valstybės institucijos.

Vokietijoje priimtas vyriausybės patvirtintas dokumentas – „Socialinė atsakomybė – OSA veiksmų planas – Vokietijos federalinė valdžia“ (angl. „National Strategy for Corporate Social Responsibility – Action Plan for CSR – of the German Federal Government“³³), kuriame taip pat identifikuojami visų ĮSA suinteresuotų šalių galimi veiksmai, ypač akcentuojant valdžios, jos institucijų veiksmų svarbą.

Olandijos vyriausybė 2007 metais, tęsdama ĮSA srityje pradėtus darbus (2001 buvo parengtas dokumentas – „Socialinė atsakomybė: vyriausybės perspektyva“, pateikta šalies socialinės atsakomybės pažangos ataskaita už 2001-2006 metus), parengė naują nacionalinę strategiją – Vyriausybės socialinės atsakomybės vizija 2008-2011 metais - „Įkvepiantis, inovatyvus, integruotas“. Vyriausybės vadovai užsibrėžė sau tikslą – bendradarbiaujant su kitomis šalimis, pasiekti visišką ĮSA brandos lygį šalies mastu, sau prisiimant pagrindinio įkvepėjo ir skatintojo/pagalbininko vaidmenį. Dokumente yra išskeliami 8 uždaviniai (originaliame dokumente vietoj „uždaviniai“ vartojamas terminas „ambicijos“), kurie yra skirti perteikti ĮSA politiką ir padaryti ją visiškai skaidria. Paskutinis

³⁰ Jane Nelson (2008), CSR and Public Policy. New Forms of Engagement between Business and Government.

Šaltinis: http://www.hks.harvard.edu/m-rcbg/CSRI/publications/workingpaper_45_nelson.pdf

³¹ Pranešimas „Nacionalinei socialinės atsakomybės plėtos tikslai ir apskričių reforma: ar pakanka vietos reformos, kad vietos valdžia atsakingai priartėtų prie vietos žmogaus“ medžiaga, iš forumo „Regionų plėtra – kas naujo?“, 2010 m. balandžio mėn. 22-23 d. Druskininkai, Rita Vilké

³² „Action plan for corporate social responsibility“, Olandijos Vyriausybė, 2008 m.

Šaltinis: http://www.samfundsansvar.dk/graphics/Samfundsansvar.dk/Dokumenter/Action_plan_CSR.pdf

³³ „National Strategy for Corporate Social Responsibility – Action plan for CSR- of the German Federal Government“ (2010)

Šaltinis: http://www.csr-in-deutschland.de/fileadmin/user_upload/Downloads/BMAS/CSR_Konferenz/a398-csr-aktionsplan-englisch.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

uždavinys apima pačios vyriausybės (kaip institucinio vieneto) socialiai atsakingos veiklos vykdymą per valstybines institucijas³⁴.

Žvelgiant į dar labiau pažengusias šalis, negalime nepaminėti Jungtinės Karalystės, kurios pažangos lygis JSA srityje yra žymiai nutolęs, ne tik nuo Lietuvos JSA praktikos, bet ir nuo kai kurių kitų ES šalių. Nekalbant apie tai, kad Jungtinė Karalystė turi atskirą JSA ministrą, darnaus vystymosi strategiją, darniųjų pirkimų veiksmų planą ir pan., tačiau yra rengiami atskiri dokumentai, tokie kaip, pavyzdžiui – „Aplinkosauginės ir socialinės atsakomybės veiksmų plano vystymas – priemonių rinkinys valstybės institucijoms perkančioms (tiekiančioms) maitinimo paslaugas“³⁵. Tai leidinys, kuriuo gali pasinaudoti tiek paslaugų teikėjai, tiek jų pirkėjai, kuomet norima, jog teikiant maitinimo paslaugas būtų vadovaujama visais įmanomai SAA principais nuo paslaugos įsigijimo, produktų pirkimo iki jo pateikimo ant stalo bei tinkamo utilizavimo. Nesunku suvokti, jog kuomet yra parengiami tokie detalūs dokumentai būtent viešojo sektoriaus organizacijoms, t.y. pagalbiniai įrankiai būti atsakingais kiekvienoje, net ir netiesiogiai jiems priskirtoje veikloje, tokiu atveju nesielgti socialiai atsakingai praktiškai neįmanoma. Priemonių rinkinio išleidimas buvo finansuotas bendradarbiaujant Šiaurės rytų partnerystės tobulinimo ir efektyvumo organizacijai ir Aplinkos apsaugos, maisto ir kaimo reikalų departamentui (ministerijai).

Teiginį, jog valstybėse, kurios turi stiprų valdžios palaikymą, tikslų, veiksmų kaskadavimą „žemyn“ SAA srityje, valstybės institucijos pasiekia geresnių rezultatų SAA srityje, galima pailustruoti per žaliųjų pirkimų pavyzdį. Dar 2008 m. pabaigoje Europos Komisijai atlikus tyrimą, buvo nustatyta, kad tik 7 ES šalys plačiai naudoja žaliųjų pirkimų praktiką savo veikloje. Į „žaliąjį“ 7-uką pateko – Austrija, Danija, Suomija, Vokietija, Olandija, Švedija ir Jungtinė karalystė. Kitos šalys buvo labai stipriai nutolę nuo minimų šalių, arba visai nevykdė žaliųjų pirkimų praktikos³⁶. Visos minimos valstybės turi labai stiprų valdžios palaikymą ir koordinavimą SAA srityje.

Korupcijos lygis Lietuvoje

Korupcijos lygis yra rodiklis, tiesiogiai susijęs su atsakinga verslo, kitų organizacijų elgsena. Korupcija yra viena iš pagrindinių kliūčių aplinkoje, kurioje įmonės veikia atvirai, skaidriai ir atsakingai, tiek vyriausybės, tiek piliečių atžvilgiu. Korupcija viešajame ir privačiame sektoriuose yra svarbus socialinės atsakomybės klausimas – ypač daugelyje sparčiai besivystančių ekonomikų ir jaunų valstybių. Korupcijos lygis yra kiekybiškai įvertinamas rodiklis, kuomet yra nustatoma valstybės vieta ir gaunamas balas (10 balų – labai skaidri valstybė, 0 balų – labai korumpuota valstybė) pagal tarptautinį korupcijos suvokimo indeksą (KSI) (angl. Corruption Perception Index).

Pagal Tarptautinį korupcijos suvokimo indeksą Lietuvos, situacija pasaulio mastu nėra gera, nors 2008 – 2010 m. laikotarpiu rodiklio reikšmė gerėjo, t.y. nuo 4,6 balų (58 vieta) iki 5 balų (46 vieta), tačiau vėliau vėl nukrito.

Lentelė 2. Lietuvos vieta Pagal Tarptautinį korupcijos suvokimo indeksą³⁷.

Metai	2008	2009	2010	2011
Vieta /balai	58/4,6	52/4,9	46/5	50/4,8

³⁴ „Government Vision on Corporate Social Responsibility 2008 – 2011“ (2007 m.)

Šaltinis: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/03/25/government-vision-on-corporate-social-responsibility-2008-2011.html>

³⁵ „Developing your Environmental and Social Responsibility Action plan – a toolkit for public sector catering service“ Šaltinis:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:na4JSz-t9MMJ:www.northeastiep.gov.uk/HOSP_3164/HOSP_3164_Catering%2520Toolkit%2520Doc_MAIN_LINKS_AW.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt

³⁶ Viešas Europos naujienų ir politinių debatų tinklalapis: <http://www.euractiv.com/sustainability/public-procurement-buying-green/article-117505>

³⁷ Transparency International organization, Korupcijos suvokimo indeksas
Šaltinis: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“
J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Ekspertų vertinimais ir nuomonių apklausos duomenimis, suvokiamas korupcijos lygis Lietuvoje mažėja: 2008 m. iš 58 vietos Lietuva pakilo į 46 vietą 2010 m. tarp visų tyrime dalyvavusių pasaulio (178 šalys) valstybių. Lietuva pasiekė 5 balų barjerą, reiškiantį, kad šalis yra laikoma pajėgi kontroliuoti korupciją. Tačiau 2011 m. indekso reikšmė vėl sumažėjo, Lietuva atsідūrė 50 - oje sąrašo vietoje, kartu su Kosta Rika, Omanu ir Seišelių salomis. Indeksas nukrito iki 4,8. Tai reiškia, kad korupcija šalyje sunkiai kontroliuojama.

Tarp ES valstybių narių ir kitų Vakarų Europos valstybių, 2010 m. Lietuva užėmė 22 vietą iš 30 tirtų valstybių. 2011 m. Lietuvos pozicija regione nepakito (22 vieta). 2011 m. duomenimis Lietuva korupcijos srityje lenkia šias ES nares: Vengriją, Čekiją, Kroatiją, Slovakiją, Italiją, Graikiją, Bulgariją. Baltijos šalių kontekste, būdama 50 vietoje tarp pasaulio valstybių, Lietuva yra ankščiau už Latviją (61 vieta), tačiau atsilieka Estijai (29 vieta). Galima teigti, kad dabartiniu momentu situacija nerodo esminio pagerėjimo kovos su korupcija srityje, ko pasėkoje Lietuva turi rodyti pastovią pažangą antikorupcinėje srityje.

Kyšininkavimas išlieka opia Lietuvos visuomenės problema. "Transparency International" 2010 metų Pasaulinio korupcijos barometro duomenimis, 34 proc. Lietuvos gyventojų prisipažįsta, kad per pastaruosius 12 mėnesių jie yra davę kyšį, bent vienam iš devynių viešųjų paslaugų teikėjų – švietimo sektoriaus, teismų, sveikatos apsaugos, policijos, registravimo ir leidimų išdavimo tarnyboms, komunalinio paslaugų teikimo įmonėms, mokesčių inspekcijai, žemėtvarkos institucijų arba muitinės atstovams. Tai vienas didžiausių rodiklių tarp tyrinėtų ES šalių ir vienas didesnių rodiklių pasaulyje. Gyventojai labiausiai korumpuotomis institucijomis Lietuvoje laiko politines partijas, Seimą ir teismus, o mažiausiai korumpuotomis - kariuomenę, religines institucijas ir nevyriausybinės organizacijas. Beveik du trečdaliai apklaustų lietuvių mano, kad korupcijos lygis šalyje per pastaruosius trejetą metų išaugo, o 78 proc. mano, kad šalies valdžios pastangos kovoti su korupcija yra neefektyvios³⁸. Kita Lietuvoje paplitusi opi korupcijos forma - nepotizmas, t.y. bičiulių ir giminių protegavimas. Pavyzdžiui, daugiau nei pusė tarnautojų (54 proc.) teigė, kad nepotizmo atvejų pasitaiko jų aplinkoje, o beveik dešimtadalis tarnautojų (8 proc.) pripažino, kad tai yra plačiai paplitęs reiškinys jų institucijoje.

Kaip galima matyti iš apskaičiuoto korupcijos lygio, balo Lietuvoje, pateiktų apklausų rezultatų – korupcija, kyšininkavimas Lietuvoje yra labai aktuali problema ir tai labiausiai paplitęs reiškinys ne privačiame versle, o tarp viešųjų paslaugų teikėjų, kurie iš sudaro mūsų analizuojamų valstybės institucijų didžiąją dalį. Įsivyravusi neskaidri veikla viešajame sektoriuje, kyšininkavimas ir kiti nelegalūs veiksmai, lemia tokią žemą Lietuvos poziciją matuojant korupcijos indeksą tiek Europos, tiek pasauliniu mastu. Skaidrumas ir viešumas būtent šiame sektoriuje yra būtinas norint sumažinti esamą korupcijos lygį Lietuvoje.

Kuriant Nacionalinės kovos su korupcija programą labiausiai reikia susikoncentruoti pasirenkant tinkamus kovos su korupcija vertinimo kriterijus, daugiau finansuoti atskiras programos priemones, stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą, nurodyti aiškią tam tikrų institucijų ar net pareigūnų asmeninę atsakomybę už numatytų tikslų įgyvendinimą. Daugiau dėmesio reikėtų skirti antikorupciniam visuomenės švietimui ir viešojo administravimo sistemos reformoms. Stipriai akcentuojama pozicija, jog korupcija Lietuvoje labiausiai suvešėjusi viešajame sektoriuje ir kai kuriuose valstybinėse institucijose ir problema slypi ne šalies teisinėje bazėje³⁹. Pakaktų pradėti įgyvendinti pokyčius ne keičiant įstatymus, o elgesį, tiek organizacijos viduje, tiek už jos ribų – viešinimas ir skaidrumas gali būti vienos iš pagrindinių priemonių.

³⁸ Alfa.lt; Lietuva – korupcijos pirmūnė.

Šaltinis: http://www.alfa.lt/straipsnis/10429024/Transparency.International..Lietuva.korupcijos.pirmune=2010-12-09_08-36/

³⁹ ATN.lt; Verslo atstovai: kovodama su korupcija Lietuva turi pasimokyti iš savo klaidų

Šaltinis: <http://ekonomika.atn.lt/straipsnis/69409/verslo-atstovai-kovodama-su-korupcija-lietuva-turi-pasimokyti-is-savo-klaidu>

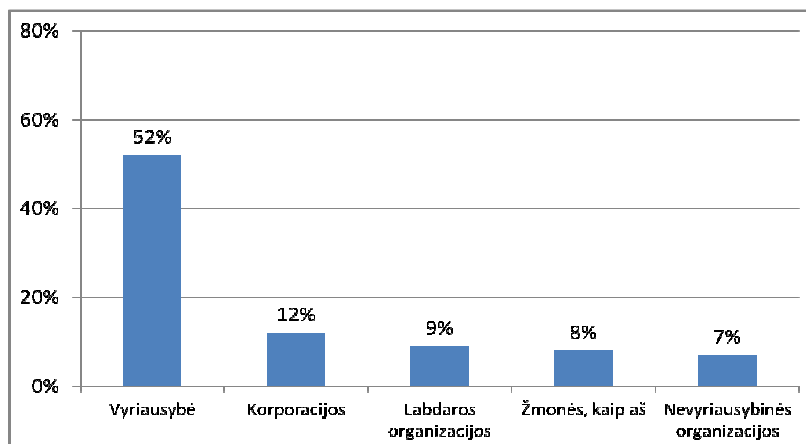
UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Visuomenės spaudimas

Visuomenei ir verslui svarbu suvokti, kur yra savanoriškos veiklos riba, ir kuriame taške turi įsikišti valdžios institucijos. Jeigu norime gyventi žemėje, kurios „pajėgumai“ yra riboti, turime dalintis jos ištekliais vienodai, ko pasėkoje ekonominiai veikimo principai turi būti pertvarkyti ir tai turi būti daroma ne tik iš verslo pusės⁴⁰. Visų lygių valstybinės institucijos turėtų toliau derinti savo politiką (tiek vidinę, tiek išorinę), kad ji atitiktų darnų vystymąsi, ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą.

2009 metais „GoodpurposeTM“ atliktame tyrime (6,026 respondentai iš JAV, Vokietijos, Jungtinės Karalystės, Italijos, Prancūzijos, Brazilijos, Kinijos, Kanados, Japonijos ir Indijos), paklausus – kuris subjektas turėtų daugiausiai prisidėti prie socialiai atsakingų veiksmų palaikymo, skatinimo, net 52 % apklaustųjų nurodė, kad labiausiai atsakinga turėtų būti Vyriausybė (paveikslas Nr. 5).

Pav. 5. Svarbiausi socialiai atsakingų veiksmų skatintojai, iniciatoriai.

Pastaruoju dešimtmečiu Jungtinėje Karalystėje vis labiau pripažįstama, kad viešojo politika turi būti įgyvendinama kompleksiskai. Politinės jėgos vis aiškiau suvokia tai, kad besikeičiantys individo ar visuomenės grupių interesai tampa svarbiausia jų politikos sėkmingo įgyvendinimo prielaida. Tam, kad geriau numatyti visuomenės reakciją ir ją pasinaudoti, būtina kuo geriau įsigilinti ir pažinti visuomenės vertybes, jos požiūrius ir normas.

Apibrėžiami trys esminiai dalykai – vykdomos politikos rezultatai, gaunamos paslaugos ir pasitikėjimo lygis, taip visuomenė vertina politinių jėgų veiklą. Svarbiausia, kad gerų rezultatų pasiekama tik tuomet, jei piliečiai – kiekvienas atskirai ir visi kartu pripažįsta ir sutinka, kad tam, jog ką nors gauti, reikia kažko atsisakyti. Tai gali būti visuomenės finansinis pasiaukojimas (pvz.: prisiimami didesni mokesčiai ar rinkliavos) vardan didesnio valstybės saugumo; tai gali būti platesnis asmeninės informacijos atskleidimas, papildomos laiko ar kt. asmeniškai svarbių resursų sąnaudos. Kadangi tai dažniausiai lemia piliečių elgesio pokyčius, todėl geresnių rezultatų pasiekia tos politinės jėgos, kurios atsižvelgia į tokias visuomenines vertybes, kaip pasitikėjimo verta vyriausybė, politinę programą atitinkantys valdžios veiksmai ir sudaro sąlygas jų įgyvendinimui⁴¹.

Suvokiama, jog tiek visuomenė visose srityse nori matyti atsakingą valdžios požiūrį, tiek valdžia nori pasitelkti visuomenę, verslą kompleksinėms valstybės problemoms spręsti. Esant abipusiam susitarimui, verslo įmonių vadovai turi dalyvauti sprendžiant socio-politinius klausimus ne tik todėl,

⁴⁰ Cowe R and Porritt J (2002), Government's Business – Enabling Corporate Sustainability, Forum for the Future

Šaltinis: <http://msc-technology.wikispaces.com/file/view/Governments+%26+Business.pdf>

⁴¹ Andrew Darnton (2008) "GSR Behaviour Change Knowledge Review"

Šaltinis: http://resources.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2011/09/Behaviour-change_practical_guide_tcm6-9696.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

kad privatus verslas čia gali duoti daug naudos, bet ir todėl, kad tai daryti jam yra strategiškai būtina⁴².

Ryškėja viešojo sektoriaus atsakomybės didinimo siekiai, ko ypač pasigenda skandaluose skendinčių valstybės tarnautojų atsakomybės ištroškusi visuomenė, t.y. tiesioginiai valdžios rinkėjai. Nors 2007 m. atliktas tyrimas parodė, kad vartotojai ir žiniasklaida dar nebuvo lemiami veiksniai, galintys daryti įtaką organizacijų veiklai, tačiau šiandieninė situacija byloja, jog kiek organizacijos atsakingos, stipriai lemia visuomenės atmosfera, atsakomybės suvokimas⁴³. Žiniasklaida – kreipia vis didesnę dėmesį į neatsakingos veiklos faktus bei akcentuoja naujas, įdomesnes socialinės atsakomybės formas. Pavišinant valstybės institucijų neatsakingos veiklos faktus, dažnu atveju tai yra užakcentuojama dvigubai stipriau, pabrėžiant, jog tai yra mūsų valdžios pavyzdys. Pradedama kalbėti ir suvokti, jog socialiai atsakingos veiklos principais savo veiklą pirmiausiai turi pradėti grįsti valstybė, jos institucijos, kurios savo pavyzdžiu užduotų kryptį kitiems rinkos veikėjams. Ne vien pažengusiose Europos šalyse, tačiau ir Lietuvoje socialinė atsakomybė ima reikalauti didėjančio viešojo sektoriaus vaidmens, o tuo pačiu ir OSA diegimo valstybės institucijose gerosios praktikos pavyzdžių.

Tokie atvejai dar kartą patvirtina išsakytą problemą, jog ne tik verslas, bet ir pati visuomenė, rinkėjai apskritai nori matyti teisingą pavyzdį pradedant nuo aukščiausios valstybės valdymo grandies. Todėl valstybės vaidmuo, ne tik kuriant palankią aplinką JSA plėtrai, bet ir pačiai rodant atsakingo elgesio pavyzdį per savo valdomas institucijas, yra ypač reikšmingas. Siekiant padidinti įmonių socialinės atsakomybės skaidrumą ir patikimumą, būtina pirma užsitarnauti verslo, visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis. Vienas iš galimų būdų, kaip nurodo ekspertai – parengti valstybės institucijų atsakingos veiklos ataskaitos gairių projektą. Tokio dokumento patvirtinimas prisidėtų prie ypatingai opių viešojo sektoriaus atsakomybės problemų sprendimo⁴⁴.

Nepriklausomų JSA ekspertų nuomone, geriausia, kad JSA skatinimas prasidėtų nuo valstybės institucijų įgyvendinamų socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo (SAA) priemonių (pvz. jv. išteklių taupumo politikos, personalo valdymo gerinimo ir pan. valstybės institucijose), t.y. ten, kur valstybė turi tiesioginę įtaką ir gali parodyti pavyzdį kaip sėkmingai įgyvendinti OSA⁴⁵. Užsienio valstybių praktikoje dažnai privalomas socialinis atskaitingumas (OSA ataskaitų rengimas) pirmiausiai skatinamas institucijose, organizacijose, kurios tiesiogiai, ar bent iš dalies yra pavaldžios valstybei. Aiškus žingsnis, jog valstybė galėtų vykdyti OSA skatinimą per viešo sektoriaus pertvarkymą pagal socialiai atsakingos veiklos principus, pvz., skatinant pačias valstybės ir savivaldybių institucijas elgtis socialiai atsakingai ir taip rodyti pavyzdį privačiam verslui, įpareigojant ministerijas ir kitas valstybės institucijas teikti trigubos atskaitomybės principu paremtas ataskaitas ir t.t.

1.3 Viešieji pirkimai – žalieji, socialiniai ir darnieji pirkimai

Viešųjų pirkimų sistema yra labai svarbi šalies ekonomikos dalis. Jos poveikis gerokai didesnis, nei vien procentinė išraiška nuo šalies bendro vidaus produkto. Viešųjų pirkimų praktika nemaža dalimi gali nulemti, ar mūsų pramonės atstovai ir paslaugų teikėjai kurs inovacijas, didins šalies infrastruktūros kokybę, viešojo administravimo kokybę. Viešųjų pirkimų praktika daro didelę įtaką

⁴² Bonini, Sheila M. J., Mendonca, Lenny t, and Oppenheim, Jeremy M., The McKinsey Quarterly (2006) „When social issues become strategic: Executives ignore sociopolitical issues at their own peril.“

Šaltinis: <https://bpace.berkeley.edu/access/content/group/fe2bfb5b-adc6-40b2-813e-381775070de0/01.%20Business,%20Social%20Responsibility,%20and%20Human%20Rights:%20What%20and%20Why/When%20Social%20Issues%20Become%20Strategic,%20McKinsey%20Q.pdf>

⁴³ V. Gudonienė, pranešimas „Įmonių socialinė atsakomybė: prievolė ar nauda“, seminaras verslininkams, 2007.01.17. Šaltinis: http://www.atsakingasverslas.lt/docs/prezentacija_V.Gudoniene.pdf

⁴⁴ R. Vilkė, pranešimas „Socialinė atsakomybė Lietuvoje: ar tik verslas turi būti socialiai atsakingas?“ Praktinė – mokslinė konferencija „Efektyvumas viešajame sektoriuje: kuo vadybos teorijos gali pasitarnauti ir ką praktikai gali patarti? 2010.04.08.

Šaltinis: http://vadybospraktika-mokslas.mruni.eu/?page_id=55

⁴⁵ Jungtinių tautų vystymo programa Lietuvoje, „Pavyzdinio įmonių socialinės atsakomybės taikymo plano valstybės įmonėse parengimo ir JSA diegimo valstybės institucijose galimybių studijos ir plano parengimo“, konkurso sąlygos, 2011.11.30

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

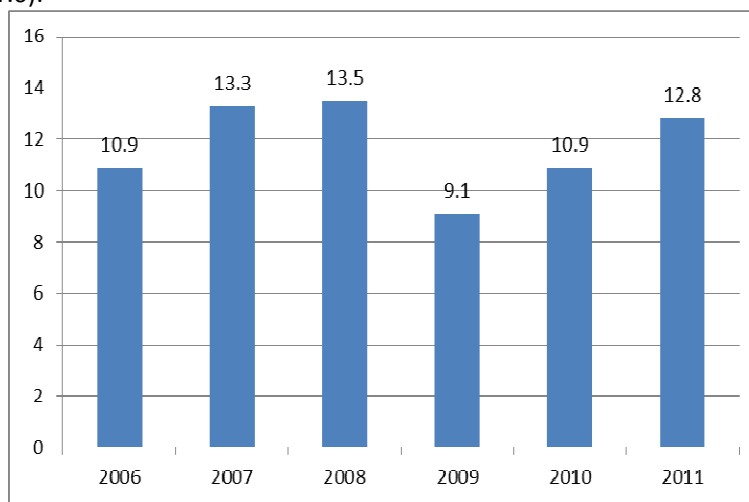
netgi mūsų pačių nuomonei apie mūsų šalį – jos gebėjimą suvaldyti korupciją ir atsakingai naudoti valstybės pinigus.

Viešieji pirkimai – tai perkančiųjų organizacijų (valstybės ar savivaldybių įstaigų bei įmonių) atliekami prekių, paslaugų ar darbų pirkimai, kurių tikslas – sudaryti viešojo pirkimo sutartį⁴⁶. Detalai šią tvarką nusako Viešųjų pirkimų įstatymas bei su jo įgyvendinimu susiję kiti teisės aktai. Viešųjų pirkimų tikslas – užtikrinti, kad visos organizacijos, įmonės ar fiziniai asmenys turėtų lygias galimybes parduoti savo prekes ir paslaugas valstybei. Siekiant racionaliai panaudoti biudžeto lėšas skirtas reikiamų prekių ar/ir paslaugų įsigijimui, užtikrinant jų kokybę bei siekiant sudaryti pirkimo sutartis su patikimais prekių ir paslaugų tiekėjais, viešųjų pirkimų konkursų dalyviams ir jų prekėms bei paslaugoms keliami tam tikri reikalavimai. Šie reikalavimai paprastai būna pateikiami konkretaus pirkimo dokumentuose.

Viešųjų pirkimų efektyvumas užtikrinamas, kai perkančiosios organizacijos mažiausiomis sąnaudomis įsigyja labiausiai jų poreikius atitinkančius produktus ir drauge geba naudotis šiuolaikiškiausiais pirkimo būdais (elektroniniai, centralizuoti pirkimai), leidžiančiais mažinti pirkimo sąnaudas ir pagreitinti pirkimo procedūras, taip pat kai perkančiosioms organizacijoms sudarytos galimybės gauti išsamią informaciją apie rinkoje esančius produktus, jų savybes, kainas, tiekėjus⁴⁷.

Atsižvelgiant į Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus, šiuo metu ministerijos ir joms pavaldžios įstaigos vis dar gali rinktis – ar viešuosius pirkimus organizuoti savo pajėgomis, ar centralizuotai. Pastarąjį būdą kol kas renkama vangiai: centralizuoti pirkimai Lietuvoje nesiekia nė 1 proc. Tuo tarpu pasirinkdamos alternatyvų būdą ir organizuodamos viešuosius pirkimus savo pajėgomis, daugelis valstybės įstaigų neišvengia ne tik Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų pažeidimų, bet ir neužtikrina ekonomišką valstybės biudžeto lėšų ar turto panaudojimo.

Viešieji pirkimai – itin reikšminga šalies ekonomikos dalis. Per viešuosius pirkimus išleidžiamų lėšų bendra suma prilygsta dešimtdaliui bendrojo šalies vidaus produkto arba daugiau kaip trečdaliui Lietuvos nacionalinio biudžeto – 2006 metais atliktų viešųjų pirkimų vertė – iš viso apie 10,9 mlrd. litų, 2007 metais – apie 13,3 mlrd. litų, 2008 metais – apie 13,5 mlrd. litų, 2009 metais įvykusių viešųjų pirkimų vertė sudarė 9,1 mlrd. litų, 2010 metais – 10,9 mlrd. litų, o 2011 metais – 12,8 mlrd. litų⁴⁸ (žr. pav. Nr.6).

Pav. 6. Viešųjų pirkimų apimtys (mlrd. Lt) 2006-2011 metais.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas; 1996 m. rugpjūčio 13 d. Nr. I-1491.

Šaltinis: http://www.istatymas.lt/istatymai/viesuju_pirkimu_istatymas.htm

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijos patvirtinimas; 2009 m. spalio 14 d. Nr. 1332, Vilnius.

Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355759&p_query=&p_tr2=

⁴⁸ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija iš viešųjų pirkimų 2006-2010m. ataskaitų be mažos vertės pirkimų.

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Lentelėje Nr. 3 pateikiamas visų Lietuvos Respublikos ministerijų reitingas pagal nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. birželio 1 d. viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį (be mažos vertės pirkimų).

Lentelė 3. Ministerijų reitingas pagal nuo 2010 m. sausio 1 d. iki 2011 m. birželio 1 d. viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį.⁴⁹

Eil. Nr.	Ministerija	Suma (Lt)
1	Aplinkos ministerija	48.362.443,46
2	Švietimo ir mokslo ministerija	15.158.573,80
3	Žemės ūkio ministerija	14.964.849,86
4	Finansų ministerija	14.652.771,75
5	Sveikatos apsaugos ministerija	14.488.665,01
6	Užsienio reikalų ministerija	10.248.641,05
7	Susisiekimo ministerija	9.583.355,93
8	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	9.072.058,61
9	Ūkio ministerija	8.144.754,70
10	Vidaus reikalų ministerija	7.166.549,95
11	Krašto apsaugos ministerija	5.124.306,60
12	Teisingumo ministerija	3.350.140,43
13	Kultūros ministerija	3.180.396,25
14	Energetikos ministerija	2.165.155,96

Lentelėje Nr. 4 pateiktas savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektų reitingas pagal 2011 m. viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį (be mažos vertės pirkimų).

Lentelė 4. Savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektų reitingas pagal 2011 metais viešiesiems pirkimams išleistų pinigų kiekį.⁵⁰

Eil. Nr.	Savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektas	Suma (mln. Lt)
1	Vilniaus miesto savivaldybės administracija	322,8
2	Kauno miesto savivaldybės administracija	188,4
3	Klaipėdos miesto savivaldybės administracija	133,2
4	Kauno rajono savivaldybės administracija	81,5
5	Tauragės rajono savivaldybės administracija	59,6
6	Vilkaviškio rajono savivaldybės administracija	54,4
7	Alytaus miesto savivaldybės administracija	51,2
8	Joniškio rajono savivaldybės administracija	47,9
9	Šilutės rajono savivaldybės administracija	46,7
10	Kretingos rajono savivaldybės administracija	44,8

Tokios viešųjų pirkimų apimtys rodo (lentelės Nr. 3 ir Nr. 4), kad viešasis sektorius turi dideles galimybes taupyti mokesčių mokėtojų lėšas, o perkančiosios organizacijos, sudarydamos svarbią vartotojų grupę, gali įnešti svarų indėlį į sėkmingą ekonomikos plėtrą ir socialinę raidą. Šiems tikslams pasiekti būtina užtikrinti sąžiningas ir skaidrias viešųjų pirkimų procedūras bei imtis priemonių, kad būtų sumažinta korupcijos rizika.

⁴⁹ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

⁵⁰ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Pirkdamos supaprastintu būdu institucijos sudaro taisykles ir nusprendžia, ar viešinti pirkimą. Taip daugiausiai vykdomi mažesni ir dažnai vykdomi pirkimai. Ši tvarka pagreitina procesą, tačiau nukenčia pagrindinis procesų skaidrumo garantas – viešumas. Tai reiškia, kad visuomenė neturi galimybės gauti informacijos apie šiuos pirkimus ir įvertinti jų tikslingumą ir skaidrumą. Pavyzdžiui, valstybės institucijos 2010 m. viešiesiems pirkimams išleido 9 mlrd. litų valstybės biudžeto, iš kurių daugiau nei milijardas buvo panaudoti perkant prekes ir paslaugas neskelbiamų derybų būdu (tai sudaro apie 11 proc. visų viešųjų pirkimų sumos) – neretai pasikviečiant vieną tiekėją ir nerengiant jokio konkurso. Vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymu, pirkimai neskelbiamų derybų būdu turėtų būti atliekami tik išimtiniais atvejais. Jie galimi, kai pateikti pasiūlymai neatitiko reikalavimų, jei nebuvo gauta pasiūlymų, dėl išimtinių teisių apsaugos, dėl nenumatyto įvykio ar kitos išimtinės priežasties. Kitose ES valstybėse neskelbiamų derybų būdu vykdoma gerokai mažiau pirkimų, Danijoje ir Ispanijoje tik apie 5 proc.⁵¹ Neskelbiamos derybos yra ir turėtų būti išimtinis pirkimo būdas. Tais atvejais, kai šis pirkimo būdas taikomas nepagrįstai, jis prieštarauja pagrindiniams viešųjų pirkimų principams.

Nuo 2012 m. Sausio 1 d. įsigaliojus Viešųjų pirkimų įstatymo pataisoms, perkančiosios organizacijos privalo savo internetiniuose tinklapiuose viešai skelbti visus pradedamus pirkimus, ketinamus sudaryti bei jau sudarytus sandorius bei konkursų laimėtojus. Pirkti vidaus sandoriais ar neskelbiamų derybų būdu bus galima tik gavus VPT leidimą. Perkančiosios organizacijos rengia ir tvirtina einamaisiais biudžetinėmis metais planuojamų vykdyti viešųjų pirkimų planus. Pirkimų suvestinės skelbiamos Centrinėje viešųjų pirkimų internetinėje sistemoje ir savo interneto tinklapyje. Visos perkančiosios organizacijos turi skelbti planuojamas pirkti prekes ir paslaugas, 50 proc. pirkimo procedūrų vykdyti elektroninėmis priemonėmis. Vyriausybei pavaldžios įstaigos įpareigos pirkti per centralizuotą sistemą.

Vykdomos Viešųjų pirkimų reformos tikslas yra aiškus – viešasis pirkimas turi tapti visiškai skaidria ir ekonomiškai pagrįsta procedūra. Valstybės institucijos ir įmonės turi pirkti tik būtiniausias paslaugas ir prekes, argumentuoti jų naudą ir būtinybę ir netoleruoti jokių korupcijos apraiškų. Norint šiuos tikslus sėkmingai įgyvendinti, verta nepamiršti, kad ne tik procesų viešinimas, bet ir jų tikslingumo įvertinimas turi tapti normalia praktika⁵².

Žaliejai pirkimai

Žalioji pirkimas – toks viešasis pirkimas, kai perkančioji organizacija įrašo bent minimalius Aplinkos ministerijos nustatytus aplinkos apsaugos kriterijus į viešojo pirkimo dokumentus, pasirinkdama prekes, paslaugas ir darbus ne tik pagal jų kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų⁵³. Tokio pirkimo tikslas yra įsigyti produktą, kuris, palyginti su kitu tą pačią funkciją atliekančiu produktu, pasižymi tuo, kad jam pagaminti, paslaugai teikti ar darbams atlikti sunaudojama mažiau gamtos išteklių ir elektros energijos, kad naudojami atsinaujinantys, ekologiški energijos ištekliai, kad jis turi mažiau ar visai neturi pavojingų, toksinių ir aplinkos apsaugos požiūriu kenksmingų medžiagų, kad yra tvirtas, ilgaamžis, funkcionalus, neteršia aplinkos ir nepavojingas sveikatai, kad tinkamas naudoti daug kartų, kad virtęs atlieka yra tinkamas perdirbti ar antriniam naudojimui. Pavyzdžiui, skatinant žaliuosius pirkimus galima pasiekti, kad daugiau būtų perkama prekių, kurių sudėtyje yra perdirbtų medžiagų, ir dėl to pradėtų mažėti sąvartynų. Mažesnis jų skaičius duotų ekonominės ir aplinkosauginės naudos, sumažėtų į atmosferą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis.

⁵¹ E. Ruželė straipsnis „Viešųjų pirkimų katilas verda, bet be sriubos“, paskelbta 2010 m. balandžio 1 d.

Šaltinis: <http://kauno.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/viesuiu-pirkimu-katilas-verda-bet-be-sriubos-270537#axzz1ujdhgKff>

⁵² E. Ruželė straipsnis „Viešųjų pirkimų katilas verda, bet be sriubos“, paskelbta 2010 m. balandžio 1 d.

Šaltinis: <http://kauno.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/viesuiu-pirkimu-katilas-verda-bet-be-sriubos-270537#axzz1ujdhgKff>

⁵³ Nacionalinė žaliųjų pirkimų programa; 2007 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 804.

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Didėjant žaliųjų pirkimų skaičiui ES šalyse, siekiant, kad nebūtų iškreipta bendroji rinka ir nemažėtų ES konkurencija, buvo sukurti bendrieji žaliųjų viešųjų pirkimų kriterijai. Jais remiantis parengti ir Lietuvoje taikomi tokių pirkimų kriterijai:

- 2003 m. rugsėjo 11 d. LRV nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“, Vyriausybė įtraukė į savo strateginius tikslus aplinką tausojančių produktų naudojimo bei gamybos skatinimą⁵⁴;
- 2006 m. spalio 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ – pirmą kartą panaudota „žaliųjų pirkimų sąvoka“⁵⁵;
- 2007 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė nutarimą „Dėl Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo“, kurioje aptariama žaliųjų pirkimų sąvoka⁵⁶.
- Nacionalinė žaliųjų pirkimų programos 3 punktas skelbia, kad Vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, atlikdamos prekių, paslaugų ir darbų viešuosius pirkimus, taikytų aplinkosaugos kriterijus ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų – 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentus – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliams pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus⁵⁷.

2010 metais buvo įvykdyti 729 žalieji pirkimai, kurie sudarė 5,8 proc. bendro 2010 metais vykdytų viešųjų pirkimų skaičiaus (12.511). Palyginti su 2009 m., 2010 m. buvo įvykdyta 300 žaliųjų pirkimų daugiau. Žaliųjų pirkimų skaičiaus dalis 2009–2010 m. išaugo nuo 5,6 iki 5,8 proc. 2011 m. buvo įvykdyta 925 žalieji pirkimai, tai sudarė 7,6 proc. visų pirkimų skaičiaus (12.162) (žr. lentelę Nr. 5).

Lentelė 5. Visų perkančiųjų organizacijų vykdyti žaliųjų pirkimų skaičius 2009-2011 m.⁵⁸

Metai	2009	2010	2011
Bendras viešųjų pirkimų skaičius	7633	12511	13064
Žaliųjų viešųjų pirkimų skaičius (% nuo visų įvykdytų pirkimų)	429 (5,6 %)	729 (5,8 %)	969 (7,4 %)

Žaliųjų pirkimų dalis visuose vykdytuose viešuosiuose pirkimuose svyruoja nuo 5,6 proc. iki 7,6 proc., nėra nuoseklaus žaliųjų pirkimų augimo, o sulėtėjusį rodiklio augimą 2009 ir 2010 m. lėmė ekonominė šalies situacija.⁵⁹

Perkančiosios organizacijos, kurios, vadovaujantis Nacionalinė žaliųjų pirkimų programos 3 punktu, vykdydamos viešuosius pirkimus, privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus (žr. Lentelę Nr. 6), 2009 m. įvykdė 6,1 proc. žaliųjų pirkimų, o 2010 m. – 7,5 proc. Analizuojant faktinį žaliųjų pirkimų taikymą matyti, kad Nacionalinėje žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje numatytos viešųjų pirkimų apimtys nepasiektos: 2009 m. ne mažiau kaip 15 proc. – 2010 metais ne mažiau kaip 20 proc. Tai, kad žalieji pirkimai reglamentuojami įstatymais, bet užsibrėžti rodikliai vis tiek nepasiekiami, galima daryti prielaidą, kad žaliųjų pirkimų vykdymo skatinimas ir švietimas nepakankamas.

⁵⁴ LRV nutarimas „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“; 2003 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1160.

Šaltinis: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/0.816819001255418152.pdf.

⁵⁵ LRV nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006–2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“; 2006 m. spalio 17 d. Nr. 1020.

Šaltinis: http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/14-vyr-dok/n1020_priemones.pdf.

⁵⁶ Nacionalinė žaliųjų pirkimų programa; 2007 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 804.

⁵⁷ Nacionalinė žaliųjų pirkimų programa; 2007 m. rugpjūčio 8 d. Nr. 804.

⁵⁸ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

⁵⁹ Įmonių socialinės atsakomybės pažangos Lietuvoje 2008 – 2011 m. vertinimo ataskaita, 2012 m. vasaris, parengė UAB „Kvalitetas“ UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

Lentelė 6. Perkančiųjų organizacijų, kurios, vykdydamos viešuosius pirkimus, privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, žaliųjų pirkimų skaičius 2009-2011 m.⁶⁰

Metai	2009	2010	2011
Bendras viešųjų pirkimų skaičius	3297	12511	-
Žaliųjų viešųjų pirkimų skaičius (% nuo visų įvykdytų pirkimų)	201 (6,1 %)	259 (7,5 %)	-

Darnaus Lietuvos vystymosi stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizėje⁶¹ prie silpnybių yra nurodoma, jog Lietuvoje žalieji viešieji pirkimai dar nepaplitę. Perkant prekes, aplinkosaugos kriterijai taikomi labai retai. Reikia pripažinti, kad žaliasis pirkimas reikalauja pakankamai daug žinių apie specifinės prekės ar paslaugos aplinkosauginius aspektus. Taip pat būtina gerai išmanyti aplinkosauginius reikalavimus atitinkančių produktų rinką. Perkančioji organizacija turi realiai įvertinti savo siekius ir numatyti, ar atsiras rinkoje tiekėjas ar gamintojas, galintis pasiūlyti norimą produktą, ir ar toks produktas gali būti įsigytas už perkančiajai organizacijai prieinamą kainą.

Žaliųjų pirkimų plėtrai Lietuvoje kliūtis kuria informacijos, žinių apie aplinką ir aplinkosaugos kriterijus, išteklių stoka, nepakankama „žaliųjų“ prekių, paslaugų pasiūla, dėl šios priežasties atitinkamai šių prekių bei paslaugų didesnė kaina rinkoje. Šios aplinkybės trukdo perkančiosioms organizacijoms vykdyti socialiai atsakingą pirkimų politiką, kadangi viešųjų pirkimų procedūros Lietuvoje yra labai sudėtingos. Be to, dėl ekonominių priežasčių perkančiosios organizacijos stengiasi taupyti pirkimams skirtas lėšas, todėl renkasi pigesnes prekes, kurioms netaikomi papildomi aplinkosauginiai reikalavimai.

Europos Komisija 2005 metais parengė ir išleido aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovą⁶². Šis vadovas skirtas padėti viešosioms institucijoms sėkmingai diegti žaliųjų pirkimų politiką. Jame praktiškai aiškinamos Europos Bendrijos teisės teikiamos galimybės, apžvelgiami paprasti ir veiksmingi sprendimai, kuriuos galima taikyti viešųjų pirkimų procedūrose. Tačiau ekonominė, politinė situacija sparčiai kinta ir siekiant veiksmingai įgyvendinti žaliuosius pirkimus Lietuvos mastu, būtina, kad atsakingos institucijos periodiškai atliktų išsamias analizes ir tyrimus, vien tik praktinių patarimų nepakanka. Šiuo metu Viešųjų pirkimų tarnyba savo ataskaitose pateikia bendrą statistiką apie Lietuvoje įvykdytų žaliųjų pirkimų skaičių ir vertę, tačiau pokyčių priežastys neanalizuojamos. Aplinkos ministerija taip pat nepateikia viešųjų pirkimų tendencijų ir priežasčių analizės.

Viešieji pirkimai tampa vis svarbesni socialinei ir ekonominei visos ES, taip pat ir Lietuvos, raidai. Jie gali suformuoti gamybos ir vartojimo tendencijas, o didesnė „žalesnių“ prekių paklausa valdžios įstaigose gali sukurti arba išplėsti mažiau aplinkai kenkiančių produktų bei paslaugų rinkas ir taip paskatinti bendroves kurti aplinkosaugines technologijas. Remdamos žaliuosius pirkimus, viešosios institucijos gali paskatinti pramonę plėtoti „žaliąsias“ technologijas. Žalieji viešieji pirkimai suteikia galimybę tuo pat metu ir sutaupyti pinigų, ir saugoti aplinką. Vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus perkančiosios organizacijos gali sumažinti aplinką teršiančių dujų emisiją, aplinkai daromą neigiamą poveikį, prisidėti prie darnaus gamtos išteklių naudojimo, skatinti inovacijas, didinti pramonės konkurencingumą.

⁶⁰ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

⁶¹ Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos pakeitimas; 2009 m. rugsėjo 16 d. Nr. 1247, Vilnius

Šaltinis: http://www.smm.lt/veikla/docs/dv_svietimas/0.816819001255418152.pdf

⁶² Europos Komisija (2004 m.). Perkant „žaliai“! Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas.

Šaltinis: http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_lt.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Socialiniai pirkimai

Vartojamas terminas „socialiai atsakingas viešasis pirkimas“ reiškia viešąjį pirkimą, kurio metu atsižvelgiama į vieną ar kelis socialinius aspektus: užimtumo galimybes, padorų darbą, socialinių ir darbo teisių laikymąsi, socialinį dalyvavimą (įskaitant asmenis su negalia), vienodas galimybes, prieinamumą, pritaikymą visiems, dėmesį tvarumo kriterijams, įskaitant etiškos prekybos klausimus ir dažnesnį savanorišką įmonių socialinės atsakomybės reikalavimų laikymąsi įgyvendinant Europos Sąjungos sutarties ir pirkimo direktyvų principus⁶³.

Europos Komisija, siekdama skatinti darniuosius viešuosius pirkimus ir padėti ES valstybių narių perkančiosioms organizacijoms vykdyti socialiai naudingus viešuosius pirkimus, 2001 m. spalio 15 d. parengė aiškinamąjį komunikatą dėl viešiesiems pirkimams taikomų Bendrijos teisės aktų ir galimybių integruoti socialinius aspektus į viešuosius pirkimus (KOM (2001) 566 galutinis). Komunikate perkančiosioms organizacijoms pateikti įvairūs pasiūlymai dėl socialinių aspektų naudojimo kai kurioms viešojo pirkimo procedūroms (pvz. žmonių su negalia integravimasis į visuomenę, ilgalaikių bedarbių įdarbinimas).

Europos Komisija 2010 metais parengė ir išleido socialinių viešųjų pirkimų vadovą⁶⁴. Šiame leidinyje apibūdinami socialiai atsakingi viešieji pirkimai (SAVP), aiškinama jų nauda, paaiškinta SAVP strategija ir tai, kaip nustatyti poreikius bei planuoti viešojo pirkimo procedūras. Vadove teisiniu požiūriu išdėstyta, kaip įvairiuose viešojo pirkimo etapuose turi būti paisoma socialinių sumetimų (pradedant techninių specifikacijų, atrankos kriterijų nustatymu ir baigiant sutarčių pasirašymu bei jų vykdymo stebėjimu).

Viešajam pirkimui aktualūs socialiniai aspektai⁶⁵:

- **„Užimtumo galimybių“ didinimas**, pavyzdžiui: jaunimo užimtumo skatinimas; lyčių lygybės skatinimas; užimtumo galimybių skatinimas ilgai nedirbantiems asmenims ir vyresnio amžiaus darbuotojams; įvairovės politika ir užimtumo galimybės palankių sąlygų neturintiems asmenims (pvz., darbuotojams migrantams, etinių ir religinių mažumų atstovams, asmenims su žemu įgytu išsilavinimu ir pan.); užimtumo galimybių skatinimas žmonėms su negalia, įskaitant įtrauktąją bei prieinamą darbo aplinką.
- **„Padoraus darbo“ skatinimas**. Ši universaliai patvirtinta sąvoka grindžiama įsitikinimu, kad žmonės turi teisę gauti produktyvų darbą laisvės, lygybės, saugumo ir žmogiškojo orumo sąlygomis. Keturi vienodai svarbūs ir tarpusavyje susiję veiksniai sudaro Padoraus darbo darbotvarkę: teisė gauti produktyvų ir laisvai pasirenkamą darbą, pagrindiniai darbo principai ir teisės, pakankamas pajamas bei socialinę apsaugą ir socialinį dialogą užtikrinantis darbas. Lyčių lygybė ir nediskriminavimas laikomi pamatiniais Padoraus darbo darbotvarkės klausimais.
- **Skatinimas laikytis šių „socialinių ir darbo teisių“**: nacionalinių įstatymų ir kolektyvinių sutarčių, atitinkančių ES teisę, laikymasis; vienodo moterų ir vyrų traktavimo principo laikymasis, įskaitant vienodo darbo užmokesčio už vienodos vertės darbą principą ir lyčių lygybės skatinimą; sveikatos darbe ir darbo saugos principų laikymasis; kova su diskriminacija kitais pagrindais (amžius, negalia, rasė, religija ir tikėjimas, lytinė orientacija ir pan.) ir lygių galimybių sudarymas.
- **„Socialinės įtraukties“ rėmimas ir socialinės ekonomikos organizacijų skatinimas**, pavyzdžiui: vienoda prieiga prie viešojo pirkimo galimybių žmonėms, kurių savininkai ar

⁶³ Socialiai orientuoti darnieji viešieji pirkimai. Viešųjų pirkimų iš socialinių įmonių vadovas.

Šaltinis: <http://nsis.lt/userfiles/socialiai%20orientuoti%20darnieji%20viesieji%20pirkimai.pdf>

⁶⁴ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

⁶⁵ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

darbuotojai atstovauja etninėms ar kitoms mažumoms, pavyzdžiui, kooperatyvai, socialinės bendrovės ir ne pelno organizacijos; remiamo asmenų su negalia užimtumo skatinimas, įskaitant ir atvirą darbo rinką.

Lietuvoje socialiniai pirkimai tiek teorinėje, tiek praktinėje plotmėje susiaurinti iki pirkimų iš socialinių įmonių. Tenka pastebėti, kad socialiai atsakingas pirkimas traktuojamas tas, kuriame leidžiama dalyvauti tik socialinėms įmonėms, kuriose ne mažiau kaip pusę visų darbuotojų sudaro neįgalieji. Iš tiesų egzistuoja galimybės socialinės integracijos tikslus pasiekti neribojant ir kitų įmonių teisę dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, bet nustatant specialius reikalavimus techninėms specifikacijoms ar sutarčių sąlygoms.

Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas rengtas vadovaujantis ES teisės reikalavimais, kuriame socialiai atsakingų viešųjų pirkimų samprata tiesiogiai neapibrėžiama, tačiau numatomos šios nuostatos⁶⁶:

- Vadovaudamasi Viešųjų pirkimų įstatymo 24 straipsnio 4 dalimi, atitinkančia Direktyvos 2004/18/EB 26 straipsnį ir Direktyvos 2004/17/EB 38 straipsnį, perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose gali nustatyti specialias sutarties vykdymo sąlygas, siejamas su socialinės apsaugos reikalavimais, jeigu jos atitinka Europos Bendrijos teisės aktus.
- Socialinius aspektus įtraukiant į viešuosius pirkimus, Viešųjų pirkimų įstatymo 13 straipsnyje nustatyta perkančiųjų organizacijų teisė neįgaliųjų socialinėms įmonėms, įmonėms ir organizacijoms, kuriose ne mažiau kaip pusę visų darbuotojų sudaro neįgalieji, rezervuoti dalyvavimą viešajame pirkime arba nustatyti, kad tokie pirkimai bus atliekami pagal remiamų asmenų, kurių dauguma yra neįgalieji, įdarbinimo programas.
- Viešųjų pirkimų įstatymo 91 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad perkančioji organizacija, išskyrus Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes, konsulines įstaigas užsienyje ir Lietuvos Respublikos atstovybes prie tarptautinių organizacijų, atlikdama supaprastintus pirkimus Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis, ne mažiau kaip 10 procentų visų biudžeto asignavimų, numatytų biudžeto programų sąmatoje prekėms ir paslaugoms pirkti bei materialiajam turtui įsigyti, privalo skirti pirkimams iš socialinių įmonių, įmonių, kuriose dirba daugiau kaip 50 procentų nuteistųjų, atliekančių arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes, įmonių, kuriose dirba daugiau kaip 50 procentų neįgaliųjų, ir įmonių, kurių dalyviai yra sveikatos priežiūros įstaigos ir kuriose darbo terapijos pagrindais dirba ne mažiau kaip 50 procentų pacientų, jų pagamintoms prekėms, teikiamoms paslaugoms ar atliekamiems darbams pirkti, išskyrus atvejus, kai perkančiajai organizacijai reikiamų prekių šios įstaigos ir įmonės negamina, paslaugų neteikia ar darbų neatlieka arba gaminamų prekių, teikiamų paslaugų ar atliekamų darbų sąrašų nepaskelbė šio įstatymo nustatyta tvarka.

Viešųjų pirkimų tarnybos 2009 metais parengta perkančiųjų organizacijų atliktų supaprastintų pirkimų iš socialinių įmonių ataskaita parodė, kad visų 2008 metais vykdytų viešųjų pirkimų iš socialinių įmonių vertė (29,2 mln. litų) sudarė 0,22 procento visų 2008 metais vykdytų viešųjų pirkimų vertės (13,5 mlrd. litų). Pažymėtina, kad 2008 metais visų viešųjų pirkimų iš socialinių įmonių vertė padidėjo daugiau nei 2 kartus, o perkančiųjų organizacijų, įvykdžiusių viešuosius pirkimus iš socialinių įmonių, padaugėjo ketvirtadaliu⁶⁷. Žemiau pateiktoje lentelėje Nr.7 matome, kad kiekvienais metais palaipsniui didėja viešųjų pirkimų vertė iš socialinių įmonių.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas; 1996 m. rugpjūčio 13 d. Nr. I-1491.

Šaltinis: http://www.istatymas.lt/istatymai/viesuju_pirkimu_istatymas.htm

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijos patvirtinimas; 2009 m. spalio 14 d. Nr. 1332, Vilnius.

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Lentelė 7. Visų perkančiųjų organizacijų vykdytų pirkimų iš socialinių įmonių vertė (mln. Lt) 2009-2011 m.⁶⁸

Metai	2009	2010	2011
Bendra viešųjų pirkimų vertė (mln. Lt)	9.059,0	10.895,9	12.822,0
Pirkimų iš socialinių įmonių vertė (mln. Lt) (% nuo visų įvykdytų pirkimų)	30,6 (0,3%)	61,2 (0,6%)	74,4 (0,6%)

Perkančiųjų organizacijų, kurios vykdydamos viešuosius pirkimus, privalo taikyti Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 91 straipsnio reikalavimus, 2010 m. vykdytų viešųjų pirkimų iš socialinių įmonių vertė siekė 52,1 mln. Lt ir tai sudarė 1,2 proc. bendros šių perkančiųjų organizacijų 2010 m. vykdytų supaprastintų viešųjų pirkimų vertės (4.336,9 mln. Lt), o 2009 m. – 0,84 proc. (29,4 mln. Lt) šių perkančiųjų organizacijų 2009 m. vykdytų supaprastintų viešųjų pirkimų vertės (3.466,6 mln. Lt). Taip pat 2010 m. išaugo perkančiųjų organizacijų, kurios privalo vykdyti viešuosius pirkimus iš socialinių įmonių ir juos vykdė, skaičius. 2010 m. iš socialinių įmonių pirko 506 tokios perkančiosios organizacijos, o 2009 m. – 317 perkančiųjų organizacijų.⁶⁹

Darnieji pirkimai

Darnieji viešieji pirkimai – viešieji pirkimai, kuriems taikomi reikalavimai, susiję su aplinkosauga, ekonominiu ir socialiniu vystymusi⁷⁰. Perkančiosios organizacijos gali apibrėžti pirkimo objektą tokiu būdu, kuris, jų manymu, yra labiausiai pagrįstas aplinkos apsaugos, socialinių klausimų atžvilgiu. Kaip veiksmingai tai bus atlikta, didžiąja dalimi priklauso nuo perkančiųjų organizacijų vadovų, darbuotojų sąmoningumo ir geros valios bei turimo supratimo, žinių.

Lietuvai derinant savo teisinę bazę su Europos Sąjungos reikalavimais į Viešųjų pirkimų įstatymą buvo perkelti direktyvose 2004/17/EB ir 2004/18/EB esantys reikalavimai, kurie numatė galimybę viešuosius pirkimus naudoti darniam vystymuisi palaikyti. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro 3 lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominė ir socialinė plėtra⁷¹. Šie komponentai turi būti įgyvendinami visose visuomenės veiklos sferose.

Šiuo metu Lietuvoje darnieji pirkimai egzistuoja tik teorinėje plotmėje, statistika rodo, jog praktikoje kol kas dažniausiai vykdomi tik žalieji arba pirkimai iš socialinių įmonių. Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijoje nustatytas uždavinys - spartinti darniųjų viešųjų pirkimų plėtrą⁷².

⁶⁸ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

⁶⁹ Šaltinis: CVPP duomenys, statistinė informacija sudaryta iš viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitų, be mažos vertės pirkimų.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijos patvirtinimas; 2009 m. spalio 14 d. Nr. 1332, Vilnius.

Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355759&p_query=&p_tr2=

⁷¹ Lietuvos Respublika (2003 m.). Darnaus vystymosi strategij.;

Šaltinis: <http://www.am.lt/vi/files/0.063911001049192382.pdf>

⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009–2013 metų strategijos patvirtinimas; 2009 m. spalio 14 d. Nr. 1332, Vilnius.

Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355759&p_query=&p_tr2=

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

2 Argumentai ir motyvacinės nuostatos diegiant OSA valstybės institucijose

Organizacijų socialinė atsakomybė – tai sisteminis modelis, kaip valdyti organizaciją atsižvelgiant į finansinius, aplinkosaugos, socialinius ir etinius aspektus. OSA iniciatyvų diegimas ir plėtojimas organizacijose padeda sumažinti energijos ir atliekų kiekį bei joms skiriamas išlaidas, pritraukti ir išlaikyti geriausius darbuotojus, pagerinti savo įvaizdį visuomenės akyse bei prisidėti prie geresnės gyvenimo kokybės kūrimo. Šiuo metu darnus vystymasis turėtų būti strateginis klausimas kiekvienoje pažangioje organizacijoje kaip atsakas į gausybę aplinkosaugos problemų, kurios kartu su socialiniais ir ekonominiais veiksniais sukuria nestabilumą. Darni, atsakinga ir etiška veikla turėtų tapti kiekvienos organizacijos vertybe.

Pagrindiniai argumentai ir motyvacinės nuostatos diegiant OSA valstybės institucijose:

- Tinkamo pavyzdžio demonstravimas verslui ir visuomenei;
- Darnaus vystymosi skatinimas ir įgyvendinimas;
- Efektyvus išteklių naudojimas;
- Žmogiškųjų išteklių ir intelektualio kapitalo stiprinimas;
- Viešųjų paslaugų kokybės didinimas;
- Keliama organizacijos reputacija ir gerinamas įvaizdis;
- Didinamas šalies konkurencingumas.

Tinkamo pavyzdžio demonstravimas

Verslas ir visuomenė nori matyti teisingą pavyzdį pradedant nuo aukščiausios valstybės valdymo grandies. Valstybės vaidmuo, ne tik kuriant palankią aplinką JSA plėtrai, bet ir pačioms valstybės institucijoms rodant atsakingo elgesio pavyzdį, yra ypač reikšmingas. Siekiant padidinti valstybinio sektoriaus veiklos skaidrumą ir patikimumą, būtina pirma užsitarnauti verslo, visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis.

Geriausia, kad OSA skatinimas prasidėtų nuo valstybės institucijų įgyvendinamų socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo priemonių (pvz. įv. išteklių taupumo politikos, personalo valdymo gerinimas, atsakingas vartojimas, skaidrumas, darniųjų pirkimų organizavimas ir pan.), t.y. ten, kur valstybė turi tiesioginę įtaką ir gali parodyti pavyzdį privačiam sektoriui ir visuomenei kaip sėkmingai įgyvendinti OSA standartus, iniciatyvas savo veikloje, pavyzdžiui, vykdamas viešuosius pirkimus, konkursų organizavimą, kovojant su korupcija, didinant skaidrumą santykiuose su išorės suinteresuotomis pusėmis.

Darnaus vystymosi skatinimas ir įgyvendinimas

Darnaus vystymosi strategijoje pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų⁷³. Įgyvendinti šį siekį įmanoma tik diegiant ūkyje naujausias, aplinkai mažesnę neigiamą poveikį darančias technologijas. Valstybinis sektorius turėtų ne tik skatinti, bet ir savo veikloje, remiamuose projektuose įgyvendinti darnaus vystymosi principais paremtas iniciatyvas. OSA susijusi su vertybėmis, kurios turėtų pasitarnauti kuriant darnesnę visuomenę ir pereinant prie tvarios ekonomikos sistemos. Valstybės institucijos, atstovaujančios savo krašto piliečių interesams, privalo

⁷³ Lietuvos Respublika (2003 m.). Nacionalinė darnaus vystymosi strategija.

Šaltinis: <http://www.am.lt/vi/files/0.063911001049192382.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

siekti, kad būtų užtikrintas socialinis teisingumas, spręsti kylančias socialines, aplinkosaugines problemas bei įvairių visuomenės sluoksnių nesutarimus, kurti ir plėsti viešojo sektoriaus paslaugų tinklą.

Valstybės tinkamai suformuota, esamai situacijai pritaikyta, sistemiškai įgyvendinama, stebima bei tobulinama OSA įgyvendinimo politika tampa veiksminga siekiant ilgalaikių visaapimančių darnios plėtros tikslų. Centrinės ir vietos valdžios vaidmuo OSA diegimo srityje sietinas su visaapimančio darnaus vystymosi tikslo siekimu. OSA sąveikauja su centrinės ir vietos valdžios, visuomenės ir verslo iniciatyvomis, sprendžiant svarbias socialines problemas partnerystės principais. Prisiimdamos socialinę atsakomybę valstybės institucijos gali gerokai prisidėti siekiant Europos Sąjungos sutarties tikslų, susijusių su tvaria plėtra ir labai konkurencinga socialinės rinkos ekonomika. OSA susijusi su tam tikromis vertybėmis, kurios turėtų pasitarnauti kuriant darnesnę visuomenę ir pereinant prie tvarios ekonomikos sistemos.

Socialiai atsakingi viešieji pirkimai

Viešieji pirkimai gali ženkliai prisidėti prie OSA skatinimo ir įgyvendinimo Lietuvoje, kadangi viešieji pirkimai yra efektyvi priemonė, leidžianti valstybei formuoti socialinę ir aplinkosaugos politiką, skatinti aplinką tausojančių technologijų vystymą, aplinkai draugiškesnių produktų kūrimą, taip sumažinti žmogaus neigiamą poveikį gamtai. Viena iš tokių sričių galėtų būti pasirinkti žalieji, socialiniai pirkimai bei laipsniškas perėjimas į darniuosius pirkimus, stiprinant tiek valstybės institucijų, tiek potencialių perkančiųjų organizacijų gebėjimus juos organizuoti ir tiekėjų paraiškoms vertinti.

Viešųjų pirkimų ir visuomenės socialinės plėtros santykis pasireiškia tuo, kad valstybės ar vietos valdžios institucijos siekdamos darnaus vystymosi tam tikrus reikalavimus įtraukia į savo organizuojamų pirkimų sąlygas ir taip skatina rinkos dalyvius praktiškai įgyvendinti darnaus vystymosi nuostatas. Kai kuriose srityse viešųjų pirkimų įtaka yra milžiniška, nes valdžios institucijos yra vienintelės užsakovės.

Socialiai atsakingų viešųjų pirkimų tikslas – parodyti pavyzdį ir daryti įtaką rinkai.⁷⁴ Vykdydamos protingą pirkimų strategiją, valdžios institucijos gali skatinti užimtumo galimybes, padorų darbą, socialinį dalyvavimą, prieinamumą, pritaikymą visiems, etišką prekybą, siekti didesnės socialinių standartų atitikties bei pagerinti teikiamų viešųjų paslaugų kokybę. Įtaka kai kurioms prekėms, darbams ir paslaugoms gali būti ypač reikšminga, nes pirkimus vykdančios valdžios institucijos sudaro didelę dalį rinkos (kompiuterių, energiją taupančių pastatų, viešojo transporto ir t. t.). Taigi, turėdamos galimybę vykdyti prekių ir paslaugų pirkimus, kuriuose atsižvelgiama į socialinius rezultatus, valdžios institucijos gali reikšmingai prisidėti prie darnaus vystymosi skatinimo ir įgyvendinimo.

Efektyvus išteklių naudojimas

Išteklių naudojimo efektyvumas susijęs su siekiu išteklius naudoti taupiai – padaryti daugiau naudojant mažiau, taip pat mažinti poveikį aplinkai. Norint užtikrinti efektyvų išteklių naudojimą, būtina keisti mąstymą ir elgesį, taip pat atsižvelgti į tai, kaip mūsų pasirinkimas veikia gamtos išteklius. Siekiant šių tikslų svarbu vartoti nebūtinai mažiau, o kitaip. Didesnis efektyvumas gali padėti taupyti. Vartodami išmintingai, sutaupysite medžiagų ir energijos, sumažinsite atliekų kiekį ir taršą, taip pat paskatinsite darnius elgesio modelius. Efektyvus, taupus išteklių naudojimas gali pasireikšti per atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, naujų intelektualinių ir technologinių sprendimų, mažinančių poveikį aplinkai paiešką, vartojimo įpročių pakeitimą ir pan.

⁷⁴ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose. Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

Nors valstybės institucijos didžiąja dalimi yra tik paslaugas teikiančios organizacijos ir gali manyti, jog joms nebūtina imtis darnių permainų, nes jos neteršia aplinkos. Vis tik, netiesioginė paslaugų organizacijų įtaka aplinkai ir visuomenei yra didžiulė, todėl efektyvaus vartojimo, darnaus vystymosi klausimai aktualūs ir paslaugų sektoriui. Net ir paslaugas teikiančių organizacijų veikloje veikia materialūs produktai, tad galimybių keisti įprastus procesus yra. Todėl paslaugas teikiančios įmonės ir organizacijos turėtų prisiimti atsakomybę už savo sprendimų poveikį aplinkai ir visuomenei, įvertinti strategines grėsmes ir išnagrinėti atsiveriančias galimybes. Taršą bei susidarančias atliekas galima mažinti kuriant nenutrūkstamą prekių, produktų vartojimo ciklą, t.y. rūšiuojant ir perdirbant jau panaudojamas medžiagas. Aplinkai draugiškos medžiagų ir žaliavų naudojimas – tai organizacijos sąmoningas pasirinkimas, vartojimas tų gaminių ir paslaugų, kurie yra pagaminti, sukurti iš mažiausiai žalingą poveikį aplinkai darančių medžiagų (pvz. greičiau suyrančios arba perdirbtos žaliavas, panaudoti gaminiai/jrenginiai). Viešojo sektoriaus teigiami veiksmai taršos mažinimo procese, dažnai yra vykdomi keičiant susiformavusius vartojimo, pirkimo, darbo organizavimo procesus ir veiksmus.

Valstybės institucijos, kaip ir privačios įmonės, vykdydamos savo veiklą, kai kuriais atvejais kurdamos produktus, naudojasi bendrais visuomenės, gamtos resursais, todėl savo veikloje turėtų taikyti efektyvias išteklių valdymo, naudojimo priemones, kad bent kiek iš dalies pristabdyti tam tikrų išteklių nykimą, skatinti jų atsinaujinimą, minimizuoti opias aplinkosaugos problemas, galų gale integruoti tausojančio vartojimo kultūrą ne tik į su darbo aplinka susijusius procesus, bet ir į kasdienę buitį. Profesionali atsakingos veiklos taikymo praktika gali pagerinti organizacijos veiklos administravimui skiriamų lėšų sunaudojimo rodiklius.

Žmogiškųjų išteklių ir intelektualio kapitalo stiprinimas

Socialiai atsakinga organizacija pirmiausia rūpinasi savo darbuotojais ir sprendžia investicijų į intelektualinį kapitalą, darbuotojų sveikatos, saugos užtikrinimo ir kitus uždavinius. OSA yra svarbus veiksnys darbuotojų motyvacijai stiprinti bei aukštos kvalifikacijos darbuotojams pritraukti ir išlaikyti. Pastaruoju metu net ir valstybės institucijoms vienas didžiausių organizacijoms kylančių iššūkių yra pritraukti naujus ir išlaikyti jau esamus geros kvalifikacijos darbuotojus. Atsakingai vykdomas įdarbinimas, vadovaujantis nediskriminaciniais principais (pvz.: lygių galimybių užtikrinimas, įdarbinat etnines mažumas ir pan.) pagerintų socialinę aplinką.

Mokymasis visą gyvenimą užtikrinamas geriau apibrėžiant organizacijos poreikius jaunų specialistų kvalifikacijai ir glaudžiai bendradarbiaujant su švietimo organizacijomis, kuriant mokymo programas, padedant jauniems žmonėms po mokymų integruotis į darbo rinką, skatinant kvalifikacijos kėlimą, ypač mažiau išsilavinusiems bei vyresniems organizacijos darbuotojams. Dėmesys darbuotojų poreikių identifikavimui, asmeninio/profesinio tobulėjimo skatinimas, darbuotojų įtraukimas į organizacijos sprendimų priėmimo procesą, šeimos ir darbo įsipareigojimų programų taikymas (tiek kiek tai leidžia valstybės institucijų veiklą ribojantys įstatymai) – didina motyvaciją, lojalumą organizacijai bei gerina atliekamo darbo kokybę. Šis faktorius ypač aktualus valstybės institucijoms, kurios didžiąja dalimi yra paslaugas teikiančios organizacijos ir darbuotojai, t.y. žmogiškasis kapitalas yra pagrindinis tinkamų, kokybiškų paslaugų suteikimo garantas.

Viešųjų paslaugų kokybės didinimas

Viešųjų ir administracinių paslaugų teikimas yra pati jautriausia, arčiausiai žmonių esanti viešojo administravimo institucijų veiklos sritis, todėl ir jų kokybės gerinimo iniciatyvos didina visuomenės pasitikėjimą institucijų veikla. Kokybiškų, prieinamų, piliečių poreikius atitinkančių paslaugų teikimą galime vadinti valstybės valdymo modernizavimo piramidės viršūne, kuriai pasiekti yra būtina

optimizuoti ir pertvarkyti jas teikiančių ir/ar administruojančių valstybės institucijų ir įstaigų struktūras bei veiklos procesus.⁷⁵

Siekiant, kad valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos taptų labiau orientuotos į paslaugų vartotojus, jos turi gerinti teikiamų paslaugų kokybę. Viešasis valdymas bus laikomas efektyviu, kai viešojo valdymo institucijos, veikdamos kartu su visuomene, gebės mažiausiomis sąnaudomis pasiekti visuomenės poreikius atitinkančius viešojo valdymo rezultatus. Viešojo valdymo rezultatais turėtų būti laikomi ne tik viešojo valdymo institucijų priimami ir įgyvendinami valdymo sprendimai, tačiau ir šių institucijų visuomenei teikiamos paslaugos. Todėl svarbu diegti teikiamų paslaugų kokybės gerinimo programas, vykdyti klientų apklausas ir kiek įmanoma stengtis viršyti kliento lūkesčius, nepaisant to, jog dažnai valstybės institucijos yra vienintelės tam tikros paslaugos tiekėjos ir vartotojų.

Organizacijai siekiant vykdyti vertę kuriančią veiklą bei prisitaikyti prie kintančių poreikių, svarbu užtikrinti tinkamus santykius su suinteresuotais šalimis, dažnai su verslo atstovais, kurie yra labai svarbūs rinkos dalyviai. Organizacijos veikla turėtų būti vykdoma atsižvelgiant į visuomenės ir kt. suinteresuotų šalių poreikius ir lūkesčius, taip pat valstybės institucijos turėtų būti suinteresuotos kurti palankią aplinką šių šalių veikimui.

Organizacijos reputacija ir įvaizdis

Reputacija remiasi neapčiuopiamais (pasitikėjimu, kokybe, nuoseklumu, santykiais ir jų skaidrumu) ir apibrėžtais (investavimu į žmogiškąjį kapitalą, įvairove ir aplinka) dalykais⁷⁶. Valstybės institucijų reputacija ir įvaizdis visuomenėje yra labai svarbūs, nes vykdydamos savo veiklą jos naudojami bendrais visuomenės ištekliais, o taip pat didžiąja dalimi yra atskaitingos prieš mus – rinkėjus. Kitas svarbus aspektas – valstybės institucijų pagrindinis veiklos tikslas – visuomenės interesų tenkinimas vykdamas viešąsias paslaugas. Viešai pateikiama informacija apie organizacijos socialinę atsakomybę didina suinteresuotų šalių (klientų, darbuotojų, partnerių, tiekėjų, investuotojų, nevyriausybinių organizacijų, pilietinės visuomenės) pasitikėjimą ir palankumą. Iš valdžios institucijų reikalaujama politinių (ir ne tik) sprendimų aiškumo ir nuoseklumo, tad OSA yra vienas iš įrankių, leidžiančių kelti valstybės institucijų reputaciją, ypač šiuo metu, kuomet žiniasklaida, plačioji visuomenė kreipia vis didesnę dėmesį į neatsakingos veiklos faktus.

Užsienio valstybių praktikoje dažnai privalomas socialinis atskaitingumas (OSA ataskaitų rengimas) pirmiausiai skatinamas institucijose, organizacijose, kurios tiesiogiai, ar bent iš dalies yra pavaldžios valstybei. Socialinės atsakomybės ataskaita rengiama apie vykdomą ir planuojamą socialinę bei aplinkosaugos veiklą, įvertinant jau pasiektus rezultatus ir tokiu būdu informuojant savo partnerius, tiekėjus, investuotojus bei pilietinę visuomenę apie atsakingą veiklos vykdymo praktiką.

Viešumas ir skaidrumas yra vienas iš pagrindinių valstybės institucijų OSA veiklos vykdymo prioritetų, todėl organizacijos turėtų atskleisti informaciją apie pagrindinius klausimus, susijusius su socialine ir aplinkosaugine atsakomybe, nurodant institucijos veiklos poveikį aplinkos apsaugai ir veiksnius, skirtus taršos prevencijai bei neigiamos veiklos poveikio mažinimui. Rekomenduojama, kad organizacijos savo interneto tinklalapiuose skelbtų socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės ataskaitas/darnaus vystymosi ataskaitas, ko pasėkoje yra užsitarnaujamas visuomenės pasitikėjimas, gerėja organizacijos reputacija. Svarbu atkreipti dėmesį, jog į organizacijos valdymą yra įtraukiamas ir toks aspektas, kaip – pavaldžių įstaigų, institucijų priežiūra ir kontrolė per socialiai atsakingo elgesio principus, t.y. jei SAA veiklą vykdate savo organizacijos veikloje, su laiku turi būti užtikrinama, kad tokių pačių veiksmų bus imtasi ir organizacijos įtakos zonoje esančiose įstaigose.

⁷⁵ Leidinys „Viešasis administravimas Lietuvoje“, Vidaus reikalų ministerija (2011 m.).

⁷⁶ Įmonių socialinė atsakomybė, Vilnius 2006;

Šaltinis: http://www.dsti.lt/ISA_2006.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Didina šalies konkurencingumą

Atsakingas konkurencingumas vyksta tuomet kai, ekonomikos produktyvumą ir konkurencingumą stiprina organizacijos, įmonės, kurios prisiima visapusę atsakomybę už savo socialinę, ekonominę ir aplinkosauginę veiklas. To pasėkoje susiformuoja rinkos, kurios skatina veiklos ir verslo praktiką, užtikrinančią geresnius socialinius, aplinkosaugos ir ekonominius rezultatus, kita vertus - atneša ekonominę sėkmę tautoms, kurios, per viešąją politiką, visuomenines normas ir piliečių veiksmus, skatina ir įgyvendina tokią veiklos praktiką. Atsakingo konkurencingumo būklės 2007 m. ataskaita (angl. The State of Responsible Competitiveness 2007 report) vertina atsakingo verslo praktiką 108 šalyse, pabrėžiant šalis, kuriose sudarytos socialinės sąlygos ir plėtojamos viešosios politikos, skatinančios ir įgyvendinančios atsakingą konkurencingumą. Šios ataskaitos pagrindinė žinia yra ta, kad socialinė atsakomybė gali ir stiprina visų šalių konkurencingumą, nepriklausomai nuo jų išsivystymo lygio.

Atsakingo konkurencingumo strategijos, reikalauja stiprių politinių instrumentų. Yra keletas priežasčių, kodėl valdžia turėtų sukurti efektyvią OSA programą⁷⁷:

- OSA gali skatinti nacionalinių konkurencingumo metodų plėtrą. Galimos trys viešojo sektoriaus strategijos: (1) nacionalinių investicijų skatinimo strategijų suderinimas su užsienio investuotojų socialiai atsakingais interesais (2) socialinės atsakomybės poveikio rinkai pateikimas kaip teigiamas konkurencinis pranašumas, ir (3) privataus verslo ir svarbių nacionaliniam konkurencingumui viešųjų prekių / paslaugų socialiai atsakingų praktikų suvienodinimas.
- Esant tinkamam viešojo sektoriaus įsitraukimui bei palaikymui, socialinė atsakomybė tarptautinėse tiekimo grandinėse ir tiesioginėse užsienio investicijose, gali teigiamai įtakoti / skatinti vietinių įmonių vystymąsi.
- Viešojo sektoriaus suvokimas, jog OSA daro poveikį tarptautinėms tiekimo grandinėms ir tiesioginėms užsienio investicijoms, gali padėti sukurti ir užtikrinti ilgalaikį vietinių OSA programų tvarumą.
- OSA gali įkvėpti naujas strategijas, skatinančias spręsti viešojo sektoriaus pajėgumų spragas.
- OSA gali suteikti vertingų įžvalgų partnerystėms, kurios kurtų sinergiją tarp viešojo, privataus sektorių bei visuomenės gebėjimų, siekiant įgyvendinti viešosios politikos tvaraus vystymo tikslus.

Aukščiau pateikti argumentai akcentuoja tarptautinio konkurencingumo svarbą, kaip svarbią paskatą viešojo sektoriaus dalyvavimui OSA, parodo, jog yra stiprus ryšys tarp šalies konkurencingumo ir socialinės atsakomybės. Tokia pati išvada buvo padaryta atlikus valstybės OSA vykdomos politikos tyrimą Italijoje, Norvegijoje ir Jungtinėje Karalystėje: identifikuotas aiškus ryšys tarp Lisabonos strategijos, tvarumo ir socialinės atsakomybės Europos ekonomikos kontekste, ir jeigu OSA taptų svarbiu kintamuoju, tai galėtų būti esminis šalių ekonomikos sėkmingo konkurencingumo faktorius.⁷⁸

⁷⁷ Hon. Al Gore (2007). The State of Responsible Competitiveness 2007 report.

Šaltinis: <http://www.accountability.org/images/content/07/075/The%20State%20of%20Responsible%20Competitiveness.pdf>

⁷⁸ Laura Albareda, Josep M. Lozano, Antonio Tencati, Atle Midttun and Francesco Perrini (2008) . The changing role of governments in corporate social responsibility: drivers and responses.

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

3 Užsienio šalių valstybės institucijų patirtis

Jau 1.2. šios galimybių studijos skyriuje buvo pabrėžta, jog Europos valstybėse įgyvendinti gerosios praktikos pavyzdžiai įrodo, kad valstybės tinkamai suformuota, esamai situacijai pritaikyta, sistemiškai įgyvendinama, stebima bei tobulinama ĮSA skatinimo politika tampa veiksminga siekiant ilgalaikių visaapimančių darnios plėtros tikslų. Dar 2006-aisiais metais, Europos Sąjunga priimtame Komunikate užsibrėžė tikslą paversti Europą socialinės atsakomybės pavyzdžiu ir taip parodė suinteresuotumą socialinės atsakomybės koncepcijos diegimu verslo organizacijose bei diegimą skatinančių priemonių kūrimu ir įgyvendinimu viešajame sektoriuje.

Šiame skyriuje pateikiant pavyzdžius bus orientuojamasi į pavienių valstybės institucijų vykdomą SAA praktiką savo organizacijoje. Pateikiami pavyzdžiai, kurie dažnu atveju priklausomai nuo konkrečios valstybės politikos SAA srityje, vienur yra orientuoti į organizacijos vidų (taupymas, efektyvus vartojimas, inovatyvūs technologiniai sprendimai, elgesio pokyčiai), kitur į stiprų išorinių SAA iniciatyvų vystymą, partnerystes t.y. orientaciją į išorines suinteresuotąsias šalis, tokias kaip verslas, jaunimas, neįgalieji ar kitos socialinės atskirties grupės, aplinkos apsaugą ir pan.

Perteikiant užsienio šalių valstybės institucijų patirtį SAA vystymo srityje, kai kur neatskiriama dalimi tampa ir pati vyriausybės vykdoma SAA ar darnaus vystymosi politika, kuri dažniausiai didžiąją dalimi būna „nuleidžiama“ jai pavaldžioms įstaigoms, per tam tikrų veiksmų vykdymą, jog būtų pasiekti rodikliai valstybės mastu. Nustatyta, jog Europoje vyrauja implicitinė OSA, atspindinti principą „iš viršaus į apačią“, pasireiškiant OSA politikos priemonių kūrimu aukščiausiam valdymo lygmenyje. Todėl valstybės pagrindiniu uždaviniu tampa prioritetų ir skatinimo priemonių, atitinkančių nacionalines ir vietines iniciatyvas ir gebėjimus, nustatymas⁷⁹. Žinoma, parengtose valstybinėse strategijose, numatoma didelė dalis veiksmų, kuri būna skirta verslo ar pačios visuomenės atsakingumui didinti, tačiau šiuo atveju ši praktika nėra nagrinėjama.

3.1. Integruoti valstybės ir valstybės institucijų SAA politikos/planų pavyzdžiai

Integruoti valstybės institucijų ir valstybės/vyriausybės vykdomos SAA politikos pavyzdžiai

Kaip parodė Didžiosios Britanijos Vyriausybės praktika, būtent jų (Vyriausybės) pradiniai žingsniai ĮSA srityje buvo pagrindinė varomoji jėga į palyginti gerai išvystytą ir aiškiai institucionalizuotą ĮSA vystymąsi šalyje. Tai grindžiama tuo, kad vyriausybė atvirai dėstė tikslų savo nuomonę šiuo klausimu (pvz. ĮSA ministro instituto sukūrimas, jo vykdomi veiksmai), per valstybės institucijas, partnerysčių kūrimus ir standartus, jie tiksliai pataikė į tai, kas paskatino ir įmones įgyvendinti ĮSA prisijungiant prie socialiai atsakingos veiklos propaguotojų, rengiant ataskaitas, vystant partnerystes. Taip pat Didžiosios Britanijos Vyriausybė turėjo interesą būti vienareikšmiškai atsakinga už kokybiškų viešųjų gėrybių (angl. public goods) teikimą, kaip būdą gauti visuomenės paramą, palankumą⁸⁰.

Jungtinėje Karalystėje ministerijos (angl. government departments) yra suinteresuotos ir darnaus vystymosi aspektais jų veikloje, ypač turto valdyme ir viešųjų pirkimų srityje. 2006 metais ministras primininkas paskelbė labai svarbius vyriausybės valdomo turto darnaus panaudojimo tikslus (angl. Sustainable Operations the Government Estate (SOGE) targets⁸¹), kurių privalo siekti visi vyriausybės nariai ir pavaldžios institucijos. Tvarios veiklos tikslai apėmė tokias sritis kaip anglies dioksido ir

⁷⁹ R. Vilkė, Doctoral dissertation (2011) "Corporate social responsibility implementation effectiveness improvement in Lithuania: model of local government involvement"

Šaltinis: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110531_125021-77856/DS.005.1.01.ETD

⁸⁰ "Government as a Driver of Corporate Social Responsibility" p. 19, 21, Jeremy Moon, 2004

⁸¹ „Summary of action plan procurement commitments to be embedded into the sustainable operations target“

Šaltinis: <http://archive.defra.gov.uk/sustainable/government/documents/Targets.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

atliekų mažinimas, energijos ir vandens naudojimo efektyvumas. 2011 metais šis planas buvo pakeistas nauju dokumentu – Įsipareigojimas vykdyti „žalią“ veiklą ir viešuosius pirkimus (angl. Commitments for greening Government operations and procurement).

Pagrindiniai SOGE plano veiklos gerinimo prioritetai ir tikslai pateikiami lentelėje Nr. 8.

Lentelė 8. Jungtinės Karalystės Vyriausybės valdomo turto darnaus panaudojimo tikslai.

Prioritetas	Tikslai, temos
Klimato kaita ir energetika	<p><i>Anglies dvideginio išmetimas iš biurų</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sumažinti išmetamo anglies dioksido kiekio didėjimo tendenciją; • Sumažinti anglies dvideginio išmetimą 12,5% iki 2010-11 m., palyginus su 1999/2000 lygiu; • Sumažinti anglies dvideginio išmetimą 30% iki 2020 m., lyginant su 1999/2000 lygiu;
	<p><i>Anglies dvideginio išmetimas iš kelių transporto priemonių</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 15% sumažinti anglies dvideginio išmetimą iš kelių transporto priemonių, kurias naudoja Vyriausybė administracinei veiklai iki 2010/11, lyginant su 2005 ir 2006 m. lygiu;
	<p><i>Neutralumas klimato atžvilgiu</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Centrinės valdžios įstaigų turtas turi būti neutralus klimato atžvilgiu⁸² iki 2012 m.;
	<p><i>Energijos vartojimo efektyvumas</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 15% už m² padidinti energijos vartojimo efektyvumą ministerijose iki 2010 m. lyginant su 1999/2000 lygiu; • 30% už m² padidinti energijos vartojimo efektyvumą ministerijose iki 2020 m. lyginant su 1999/2000 lygiu; <p><i>Tvarios veiklos įsipareigojimai (vykdyti iki pilno įgyvendinimo)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerijos turi naudoti ne mažiau kaip 10% elektros energijos iš atsinaujinančių šaltinių (2008 m. kovo 31 d.); • Ministerijos turi naudoti ne mažiau kaip 15% elektros energijos, kuri gaunama kogeneracijos būdu (2010);
Tvarus vartojimas ir gamyba	<p><i>Atliekų susidarymas</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerijos turi sumažinti susidarančių atliekų kiekį 5% iki 2010 m., lyginant su 2004/2005 m.; • Ministerijos turi sumažinti susidarančių atliekų kiekį 25% iki 2020 m., lyginant su 2004/2005 m.;
	<p><i>Perdirbimas</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerijos turi padidinti savo perdirbamų atliekų skaičiaus rodiklį iki 40% nuo visų susidariusių atliekų pagal 2010 m.; • Ministerijos turi padidinti savo perdirbamų atliekų skaičiaus rodiklį iki 75% nuo visų susidariusių atliekų pagal 2020 m.;
Gamtos išteklių apsauga	<p><i>Biologinė įvairovė</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ministerijos turi atitikti arba viršyti 95 % rodiklį, kad jos yra vienintelės savininkės arba valdo kontrolinį paketą ypatingos mokslinės svarbos svetainių (angl. Sites of special Scientific Interest) iki 2010 m.;
	<p><i>Vandens sunaudojimas</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Sumažinti vandens suvartojimą 25 % biuruose ir kitose valstybinėse patalpose iki

⁸² Pagrindinė *neutralumo klimato atžvilgiu* idėja yra tokia: šiltnamio efektą sukeliančios dujos neigiamai veikia visą planetą, nesvarbu, kad jos yra išmetamos vienoje vietoje, o kitoje ne. Taigi, neišvengiamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas vietovėje A, pavyzdžiui kelionių metu, gali būti kompensuojamas organizuojant klimato apsaugos veiklas vietovėje B, pavyzdžiui statant energiją efektyviai naudojančius namus. Organizacijos gali būti apibūdinamos kaip "neutralios klimato atžvilgiu" dėl jų organizuojamų renginių ir produktų, o taip pat dėl jų indėlio savanoriškai pasirenkant neutralias klimato atžvilgiu verslo veiklas.

	<p>2020 m., palyginus su 2004/2005 m.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sumažinti vandens suvartojimą vidutiniškai iki 3m³ asmeniui per metus visuose naujuose biuruose ar biuruose, kurie buvo renovuoti;
VYRIAUSYBĖ ĮPAREIGOJA	
<ul style="list-style-type: none"> • Ministerijose adaptuoti anglies dvideginio išmetimo mažinimo programą (angl. Trust's Carbon management system)⁸³, kuri apima aktyvų rizikų valdymą ir klimato kaitos sušvelninimo galimybes; • Naujiems arba iš pagrindų atnaujinamiems valstybės pastatams taikyti BRE's poveikio aplinkai vertinimo metodą (BREEAM)⁸⁴; • Pritarti Darnųjų pirkimų veiksmų planui; • Naudoti OGC's turto lyginamosios analizės schemas (angl. OGC's Property Benchmarking Scheme)⁸⁵, kuriomis siekiama gerinti organizacijų turto valdymo veiksmingumą ir efektyvumą; • Ministerijos turi vykdyti savo veiklą (viduje ir kitose kontroliuojamose srityse) pagal sertifikuotas aplinkosaugos vadybos sistemas (angl. environmental management system (EMS))⁸⁶, kaip, pavyzdžiui, ISO 14001 arba EMAS; • Duomenų rinkimas ir pranešimas – nustatyti pagrindinius duomenis, rodiklius, kurie turi būti pranešami pagal naujus tikslus; • Visose ministerijose skatinti darbuotojus aktyviai dalyvauti savanoriškoje bendruomeninėje veikloje⁸⁷; • Vykdyti persikraustymą į naujas patalpas, būtinas jų „darnumo aplinkai“⁸⁸ vertinimas. 	
DARNIEJI PIRKIMAI (santrauka)	
<p>Jungtinės Karalystės Vyriausybės Darnųjų pirkimų veiksmų planas <i>Vadovavimas ir atskaitomybė</i></p> <p>Sekretoriatai yra atsakingi už savo ministerijų bendrą pažangą ir turi užtikrinti, kad nuo 2007-08 m. pagrindiniai jų padalinių darbuotojai vykdo skatinamąsias priemones, kurios paskatintų šio plano įgyvendinimą, susijusį su aukštesnių veiklos rezultatų tikslų siekimu, siekiant sutaupyti lėšų;</p> <p><i>Biudžeto ir apskaitos praktika</i></p> <p>Jeigu kapitalo ir pajamų biudžeto sudarymo atsakomybė yra padalinta tarp įvairių organizacijų, vadovaujančios ministerijos turi peržiūrėti biudžeto sudarymo tvarką ir veiklos sistemas, siekiant užtikrinti, kad nebuvo sudaryta jokių kliūčių renkantis darnius sprendimus. Be to, ten, kur ministerijos tiki, kad yra iš anksto numatytas išlaidų apribojimas pasirenkant labiausiai darnų, tvarų pasirinkimą, jie gali kelti tai su išdo departamentu (angl. The Treasury);</p> <p><i>Gebėjimų stiprinimas</i></p> <p>Aiškliai apibrėžti veiksmai ministerijose, kurių jos imasi, kad užtikrintų viešųjų pirkimų praktiką, padeda pasiekti tvariosios veiklos tikslų bei įgyvendinti ministerijos darnaus vystymosi veiksmų planus. Vyriausybė skatina organizacijas visapusiškai pasinaudoti Tikslinių grupių lanksčiąja programa (angl. Task Force flexible framework), kur ji padeda tobulinti viešųjų pirkimų praktiką ir pasiekti tvarumo tikslų, o valstybinės komercijos tarnyba (angl. The Office of Government Commerce) turi sukurti naują išsamią pirkimų sistemą;</p> <p><i>Standartų plėtra</i></p> <p>Ministerijos turi imtis veiksmų, kad parodytų Vyriausybei, jog sudaromos sutartys atitinka, atnaujina ir plečia privalomus standartus;</p> <p>Galiojančios turi būti atnaujintos iškart, kiek tai yra praktiškai įmanoma;</p> <p>Naujose sutartyse turi būti reikalaujama laikytis veiklos standartų;</p> <p>Bus imtasi veiksmų, kad pašalinti pasiūlymus, kurie šių standartų netenkina ir yra sudaryti per 12 mėnesių (kai tai leidžiama pagal galiojančias sutarties sąlygas);</p> <p>Ministerijos turės naudotis visos Vyriausybės bendradarbiavimo sutartimis svarbiausiose srityse, kad būtų</p>	

⁸³ Nacionalinio archyvo tinklalapis: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110223093550/carbontrust.co.uk/pages/default.aspx>

⁸⁴ Oficialus BREEAM (Žymiausias pastatų poveikio aplinkai metodas ir reitingų sistema) tinklalapis: <http://www.breeam.org/>

⁸⁵ Valstybinės komercijos biuro tinklalapis: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100503135839/http://www.ogc.gov.uk/index.asp>

⁸⁶ Nacionalinio archyvo tinklalapis:

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110223093550/defra.gov.uk/sustainable/government/gov/estates/mandate-detail.htm#EMS>

⁸⁷ Nacionalinio archyvo tinklalapis:

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110223093550/http://www.homeoffice.gov.uk/communities/volunteering/>

⁸⁸ "The Sustainability Appraisal Handbook" (2003)

Šaltinis: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110223093550/http://www.contracts.mod.uk/dc/pdfs/SustainabilityHandbk.pdf>

užtikrintas jų įgyvendinimas;

Naujose Vyriausybės sutartyse (kuriose tai gali būti taikoma), turi būti įtraukiami atitinkami reikalavimai tiekėjų ir subrangovų atrankai, kurie užtikrintų, kad tiekiami produktai ir paslaugos, atitinka Vyriausybės sutartus privalomus standartus ir prisideda prie ministerijų darniosios veiklos tikslų pasiekimo;

Nuo 2009 m. balandžio 1 d., Vyriausybė reikalauja naudoti medieną ir medienos produktus, kurių kilmė yra iš nepriklausomų ekspertų patikrintų patikimų ir darnių šaltinių arba iš licencijuotų FLEGT partnerių. Tinkamumui įrodyti bus reikalaujama atitinkamų dokumentų. Nuo 2015 m. balandžio 1 d., bus naudojama tik iš patikimų tiekėjų gaunama ir „darni“ mediena;

Valstybinės komercijos tarnyba padės ministerijoms pasiekti savo darniosios veiklos tikslų, plėtojant Vyriausybės prekių ir paslaugų prikimo sutartis, kurių bus privaloma laikytis, norint pasiekti darniosios veiklos tikslų valstybės mastu;

Rinkos įtraukimas ir inovacijų skatinimas

Valstybinės komercijos tarnyba ir ministerijos, dirbs kartu siekiant sustiprinti jų strateginį bendradarbiavimą su svarbiausiais sektoriais, kad būtų įgyvendinami pagrindinių tiekėjų planai, sumažinti išskiriamo anglies dioksido pėdsaką jų ir jų tiekimo grandinės veikloje.

Būtent tokiu keliu – Vyriausybės programa, įgyvendinama per valstybės institucijas SAA įgyvendinimą vykdo Jungtinė karalystė. Pateikiamas Aplinkos, maisto ir kaimo reikalų departamento (ministerijos) pavyzdys (priedas Nr. 1), kaip rengiant savo SAA srities planą yra integruojami privalomi, Vyriausybės išskelti tikslai, uždaviniai ar rodikliai.

Kitas pavyzdys galėtų būti Vyriausybės vykdomos JSA politikos ir valstybinių institucijų vaidmuo Olandijoje⁸⁹, kuomet savo dokumente Vyriausybė apibrėžia, ką ir kaip turės vykdyti jai pavaldžios institucijos.

Olandijos Vyriausybė 2007 metais, parengė naują nacionalinę strategiją – Vyriausybės socialinės atsakomybės viziją 2008-2011 metais - „Įkvepiantis, inovatyvus, integruotas“. Vyriausybės vadovai užsibrėžė sau tikslą – bendradarbiaujant su kitomis šalimis, pasiekti visišką JSA brandos lygį šalies mastu, sau prisiimant pagrindinio įkvepėjo ir skatintojo/pagalbininko vaidmenį, apibrėžtą taip realiai, apčiuopiamai ir ambicingai, kaip tik yra įmanoma. Dokumente yra iškeliami 8 uždaviniai (originaliame dokumente vietoj „uždaviniai“ vartojamas terminas „ambicijos“), kurie yra skirti perteikti JSA politiką ir padaryti ją visiškai skaidria. Vienas iš uždavinių apima pačios vyriausybės (kaip institucinio vieneto) socialiai atsakingos veiklos vykdymą. Atsižvelgiant į galimybių studijos tematiką pateikiamas paskutiniojo uždavinio trumpas aprašymas – Vyriausybės veiksmų dominantė diegiant JSA principais pagrįstą valdymo sistemą.

Uždavinio siekis – Vyriausybė sąmoningai prisiima dominuojantį vaidmenį JSA integravimo procesuose. Ji apsisprendusi laikytis darnaus vystymosi principų tiek valdyme, tiek savo politikoje. Pagrindinės kryptys:

1. JSA principų laikymasis sprendžiant svarbiausias valdymo užduotis (atsakingas valdymas ir įsigijimai).

Vyriausybė išsikėlė ypač ambicingus planus – pasiekti, kad ne vėliau nei 2010 m. jos (vyriausybės) vykdomi visi, arba bent jau svarbiausių produktų grupių pirkimai 100% atitiktų principinius darniųjų pirkimų reikalavimus. Panašių iniciatyvų vyriausybė paprašė ir iš regioninių bei vietinių valstybės organizacijų, tokių kaip savivaldybės, aukštosios mokyklos ar sveikatos priežiūros įstaigos. Darniųjų pirkimų reikalavimai keliami vyriausybės įsigyjamos produktų grupėms, atsižvelgiant į jų daromą įtaką aplinkai ir visuomenei. Šių reikalavimų laikymasis neabejotai iššauks permainas rinkose ir pareikalaus atidžiau vertinti ir kontroliuoti konkurencingumo stiprinimo bei produkto rėmimo veiksmus verslo sektoriuje. Nors ne visi vėliau konkrečioms kiekybinėmis išraiškomis užsibrėžti tikslai

⁸⁹ „Government Vision on Corporate Social Responsibility 2008 – 2011“ (2007 m.)

Šaltinis: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/03/25/government-vision-on-corporate-social-responsibility-2008-2011.html>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

viešųjų pirkimų srityje buvo pasiekti⁹⁰, tačiau Olandija pirmauja pagal įsigyjamų prekių, paslaugų įvairovę, kiekį⁹¹, kuriems taikomi darniųjų pirkimų kriterijai. Visoms šių prekių paslaugų grupėms 2010 metais Olandija jau turėjo pasirengusi ir detalius darniųjų pirkimų vykdymo aprašymus⁹². Ekonomikos ministerija planuoja dalyvauti nustatant bendrąsias pasauliniu mastu patvirtintas GRI gaires šalių vyriausybėms. Tokiu būdu, darnaus vystymosi principai bus diegiami tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose.

2. ĮSA principų taikymas finansinio pobūdžio priemonėse, kurios siūlomos verslo sektoriui;
3. ĮSA politinių uždavinių integravimas į dabartinės vyriausybės (turima galvoje Olandijos vyriausybė 2007) politinę dienotvarkę;

ĮSA nėra visagalis instrumentas padėsiantis išspręsti visas darnaus vystymosi problemas. Be abejo, verslui svarbu būti socialiai atsakingam, tačiau to nepakanka. Globalinės problemos sprendžiamos veikiant išvien vietos valdžios ir tarptautinėms institucijoms, visuomeninėms asociacijoms ir visuomenei, todėl ĮSA politika tampa viena iš oficialiosios politikos dalių. Olandijos vyriausybė numatė ir sutarė su valdančiąja koalicija dėl jų įtraukimo į politinę programą pavadintą „dirbant kartu, gyvenant kartu“. Darnaus vystymosi užtikrinimas - vienas iš pagrindinių programinių uždavinių. Ten kur darnaus vystymosi ir ekonominiai dalykai persipina, vyriausybės politika remiasi dviem svarbiausiomis savo ašimis - pirmąja – inovatyvi, kompetentinga ir versli ekonomika ir antrąja – sveika aplinka žmonėms gyventi. Vyriausybė aiškiai pabrėžia, kad ir toliau bus aktyviai skatinama ĮSA, ypatingą dėmesį skiriant mažoms ir vidutinėms įmonėms.

Pirmoji oficialiosios politikos ašis – aktyvus šalies vaidmuo Europoje ir pasaulyje, lemia atitinkamą vyriausybės veiklą. Oficialioji Nyderlandų valdžia priimant tarptautinius susitarimus dėl apribojimų ir kontrolės priemonių daro įtaką kitų šalių vyriausybėms ir tokioms tarptautinėms organizacijoms kaip Pasaulio prekybos organizacija (WTO), Tarptautinė darbo organizacija (ILO) ir Jungtinės Tautos. Prisimintini svarstymai dėl Nyderlandų vaidmens sprendžiant tokias socialines problemas, kaip gyvūnų apsauga ir gerovė, aplinkosauga ar darbo apsaugos standartai Pasaulio prekybos organizacijos ir Europos prekybos organizacijos mastu.

Olandijos Vyriausybė siekia užtikrinti nuoseklų ekonomikos vystymąsi ir teisingą kainų politiką atsižvelgiant į realiąją pagal darnius veiklos principus pagamintos produkcijos kainą, kurią lemia žmonių darbas, aplinkos būklė ir pelnas. Be to, Nyderlandai aktyviai dalyvauja įgyvendinant Padoraus (angl. decent) darbo programą tarptautiniu mastu kartu su tarptautine darbo organizacija.

Bendrąją prasme, valdžios ĮSA politika yra politika apie įtaką, kurią vyriausybė gali daryti įmonėms, organizacijoms kitoms suinteresuotoms šalims dirbti pagal ĮSA principus. Valdžia puoselėja gana dideles ambicijas ĮSA atžvilgiu, todėl mano, kad jos aktyvus vaidmuo yra svarbus ir būtinas. Vis dėlto darnus visuomenės vystymasis nėra lengvai pasiekiamas dalykas, jis įmanomas tik tuo atveju, kai sutartinai veikia visos suinteresuotosios šalys – šalies ir vietos valdžia, verslo sektorius, nevyriausybinių organizacijų, socialiniai partneriai, mokslo bendruomenė ir vartotojai. Vis dėlto, žinodama, kad ĮSA plėtra apsimoka ir jai plintant tarptautiniu mastu gaunama visuotinė nauda, oficialioji valdžia yra įsitikinusi, kad aktyvi jos politika, nukreipta skatinti, palaikyti inovacijas ir integruoti ĮSA versle bei kituose sektoriuose, leis visuomenei judėti teisinga kryptimi.

⁹⁰Walter Kahlenborn, Christine Moser, Joep Frijdal, Michael Essig (2011) „Strategic Use of Public Procurement in Europe“
Šaltinis: http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/strategic-use-public-procurement-europe_en.pdf

⁹¹Louise Evans, Chris Nuttal, Andy Mouat, Dawn Ewing (2010) „Assessment and Comparison of National Green and Sustainable Public Procurement Criteria and Underlying Schemes“
Šaltinis: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/Criteria%20and%20Underlying%20Schemes.pdf>

⁹²Oficialus NL Agentūros tinklalapis: <http://www.senternovem.nl/sustainableprocurement/criteria/index.asp>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Valstybės institucijos SAA veiksmų plano pavyzdys

Kiekviena institucija atsižvelgiant į valdžios institucijų nuleidžiamus tikslus, bei į savo vykdomą veiklą, jos pobūdį, gali pasirengti organizacijos SAA veiksmų planą. Kaip vienas iš tokių dokumentų pavyzdžių pateikiamas Jungtinės Karalystės Mokesčių inspekcijos (angl. HM Revenue & Customs) socialiai atsakingos veiklos plano santrauka (priedas Nr. 2).

3.2. Valstybės institucijų SAA iniciatyvos

Šiame skyriuje pateikiant pavyzdžius bus orientuojamasi į pavienes valstybės institucijų vykdomas socialiai atsakingas iniciatyvas aplinkos apsaugos, darbo santykių bei organizacijos veiklos srityse. Daugiausiai SAA praktinių pavyzdžių pateikiama Didžiosios Britanijos, nes ši šalis – lyderė OSA politikos skatinime ir įgyvendinime.

Demonstravimas. Valstybės vaidmuo, ne tik kuriant palankią aplinką OSA plėtrai, bet ir pačioms valstybės institucijoms rodant atsakingo elgesio pavyzdį, yra ypač reikšmingas. Siekiant padidinti valstybinio sektoriaus veiklos skaidrumą ir patikimumą, būtina pirma užsitarnauti verslo, visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis. OSA skatinimas turėtų prasidėti nuo valstybės institucijų įgyvendinamų SAA priemonių (pvz. įv. išteklių taupymo politikos, personalo valdymo gerinimas, atsakingas vartojimas, darniųjų pirkimų organizavimas ir pan.), t.y. ten, kur valstybė turi tiesioginę įtaką ir gali parodyti pavyzdį privačiam sektoriui ir visuomenei, kaip sėkmingai įgyvendinti OSA iniciatyvas. Pateikiame keletą pavyzdžių.

Pavyzdys:

Jungtinė Karalystė: *Lyčių lygybės principo prievolė, taikoma valdžios institucijoms, įsigaliojo 2007 m. balandžio mėn. priėmus Lygybės aktą (2006). Tai naujas juridinis įrankis, turintis galių pastūmėti lyčių lygybės klausimą į priekį viešajame sektoriuje, ir galinti paveikti privatųjį sektorių per viešuosius pirkimus. Viešajam sektoriui taikoma lyčių lygybės principo prievolė apima ir reikalavimą užtikrinti, kad būtų laikomasi įstatymo dėl vienodo darbo užmokesčio. Lyčių lygybės schemas įpareigoja valdžios institucijas įgyvendinti uždavinius, susijusius su moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumo klausimais ir su skirtumo panaikinimo būdų nagrinėjimu, t. y. keičiant įdarbinimo metodus, taikant lanksčias darbo sąlygas ir vienodą darbo užmokesť. Lyčių lygybės principo prievolė paskatino daug viešojo sektoriaus iniciatyvų ir jau skatina privataus sektoriaus rangovus keisti jų taikomas darbo sąlygas.*⁹³

Pavyzdys:

Jungtinės Karalystės Sveikatos apsaugos ministerija pertvarkė turimų spaudos ir kopijavimo įrangos bazę. Buvo atsakyta apie 1500 spausdinimo, kopijavimo, fakso aparatų ir skenerių, o vietoj jų įsigyti 330 modernūs daugiafunkciniai prietaisai, galintys atlikti daug operacijų vienu metu. Buvo atsakyta spalvotų kopijų, spausdinama ant abiejų lapo pusių. Tai sumažino popieriaus sąnaudas iki 3 mln. lapų per metus. Tai, kad buvo padidintas besinaudojančių vienu įrengimu darbuotojų skaičius, sudarė sąlygas energijos taupymui⁹⁴.

Pavyzdys:

Vaikų, mokyklų ir šeimos reikalų departamentas Jungtinėje Karalystėje, pertvarkęs pastatų apšvietimo ir vėdinimo sistemas, energijos sąnaudas sumažino 64.865 KW, o anglies dvideginio emisija buvo sumažinta 27 t. Be to, buvo įdiegta kontrolės sistema, užtikrinanti, kad visa kompiuterinė

⁹³ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

⁹⁴ Jungtinės Karalystės Vyriausybės rūmų darnaus vystymosi ataskaita:

Šaltinis: http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/corp/assets/publications/reports/sustainable_development/govt_response_sdc_180308.pdf

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

įranga savaitgaliais ir po darbo būtų išjungiamo. Tai leido 2006 lapkričio – 2007 spalio mėn. laikotarpiu anglies dvideginio emisiją sumažinti daugiau kaip 500.000 kg⁹⁵.

Pavyzdys:

Mokesčių inspekcijoje Jungtinėje Karalystėje, 12 % buvo sėkmingai sumažinta anglies dvideginio emisija, pertvarkius įmonės transporto ūkį ir pasikeitus įstaigos personalo transporto naudojimui. Buvo atsisakyta 387 automobilių, o likusiems nustatyti griežti anglies dvideginio emisijos apribojimai ir juos numatoma dar labiau padidinti. Dauguma automobilių yra hibridiniai arba turi dvejopą kuro sistemą. Personalas skatinamas daugiau naudotis telefono ar video konferencijų įranga, o tuomet, kai kelionė yra neišvengiama - keliauti traukiniu, o ne automobiliu ar lėktuvu⁹⁶.

Pavyzdys:

Jungtinės Karalystės Kūno kultūros ir sporto departamento atliekų perdirbimo projektas. Darbuotojų šiukšlių dėžės pakeistos skirtingų spalvų šiukšliadėžėmis, skirtomis įvairios kilmės atliekoms surinkti. Atliekų perdirbimas išaugo nuo 10 iki 60%, o išmetamų atliekų sumažėjo trečdaliu. Visų naujų įrenginių kaštai turėtų atsiperkti sumažėjus mokesčiui už šiukšlių išvežimą į sąvartyną⁹⁷.

Atsakingos veiklos viešinimas. Viešasis sektorius turi siekti, kad jų klientų, tiek vidinių, tiek išorinių poreikiai būtų patenkinti. Jų veikla bus vertinama, pagal pasiektus rezultatus atsižvelgiant į tai, kaip jie buvo pasiekti ir, ką dar reikia patobulinti. Dėl šios priežasties politinės jėgos turi suvokti, kad valstybės institucijų socialinė atsakomybė yra neatsiejama nuo jų tiesioginių įsipareigojimų bei funkcijų. Tačiau politinius sprendimus įgyvendinančios institucijos neretai pamiršta apie tai. Tik keletas viešojo sektoriaus institucijų, bendradarbiaudamos su atitinkamomis institucijomis, ryžtasi paskelbti savo socialinės atsakomybės politikos įgyvendinimo programas. Ši kategorija apima tokius veiksmus kaip, pavyzdžiui, sąžiningumo užtikrinimas kovojant su korupcija, valstybės institucijų skaidrumo didinimas santykiuose su išorės suinteresuotomis pusėmis. Viešai teikiama socialinės atsakomybės ataskaita sukurtų didesnį piliečių pasitikėjimą, didintų organizacijos veiklos skaidrumą.

Pavyzdys:

Daugelis Jungtinės Karalystės valstybės institucijų, kaip ir Mokesčių inspekcija kasmet teikia ataskaitas pagal trigubos atskaitomybės principus, t.y. nuo 2007 m. viešai teikia Socialinės atsakomybės ataskaitą orientuojantis į 4 pagrindines sritis: mūsų klientai, mūsų žmonės, mūsų aplinka ir mūsų bendruomenė⁹⁸.

Pavyzdys:

Madrido savivaldybė, kuri kartu su “El Club de la Excelencia en Sostenibilidad” parengė ir išleido savo detalią struktūros, funkcijų bei teikiamų paslaugų schemą, kurioje aiškiai matyti tarpusavyje susijusių grupių – paslaugų gavėjų, institucijos darbuotojų, valdžios organų, tiekėjų ir išorės partnerių atskaitomybė visose savivaldybės veiklos srityse.⁹⁹

⁹⁵ Jungtinės Karalystės Vyriausybės rūmų darnaus vystymosi ataskaita:

http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/corp/assets/publications/reports/sustainable_development/govt_response_sdc_18_0308.pdf

⁹⁶ Jungtinės Karalystės Vyriausybės rūmų darnaus vystymosi ataskaita:

http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/corp/assets/publications/reports/sustainable_development/govt_response_sdc_18_0308.pdf

⁹⁷ Jungtinės Karalystės Vyriausybės rūmų darnaus vystymosi ataskaita:

http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/corp/assets/publications/reports/sustainable_development/govt_response_sdc_18_0308.pdf

⁹⁸ Jungtinės Karalystės HM Revenue and Customs tinklalapis: <http://www.hmrc.gov.uk/about/corporate-responsibility/>

⁹⁹ Šaltinis:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:MGYzpoKINf4J:www.ieseinsight.com/doc.aspx%3Fid%3D1136%26ar%3D3+&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Socialiai atsakingi pirkimai. Viešosios institucijos, pasinaudodamos savo perkamąja galia prekėms ir paslaugoms, tarp jų ir nekenksmingoms aplinkai, gali reikšmingai prisidėti prie darniosios plėtros: formuoti socialinę ir aplinkosaugos politiką, skatinti aplinką tausojančių technologijų vystymą, aplinkai draugiškesnių produktų kūrimą. Ekologiniai ir socialiniai kriterijai gali būti naudotini atsirenkant paslaugų tiekėjus, kurie aptarnauja valstybines institucijas. Pateikiame keletą pavyzdžių:

Pavyzdys:

Valdžios institucijos **Vokietijoje** organizuodamos bei vykdydamos pirkimus atsižvelgia ne tik į aplinkosaugos, bet ir į socialinius aspektus. Taigi, Miuncheno savivaldybė priėmė oficialų nutarimą, kuriame išvardintos konkrečios prekės, įskaitant sultis ir kilimus, kurių įsigijimo sąlygose privaloma reikalauti, jog jų gamybos procese yra laikomasi Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) 182 konvencijos, draudžiančios naudoti vaikų darbą. Arba, Diuseldorfo miesto savivaldybės priešgaisrinės apsaugos departamentas perka tik tokių specializuotą darbo aprangą, kurios gamyboje griežtai laikomasi tarptautinio darbo įstatymo reikalavimų. Be to, Vokietijos Federalinė Aplinkosaugos Agentūra buvo pirmoji viešojo sektoriaus įmonė, gavusi EMAS II sertifikatą, patvirtinantį, kad ši institucija laikosi aplinkosaugos politikos. Tai, kad oficialiosios valdžios institucijose laikomasi atsakingo vartojimo principų, galima įsitikinti tarptautinių konferencijų, skirtų darbuotojų mokymams apie atsakingą vartojimą, metu.¹⁰⁰

Pavyzdys:

Prancūzija: 2005 m. **Angers savivaldybė** viešųjų pirkimų vykdymo centre paskyrė darbuotoją, t.y. teisės konsultantą ekologiškų pirkimų srityje, kuris specializuotųsi ir būtų atsakingas už socialiai atsakingų viešųjų pirkimų plėtojimą, kad tokia praktika vykdant savivaldybės pirkimus taptų nuolatine. Konsultantas teikė darbuotojų mokymo paslaugas darnių viešųjų pirkimų klausimais. Bendradarbiaujant su įmonėmis, poreikių nustatymo etape, konkurso rengimo ir pirminio jo vykdymo etapuose, gautų konkursinių pasiūlymų nagrinėjimo ir vertinimo etape buvo skatinamas sąmoningumas ir teikiamas mokymas techniniais ir teisiniais klausimais. Socialinių aspektų atžvilgiu, Angers savivaldybė paprastai viešuosius darbus ir paslaugas laiko prioritetine sritimi, ypač tai taikytina pastatų statybos, visuomeninių kelių tiesimo ir visuomeninių parkų ir sodų įrengimo atvejais.¹⁰¹

Pavyzdys:

Ispanija: Baskų krašto Vyriausybė yra paskelbusi „nurodymus“ dėl socialinių, aplinkos apsaugos ir kitų visuomeninės politikos kriterijų įtraukties į savo administracijos vykdomų viešųjų pirkimų procedūrą. Dokumente nurodoma, į kuriuos socialinius ir aplinkos apsaugos kriterijus turi būti atsižvelgiama visose viešųjų pirkimų procedūrose ir kaip tai turi būti atliekama.¹⁰²

Pavyzdys:

Švedija: Norėdama palengvinti prieigą prie viešųjų pirkimų galimybių MVJ, socialinėms-ekonominėms ir savanorių organizacijoms, dirbančioms su neturinčiomis palankių socialinių sąlygų grupėmis, Švedijos socialinio draudimo agentūra kartais įtraukia minėtas grupes į savo pradinį viešojo pirkimo tyrimą, kad galėtų aiškiau suvokti konkrečias jų problemas rengdama dokumentus viešojo pirkimo konkursui. Siekdama išsiaiškinti riziką neatitikti socialinių standartų, Švedijos agentūra analizuoja rizikas viešojo pirkimo proceso pradžioje. Pavyzdžiui, norint viešojo konkurso būdu įsigyti valymo paslaugų, rizika neatitikti teisės aktus dėl darbo sąlygų vertinama kaip aukšta.¹⁰³

¹⁰⁰ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

¹⁰¹ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

¹⁰² Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

¹⁰³ Europos Komisija (2010 m.) Perkant socialiai vadovas – socialiniai aspektai viešuosiuose pirkimuose.

Šaltinis: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6457&langId=lt

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Partnerystė/bendradarbiavimas. Strateginės partnerystės gali suteikti papildomų jėgų ir indėlį į viešąjį, privatų sektorių ir pilietinę visuomenę, išsprendžiant sudėtingas socialines ir aplinkos problemas. Apskritai valstybinės institucijos turi galimybę suderinti skirtingų suinteresuotųjų šalių vaidmenis ir suplanuoti politinę kryptį, sprendimą, kuris apimtų ir sujungtų gebėjimus, galinčius papildyti turimas pagrindines kompetencijas.

Pavyzdys:

Toskanos regionas (Italija) buvo pirmasis iš visų ES administracinių vienetų, kuris pradėjo plėtoti bendradarbiavimą tarp institucijų ir įmonių. Regionas suteikia finansinę paramą vietos įmonėms, kurios nori gauti SA8000 sertifikatą, dengia iki 50% jų konsultavimo ir sertifikavimo išlaidų. Siekiant padėti įmonėms suderinti ekonominį konkurencingumą ir darnų vystymąsi, 2002 metais buvo sukurtas interneto portalas Fabrica Ethica, kuriame talpinama informacija apie socialinių ir aplinkosauginių požiūriu atsakingų metodų diegimą vykdomoje veikloje. 2003 metais įsteigtas Regioninis etikos komitetas, kuriam priklauso 25 nariai: profesinės sąjungos, darbdavių asociacijos, savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų asociacijos. Siekiant skleisti žinias apie JSA, regionas taip pat sukūrė JSA biurą per ekonominės plėtros departamentą¹⁰⁴.

Savanoriškas darbas. Organizacijos ir visuomenės dialogo skatinimas ir plėtojimas abipusiai palankiu būdu: filantropija, savanoriškas dalyvavimas bendruomenės ir visuomenės veiklose bei iniciatyvose.

Pavyzdys:

Jungtinėje Karalystėje Vyriausybė (angl. Her Majesty's Government) priėmė nutarimą, jog pavaldžios institucijos turi turėti savanoriško darbo politiką, t.y. į ją gali būti įtraukta nuostata dėl savanoriško darbo, nuo 1 iki 5 dienų per metus, už kurias yra mokama (angl. Charitable Payroll Giving). Dauguma institucijų savo organizacijoje viešina informaciją apie savanorystės galimybes intraneto pagalba, per vidinius skelbimus, leidinius. Taip pat šios organizacijos dažnai turi ir formalius ir neformalius santykius su organizacijomis, kurios suteikia galimybę, nori, kviečia savanorius. Ministrų kabinetas (angl. The Cabinet Office) vaidina pagrindinį vaidmenį, siekiant sukurti labiau vieningą valstybės tarnautojų, darbuotojų požiūrį į savanorystę. Tam subūrė paramos grupę vyriausybėje, kad ji koordinuotų savanorystės idėjų įgyvendinimą, pateiktų geriausiai pasiteisinusius pavyzdžius ir pan. Ši grupė taip pat ieško, apjungia ir suvienija organizacijas, kurios ieško, priima savanorius¹⁰⁵.

Pritarimas. Politinė parama ir viešojo sektoriaus pritarimas JSA koncepcijai, ypač su JSA susijusioms iniciatyvoms. Pritarimas gali įgauti įvairias formas, pradedant susitikimų ir baigiant politiniais dokumentais ar apdovanojimų schemomis. Pateikiame keletą pavyzdžių:

Pavyzdys:

Latvijoje, Aplinkos ministerija, skatindama JSA plėtrą regionuose, t.y. savivaldybėse, skiria "Obuolio" nominaciją savivaldybėms už jų deramą darnaus vystymosi politiką¹⁰⁶.

Pavyzdys:

Sveikintinos regioninės JSA iniciatyvos. 2007 m. gegužės mėn. **Olandijos, Hilversum savivaldybė** gavo tarptautinį apdovanojimą už darnaus vystymosi principų užtikrinimą organizuojant ir vykdant viešuosius pirkimus. Darnaus vystymosi principų laikomasi įgyvendinant atsinaujinančios energijos šaltinių bei šviesoforų su LED 2 lempomis įrengimo projektus¹⁰⁷.

¹⁰⁴ „Corporate Social Responsibility, National public policies in the European Union“, Europos komisijos leidinys, 2007 metai.

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=1577&langId=en>

¹⁰⁵ Jungtinės Karalystės Vyriausybės socialinės atsakomybės ataskaita: <http://www.bis.gov.uk/files/file50312.pdf>

¹⁰⁶ „Socialinių iniciatyvų versle analizė: nauda, kaštai, įtaka verslui ir visuomenei“, Ūkio ministerijos užsakymu, UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ atlikta analizė. Šaltinis: http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/smulkaus-ir-vidutinio-verslo-politika/analizes_tyrimai_studijos_smulkus_verslas

¹⁰⁷ Olandijos Vyriausybės socialinės atsakomybės įgyvendinimo programos pavyzdžiai: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/03/25/government-vision-on-corporate-social-responsibility-2008-2011.html>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

4 Praktinis SAA padėties tyrimas Lietuvos valstybės institucijose

Tyrimo tikslas – įvertinti, kokia apimtimi pagrindinės Lietuvos institucijos vadovaujasi socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo (SAA) principais ir kokie konkretūs veiksmai galėtų juose būti įgyvendinami siekiant didesnės SAA.

Tyrimo tikslinė grupė. Oficialus kvietimas dalyvauti ruošiant OSA diegimo valstybės institucijose galimybių studiją buvo išsiųstas daugiau nei 40 – iai organizacijoms. Teigiamai atsakė 15-ka, iš kurių buvo pasirinktos kelios organizacijos iš skirtingų sričių, kelios vienodos, kad būtų galima palyginti to paties tipo institucijas ir jų vykdomą SAA:

- Lietuvos Respublikos ministerijos (LR Žemės ūkio, LR Vidaus reikalų, LR Sveikatos apsaugos, LR Krašto apsaugos ir LR Susisiekimo);
- Kitos valstybės institucijos (Valstybinė mokesčių inspekcija, Europos socialinio fondo agentūra, LR Valstybės kontrolė, Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir Lietuvos kalbos institutas).

Tyrimo metodai:

- Anketinis vertinimas (apklausa);
- Pusiaus struktūruotas valstybės institucijų atstovų interviu;
- Lyginamoji statistinių duomenų analizė.

Apklausa ir interviu duomenys buvo surinkti JTVP atstovų 2011 m. liepos – spalio mėnesiais.

Lietuvos valstybės institucijų tyrimas buvo vykdomas **trimis etapais:**

- **I etapas** – anketinė apklausa;
- **II etapas** – pusiau struktūruotas interviu;
- **III etapas** – institucijų internetinių puslapių analizė.

Pirmoje tyrimo dalyje pristatomas bendras visų institucijų anketinės apklausa rezultatų vertinimas. socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės principais, buvo vertinamos darbovietės, rinkos, aplinkos apsaugos ir visuomeninės strategijos. Analizuojama ar apklausiamosios institucijos taiko minimalųjį socialiai atsakingų veiksmų paketą. Tyrime naudotas klausimynas pateikiamas, priede Nr. 3.

Antrasis tyrimo etapas atliktas visose institucijose, susitinkant su keliais atstovais iš kiekvienos organizacijos. Tikslinę interviu grupę, daugumoje institucijų, sudarė įgaliotas institucijos asmuo, užimantis vadovaujančias pareigas, institucijos personalo skyriaus atstovas, kompetentingas darbo santykių, socialinės atsakomybės darbuotojų atžvilgiu klausimais bei viešųjų ryšių skyriaus specialistas. Taip pat į interviu buvo įtraukiami institucijos atstovai, atsakingi už institucijos atliekamus viešuosius pirkimus, institucijos ūkinę veiklą. Interviu su Lietuvos valstybės institucijų atstovais metu buvo siekiama nustatyti konkrečios valstybės institucijos kompetencijos srities specifiką OSA diegimo atžvilgiu, įvertinti esamą būklę prieš diegiant OSA, nustatyti konkrečius valstybės institucijos siekius, poreikius, pageidaujamus rezultatus, įvertinti turimus išteklius, bei nustatyti konkrečios valstybės institucijos motyvacijos lygį dėl OSA diegimo. Be to, buvo siekiama nustatyti, kokie konkretūs veiksmai, diegiant OSA valstybės institucijose ir konkrečioje institucijoje galėtų būti taikomi, ypač siekiant didesnės socialinės ir aplinkosauginės atsakomybės.

Įgyvendinant **trečiąjį tyrimo etapą** buvo atlikta antrinių dokumentų analizė – peržiūrėti ir išanalizuoti ministerijų bei kitų valstybės institucijų, kurios dalyvavo tyrime, internetiniai tinklalapiai. Informacija buvo analizuojama šiais aspektais: korupcijos prevencija, veiklos skaidrumas ir viešumas bei socialiai atsakingos iniciatyvos. Didžiausias dėmesys skirtas institucijų skaidrumo ir viešumo aspektams.

4.1 Apklauso rezultaty vertinimas

Šioje pirmoje praktinės SAA padėties valstybės institucijose tyrimo dalyje bus pristatomas bendras visų organizacijų anketinės apklauso rezultaty vertinimas darbovietės, aplinkos apsaugos, rinkos, organizacijų vertybių bei visuomenės srityse. Apklauso anketos klausimai daugiau iniciatyvinio pobūdžio, pavyzdžiui: ar skatinate? ar konsultuojatės? ar įtraukiate? Kol nebuvo įvertinta OSA taikymo specifika valstybės institucijose, anketos klausimynui buvo panaudotos standartinės OSA sritys. Šios tyrimo dalies tikslas – įvertinti ar apklausiamosios valstybės institucijos taiko minimalųjį socialiai atsakingų veiksmų paketą. Tai buvo pačių valstybės institucijų įsivertinimas, kuriam ekspertai nedarė įtakos, tačiau vėliau sekė pateiktos informacijos validavimas – faktais pagrįstos informacijos surinkimas.

Darbovietės strategijos. Socialiai atsakingos organizacijos vienomis ar kitomis formomis į savo veiklą savanoriškai įtraukia socialinius, aplinkosaugos ir skaidraus verslo principus, tačiau organizacijoms pagrindiniu socialinės atsakomybės elementu turi būti darbuotojų gerovė. Organizacijos darbuotojai, nepriklausomai nuo užimamų pareigų, yra bene svarbiausia organizacijos interesų grupė, nuo kurios priklauso visos organizacijos veiklos rezultatai. Darbuotojas, patenkintas darbu, ne tik greitai ir kokybiškai atlieka jam paskiriamas užduotis, bet savo iniciatyva ir noru tobulėti kuria organizacijai pridėtinę vertę.

Susumavus atliktos apklauso rezultatus, nustatyta, kad tyrime dalyvavusiose institucijose, darbuotojams užtikrinta saugi darbo aplinka, socialinės garantijos, taikomos priemonės skatinančios darbuotojų įtraukimą į organizacijos sprendimų priėmimo procesą (žr. Lentelę Nr. 7). Asmeninį/profesinį tobulėjimą skatina 8 iš 10 tyrime dalyvavusių institucinių organizacijų, o 2 organizacijos šį atsakingos veiklos principą taiko tik „iš dalies“. Šeimos ir darbo įsipareigojimų programų priemonės praktinėje veikloje taikomos 9 iš 10 organizacijų (žr. Lentelę Nr. 7). Visų apklausoje dalyvavusių institucijų atstovai nurodė, kad jų darbovietėse tik „iš dalies“ užtikrinama bet kokią diskriminacijos prevencija tiek darbo vietoje, tiek įdarbinimo metu (žr. Lentelę Nr.9).

Lentelė 9. Apklauso rezultatai: Darbovietės strategijos.

Eil. Nr.	Klausimas	Rezultatai
1	Ar skatinate savo darbuotojus tobulinti įgūdžius ir siekti ilgalaikės karjeros?	8 atsakė „Taip“, 2 – „iš dalies“
2	Ar įgyvendinama strategija, užtikrinanti veiksmų prieš bet kokią diskriminaciją, tiek darbo vietoje, tiek įdarbinimo metu taikymą?	10 – „iš dalies“
3	Ar konsultuojatės su darbuotojais svarbiais klausimais?	10 – „Taip“
4	Ar jūsų įstaiga tinkamai pasirengusi darbo medicinos, saugumo ir socialinio aprūpinimo klausimais, užtikrinančiais pakankamą darbuotojų apsaugą?	10 – „Taip“
5	Ar jūsų įstaiga skatina darbuotojus išlaikyti darbo ir gyvenimo balansą, pavyzdžiui numatant lanksčias darbo valandas arba galimybę dirbti namie, individualus darbo grafikas ir kt.)?	9 – „Taip“, 1- „Ne“

Aplinkosaugos strategijos. Aplinkos būklės blogėjimas yra globalinė ir vietos problema, kelianti vis didesnį visuomenės susirūpinimą. Efektyvus energijos panaudojimas, taršos prevencija, atliekų mažinimas ir perdirbimas gali žymiai sumažinti veiklos sąnaudas, užtikrinti aplinkosaugos nuostatų laikymąsi, pagerinti santykius su vietos bendruomene, motyvuoti darbuotojus ir sustiprinti klientų lojalumą. Visa tai užtikrina organizacijos ilgalaikį gyvavimą ir sėkmę. Nors mažesnės organizacijos turi ribotas galimybes sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, tačiau gali prisidėti apribodama energijos vartojimą, mažindama atliekų kiekį ir jas perdirbdama. Net mažiausias pagerinimas gali sudaryti žymų

skirtumą, sudėjęs jį su kitų organizacijų pastangomis. Įvertinus organizacijų pateiktus atsakymus, nustatyta, kad į daugumą anketos klausimų, skirtų įvertinti vykdomą atsakingą veiklą aplinkos apsaugos srityje, respondentai atsakė teigiamai (žr. lentelę Nr.10).

Lentelė 10. Apklauso rezultatai: Aplinkosaugos strategijos.

Eil. Nr.	Klausimas	Rezultatai
1	Ar jūs stengiatės sumažinti savo įstaigos daromą poveikį aplinkai: tausodami energiją?	10 atsakė – “Taip”
2	Ar jūs stengiatės sumažinti savo įstaigos daromą poveikį aplinkai: mažindami ir perdirbdami atliekas?	10 – “Iš dalies”
3	Ar jūs stengiatės sumažinti savo įstaigos daromą poveikį aplinkai: užkirsdami kelią teršimui?	10 – “Taip”
4	Ar jūs stengiatės sumažinti savo įstaigos daromą poveikį aplinkai: saugodami natūralią aplinką?	10 – “Taip”
5	Ar jūsų įstaiga gali sutaupyti pinigus, mažindama žalingą poveikį aplinkai?	10 – “Taip”
6	Ar įvertinate galimą neigiamą poveikį aplinkai, kurdami naujus produktus ir paslaugas?	10 – “Taip”
7	Ar jūsų įstaiga pateikia tikslią ir aiškią informaciją apie savo produktų, paslaugų ir veiklos poveikį klientams, tiekėjams, vietos bendruomenei ir kt.?	10 – “Taip”
8	Ar galite nurodyti būdus, kaip jūsų įstaiga galėtų užtikrinti savo prekių ir paslaugų ilgaamžiškumą, siekdama įgyti konkurencinį pranašumą?	10 – “Iš dalies”

Rinkos strategijos. Visos valstybės institucijos, dalyvavusios apklausoje, nurodė, kad vykdydamos organizacinę veiklą atsižvelgia į suinteresuotų dalyvių išreikštas pozicijas bei visuomenės lūkesčius, siekia užtikrinti skaidrų valdymą ir plėtodami etiškus santykius su partneriais, prisideda prie bendro teigiamo verslo klimato šalyje (žr. lentelę Nr.11).

Lentelė 11. Apklauso rezultatai: Rinkos strategijos.

Eil. Nr.	Klausimas	Rezultatai
1	Ar jūsų įstaiga vykdo politiką, užtikrinančią visų sutarčių, sandėrių ir reklamos sąžiningumą ir kokybę?	10 atsakė – “Taip”
2	Ar jūsų įstaiga teikia tikslią ir aiškią informaciją apie savo prekes ir paslaugas bei jų ženklumą, įskaitant garantinius įsipareigojimus?	10 – “Taip”
3	Ar jūsų įstaiga užtikrina savalaikį tiekėjų sąskaitų apmokėjimą?	10 – “Taip”
4	Ar jūsų įstaiga vykdo politiką, užtikrinančią efektyvią atsakomąją reakciją, konsultacijas ir / arba bendravimą su savo klientais, tiekėjais ir kitais verslo dalyviais?	10 – “Taip”
5	Ar jūsų įstaiga registruoja ir svarsto savo klientų, tiekėjų ir verslo partnerių pateiktus skundus?	10 – “Taip”
6	Ar jūsų įstaiga bendradarbiauja su kitomis kompanijomis ar organizacijomis, svarstant klausimus, susijusius su atsakinga verslininkyste?	10 – “Taip”

Visuomeninės strategijos. Dalis organizacijos socialinės atsakomybės – veikti kaip kolektyvinis pilietis. Reguliarus dialogo skatinimas ir plėtojimas su suinteresuotomis šalimis, jų įtraukimas į institucijos sprendimus, bendradarbiavimas su įvairių socialinių grupių interesus atstovaujančiomis organizacijomis, užtikrina sklandų ir efektyvų veiklos vykdymą, didina institucinės organizacijos

skaidrumą, gerina įvairių visuomenėje. Apklaustų institucijų atstovai nurodė, kad jų organizacijos plėtoja įvairius dialogą su visuomene ir kitomis suinteresuotomis šalimis (žr. lentelę Nr.12).

Lentelė 12. Apklausos rezultatai: Visuomenės strategijos

Eil. Nr.	Klausimas	Rezultatai
1	Ar jūsų įstaiga sudaro mokymosi galimybes vietos bendruomenės atstovams?	10 – "Taip"
2	Ar atvirai svarstote su suinteresuotomis šalimis nepalankius, ginčytinus ar delikačius klausimus, susijusius su jūsų organizacija?	10 – "Taip"
3	Ar jūsų įstaiga bendradarbiauja su vietiniais tiekėjais?	10 – "Taip"
4	Ar skatinate darbuotojus dalyvauti visuomeninėje veikloje?	10 – "Taip"
5	Ar jūsų įstaiga padeda įgyvendinti vietos bendruomenės projektus?	10 – "Taip"

Įstaigos vertybės. Visos valstybės institucijos, dalyvavusios anketinėje apklausoje, nurodė, kad savo veikloje vadovaujasi nustatytomis organizacijos vertybėmis, sukurtomis profesinio elgesio taisyklėmis, kurios viešojoje erdvėje pristatomos suinteresuotoms šalims (žr. lentelę Nr.13).

Lentelė 13. Apklausos rezultatai: Įstaigos vertybės

Eil. Nr.	Klausimas	Rezultatai
1	Ar aiškiai apibrėžėte savo įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles?	10 – "Taip"
2	Ar supažindinate savo klientus, verslo partnerius, tiekėjus ir kitas suinteresuotas šalis su savo įstaigos vertybėmis?	10 – "Taip"
3	Ar jūsų klientai žino įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles?	10 – "Taip"
4	Ar jūsų darbuotojai žino įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles?	10 – "Taip"
5	Ar mokote darbuotojus laikytis įstaigos vertybių ir profesinio elgesio taisyklių?	10 – "Taip"

Apibendrinant anketinės apklausos rezultatus, galima teigti, kad visos tyrime dalyvavusios valstybės institucijos deklaruoja, kad taiko atsakingos veiklos vykdymo principus darbo santykių, aplinkos apsaugos, rinkos, organizacijų vertybių bei visuomenės srityse. Tačiau yra keletas sričių, kur SAA principai valstybės institucijose įgyvendinami dalinai:

- Veiksmų užtikrinimas prieš bet kokią diskriminaciją, tiek darbo vietoje, tiek įdarbinimo metu;
- Darbuotojų kvalifikacijos kėlimas;
- Atliekų mažinimas ir perdirbimas.

4.2 Apklausos metu gautų rezultatų patikrinimas

Rengiant šią dalį buvo vadovujamasi nuostata: jeigu organizacija vykdančią apklausą, pavyzdžiui, darbuotojų ar aplinkosaugos strategijų klausimų skiltyje, į visus klausimus atsakė teigiamai, vadinasi ir praktikoje vykdomų iniciatyvų kiekis, jų pobūdis turi būti pakankamas, ar bent minimalus, kad būtų galima teigti, jog toje srityje laikomasi atsakingos veiklos vykdymo principų. Šioje tyrimo dalyje bus palyginami duomenys – atsakyti teigiami/neigiami klausimai anketoje bei vėliau atvirame interviu įvardintos institucijos vykdomos OSA vidinės ir išorinės iniciatyvos.

Vadovaujantis konfidencialumo nuostatomis, pristatant praktinio OSA padėties tyrimo Lietuvos valstybės institucijose rezultatus organizacijų, dalyvavusių tyrime, pavadinimai nenurodomi. Kiekviena organizacija nagrinėjama atskirai. Pirmos penkios pristatomos institucijos – ministerijos,

kurios įvardijamos A, B, C, D, E, likusios organizacijos – kitos valstybės institucijos, kurios įvardijamos F, G, H, I ir J.

Organizacija A (ministerija) deklaruoja, kad taiko atsakingos veiklos principus darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse, vykdant organizacijos veiklą bei plėtojant partnerystę su visuomene. Atlikus tyrimą nustatyta, kad organizacija A laikosi teisės aktų ir normatyvinių dokumentų reikalavimų, jų nevykdymas netoleruojamas. Žmogiškųjų išteklių valdymo klausimai užtikrinti visi pagal teisės, darbo kodekso, statuto reikalavimus. Daug OSA principų, tvarkų institucijos viduje darbuotojams pateikiamos kaip privalomos ir nediskutuotinai vykdomos. Organizacija A tyrimo metu nurodė kelias vykdomas iniciatyvas aplinkos apsaugos, darbo santykių srityse bei plėtojant partnerystę su visuomene (žr. lentelę Nr. 14).

Lentelė 14. Organizacijos A tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Ekologijos mokymai darbuotojams; • Renginiai šeimoms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pilietiniai renginiai, skirti informuoti visuomenę apie institucijos vykdomą veiklą, iniciatyvas.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija A anketinės apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai, tačiau palyginus apklausos ir interviu rezultatus, nustatyta, kad pagrindinės OSA iniciatyvos vykdomos tik institucijos vertybių bei visuomenės srityje. Kitas svarbus aspektas – organizacija A nevykdo išorinių iniciatyvų aplinkos apsaugos srityje.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija A turėtų daugiau dėmesio skirti savo darbuotojų asmeniniam/profesiniam tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, diskriminacijos prevencijai darbinėje veikloje.</p>	

Lentelėje Nr. 15 pateikiama **organizacija B** (ministerija) anketinės apklausos ir interviu rezultatų palyginimas, vykdomos išorinės ir vidinės OSA iniciatyvos.

Lentelė 15. Organizacijos B tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (3 atsakymai teigiami, 2 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).

Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Švenčiamos šventės; • Skatinama kraujo donorystė. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalyvavimas prevenciniuose renginiuose; • Vaikų socialiniai renginiai prieš korupciją.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija B anketinės apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai, tačiau pagrindinės iniciatyvos vykdomos tik institucijos vertybių bei visuomenės srityje. Įvertinus anketinės apklausos ir interviu rezultatus, nustatyta, kad organizacija B per mažai dėmesio skiria savo darbuotojų asmeniniui/profesiniui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, diskriminacijos prevencijai darbo vietoje. Kitas svarbus aspektas – organizacija B nevykdo nei vidinių nei išorinių iniciatyvų aplinkos apsaugos srityje. Šiuo metu institucijos darbo grupė koreguoja strateginio planavimo viešajame sektoriuje metodiką, tačiau neplanuoja ten įtraukti OSA principų taikymo rekomendacijų.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija B darbo santykių srityje turėtų daugiau dėmesio skirti savo darbuotojų asmeniniui/ profesiniui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, diskriminacijos prevencijai darbinėje veikloje. Taipogi institucija turėtų organizuoti daugiau renginių suinteresuotoms grupėms, kuriuose informuotų apie savo veiklą, pasiekimus, teiktų konsultacijas visuomenei. Organizacija B atsakingos veiklos principus aplinkosaugos srityje turėtų pradėti diegti institucijos viduje, šviesti darbuotojus bei viešinti gerąją praktiką.</p>	

Nors **organizacija C** (ministerija) teigia, kad OSA principus taiko darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse, vykdam organizacijos veiklą, teikiant viešąsias paslaugas, tačiau tyrimo metu nustatyta, kad institucijos vadovybė rodo menką susidomėjimą OSA iniciatyvomis, laikomasi principo, kad organizacijos vykdoma veikla yra iš OSA srities. Daugiausiai iniciatyvų vykdoma į išorę, kurios susiję su tiesiogine organizacijos veikla (žr. lentelę Nr. 16).

Lentelė 16. Organizacijos C tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (2 atsakymai teigiami, 2 – “Iš dalies” ir 1 atsakymas neigiamas).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Vykdomas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo planas; • Vykdomi darbuotojams mokymai; • Organizacijos švenčių, renginių organizavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultacijų teikimas gyventojams; • Visuomenės švietimas ir informavimas korupcijos klausimais; • Vykdomi projektai, iniciatyvos dėl ligų prevencijos; • Neįgaliųjų rėmimas.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Nors anketoje 99 proc. atsakymų buvo teigiami, tačiau pagrindinės iniciatyvos vykdomos tik į išorę – organizuojami renginiai, konsultacijos visuomenei antikorupciniais klausimais, informuojant apie institucijos veiklą.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija C daugiau dėmesio turėtų skirti žmoniškųjų išteklių valdymui bei</p>	

daugiau iniciatyvų tiek vidinių, tiek išorinių organizuoti aplinkos apsaugos srityje.

Lentelėje Nr. 17 pateikiama **organizacija D** (ministerija) anketinės apklausos ir interviu rezultatų palyginimas, vykdomos išorinės ir vidinės OSA iniciatyvos.

Lentelė 17. Organizacijos D tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> Korupcijos vertinimo planas; Etikos kodeksas; Darbuotojų motyvacijos gerinimas; Lygių galimybių mokymai; Atliekų rūšiavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> Saugaus eismo iniciatyvos; Elektroninių paslaugų integracija; Studentų pritraukimo vykdymas; Partnerystė su suinteresuotomis šalimis; Socialinė reklama.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija D anketinės apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai. Įvertinus anketinės apklausos ir interviu rezultatus, galima teigti, kad organizacija D ne tik deklaruoja, bet ir praktinėje veikloje skirtingose srityse taiko atsakingos veiklos principus.</p> <p>Rekomendacija. Viešinti savo organizacijos vykdomą socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas, rodyti teisingą pavyzdį pavaldžioms įstaigoms, verslui, visuomenei ir kitoms suinteresuotoms šalims.</p>	

Organizacija E (ministerija) deklaruoja, kad taiko atsakingos veiklos principus darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse, vykdamas organizacijos veiklą bei plėtojant partnerystę su visuomene. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad institucija vykdo daug iniciatyvų socialinėje srityje nukreiptų į išorę, tačiau mažai socialiai atsakingos veiklos principų taikoma darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse (žr. lentelę Nr.18).

Lentelė 18. Organizacijos E tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	

Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Skatinama kraujo donorystė; • Skiepai nuo gripo; • Skatinama dviračiu važiuoti į darbą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendruomenių įtraukimas į veiklą; • Dalyvavimas Maisto banko iniciatyvose; • Neįgaliųjų amatininkų rėmimas; • Organizuojami renginiai, akcijos, mugės, parodos.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija E anketinėje apklausoje į visus klausimus atsakė teigiamai, tačiau pagrindinės iniciatyvos nukreiptos į išorę ir vykdomos socialinėje srityje.</p> <p>Rekomendacija. Institucija daugiau dėmesio turėtų skirti savo darbuotojų asmeniniui/profesiniui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, diskriminacijos prevencijai darbinėje veikloje.</p>	

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad **organizacija F** vadovybė pademonstravo deramą požiūrį ir rūpinimąsi socialinio atsakingumo įgyvendinimu organizacijoje. Peržiūrėta įstaigos misija, vizija, strategija. Šiuose dokumentuose nustatyta, kad skiriamas dėmesys socialiniam atsakingumui įgyvendinti ir skatinti. Lentelėje Nr. 19 pateikiama **organizacija F** apklausos ir interviu rezultatų palyginimas, vykdomos išorinės ir vidinės OSA iniciatyvos.

Lentelė 19. Organizacijos F tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Kokybės vadybos sistemų diegimas; • Klientų aptarnavimo standarto diegimas; • Slapto kliento iniciatyva; • Klientų apklausų vykdymas; • Etikos kodeksas; • Vidaus auditai; • Lyčių lygybės seminarai; • Intraneto naudojimas; • Naujoko adaptacinė programa; • Įkurta profsąjunga; • Nepiniginė darbuotojų motyvacija; • Įgyvendintas kompetencijų modelis • Periodiniai darbuotojų tyrimai; • Šventės, renginiai darbuotojams; • Leidžiamas elektroninis teminis laikraštukas; • Žaliųjų pirkimų vykdymas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę; • Atvirų durų dienos, konsultacijos; • Teikiama parama Caritui, Maisto bankui; • Apdovanojimai; • Rengiamos šventės, parodos, kuriose savo darbus pristato pažeidžiamos grupės – neįgalieji ir kt.; • Socialinio dialogo skatinimas; • Savanorystės populiarinimas; • Leidiniai visuomenei.
Vertinimas/palyginimas	

Organizacija F anketinės apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai. Įvertinus anketinės apklausos ir interviu rezultatus, nustatyta, kad organizacija F ne tik deklaruoja, bet ir praktinėje veikloje skirtingose srityse taiko atsakingos veiklos principus. Institucija OSA iniciatyvas vykdo darbo santykių, viešųjų paslaugų kokybės gerinimo, visuomenės bei aplinkos apsaugos srityse. Organizacija F, palyginus su kitomis tyrime dalyvavusiomis institucijomis, - viena pažangiausių SAA vykdytojų tiek organizacijos viduje, tiek į išorę.

Rekomendacija. Viešinti savo organizacijos vykdomą socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas, rodyti teisingą pavyzdį pavaldžioms įstaigoms, verslui, visuomenei ir kitoms suinteresuotoms šalims.

Tyrimo metu **organizacijos G** vadovybė pademonstravo deramą požiūrį ir rūpinimąsi socialinio atsakingumo įgyvendinimu įstaigoje. Pati organizacijos veikla, jos teikiamos viešosios paslaugos yra socialiai atsakingos. Interviu metu organizacija iš vykdomų iniciatyvų nurodė išorines, skirtas visuomenei (žr. lentelę Nr.20).

Lentelė 20. Organizacijos G tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
-	<ul style="list-style-type: none"> • Seminarai/konsultacijos dėl lietuvių kalbos mokymosi; • Regionų tapatybės stiprinimo projektų organizavimas.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija G anketinės apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai, tačiau palyginus apklausos ir interviu rezultatus, nustatyta, kad pagrindinės OSA iniciatyvos vykdomos tik į išorę plėtojant partnerystę su suinteresuotomis grupėmis. Institucija nevykdo iniciatyvų darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija G turėtų daugiau dėmesio skirti darbuotojų asmeniniui/ profesinui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, periodiškai atlikti darbuotojų pasitenkinimo darbu tyrimus, vykdyti iniciatyvas aplinkos apsaugos srityje.</p>	

Organizacija H teigia, kad OSA principus taiko darbo santykių, aplinkos apsaugos srityse, vykdamas organizacijos veiklą, teikiant viešąsias paslaugas. Žmogiškųjų išteklių valdyme, organizacijos vadovybė laikosi požiūrio, kad žmogaus vertybes ugdo ne įvairios metodikos, sistemos, procedūros, o pačių darbuotojų iniciatyva, kai jie turi laiko tai daryti, todėl socialinio atsakingumo iniciatyvos nėra savalaikės diegimui. Organizacijoje atliekami periodiniai darbuotojų vertinimai, tačiau neskatinamas asmeninis/ profesinis tobulėjimas. Organizacija laikosi pozicijos, kad OSA gali būti diegiamas tik per principą: supaprastinti, atsisakyti taisyklių, pvz. „Darom“ akcijoje nedalyvauja, nes laikoma, kad tai nieko bendro su OSA neturi. Medžiagų, prekių įsigijimui taiko žaliuosius pirkimus, tačiau viešųjų pirkimų sistemos teisės aktus, reikalavimus laiko biurokratiškais, kartais pirkimai užtrunka ilgai, dėl to nukenčia daug šalių, stringa projektų vykdymas. Lentelėje Nr. 21 pateikiama organizacija H apklausos ir interviu rezultatų palyginimas, vykdomos išorinės ir vidinės OSA iniciatyvos.

Lentelė 21. Organizacijos H tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Kokybės vadybos sistemų diegimas; • Viešųjų paslaugų kokybės gerinimas; • Klientų aptarnavimo standarto diegimas; • Vykdomos klientų apklausos dėl teikiamų paslaugų kokybės; • Korupcijos prevencija; • Etikos kodeksas; • Slapto pirkėjo metodika; • Perdirtbo popieriaus naudojimas; • Intraneto vartojimas; • Kraujo donorystė. 	<ul style="list-style-type: none"> • Leidžia informacinius leidinius; • Organizuojamos konsultacijos; • Mokymai.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija H anketinėje apklausoje į visus klausimus atsakė teigiamai, tačiau įvertinus interviu rezultatus nustatyta, kad organizacija H daugiausiai vykdo tiek vidinių, tiek išorinių iniciatyvų nukreiptų į teikiamų viešųjų paslaugų kokybės gerinimą, klientų lūkesčių patenkinimą. Kitas svarbus aspektas – organizacija H nevykdo nei vidinių nei išorinių iniciatyvų aplinkos apsaugos srityje.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija H daugiau dėmesio turėtų skirti savo darbuotojų asmeniniui/profesiniui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, diskriminacijos prevencijai darbinėje veikloje. Taipogi institucija turėtų daugiau OSA principų diegti aplinkos apsaugos srityje.</p>	

Organizacija I teigia, kad visose OSA srityse vadovaujasi atsakingos veikos principais, vykdo įvairias iniciatyvas. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad dėl didelio darbo krūvio ir daug veiklos, vadovybės greito užduoto darbo tempo, darbuotojai patiria daug streso, neturi laiko neformaliai bendravimui su kolegomis, todėl įstaigos viduje iniciatyvų OSA nedaug, viskas orientuota į išorę - teikiamų paslaugų kokybės gerinimą, kliento informavimą, organizacijos teigiamo įvaizdžio formavimą visuomenėje (žr. lentelę Nr. 22).

Lentelė 22. Organizacijos I tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).

strategijos	
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Etikos taisyklės; • Interesantų aptarnavimo standartas; • Oro užterštumo iniciatyva; • Skiepai darbuotojams; • Kraujo donorystė. 	<ul style="list-style-type: none"> • Viešųjų paslaugų kokybės gerinimo programos; • Labdaros ir paramos projektų įgyvendinimas; • Renginių organizavimas visuomenei; • Studentų praktika; • Socialinė reklama.
Vertinimas/palyginimas	
<p>Organizacija I anketinėje apklausoje į visus klausimus atsakė teigiamai. Įvertinus apklausos ir interviu rezultatus nustatyta, kad institucijos dauguma vykdomų iniciatyvų nukreiptų į išorę – teikiamų paslaugų kokybės gerinimą, kliento informavimą, organizacijos teigiamo įvaizdžio formavimą visuomenėje.</p> <p>Rekomendacija. Organizacija I daugiau dėmesio turėtų skirti savo darbuotojų asmeniniui/profesiniui tobulėjimui, kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, periodiškai atlikti darbuotojų pasitenkinimo darbu tyrimus ir pan.</p>	

Lentelėje Nr. 23 pateikiama **organizacija J** anketinės apklausos ir interviu rezultatų palyginimas, vykdomos išorinės ir vidinės OSA iniciatyvos.

Lentelė 23. Organizacijos J tyrimo rezultatų įvertinimas ir palyginimas.

Rezultatai iš struktūruotos apklausos	
Darbovietės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (4 atsakymai teigiami, 1 – “Iš dalies”).
Aplinkosaugos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Gerai įvertinta (6 atsakymai teigiami, 2 - “Iš dalies”).
Rinkos strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Visuomeninės strategijos	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Įstaigos vertybės	<ul style="list-style-type: none"> • Labai gerai įvertinta (visi atsakymai teigiami).
Interviu rezultatai	
Vidinės iniciatyvos	Išorinės iniciatyvos
<ul style="list-style-type: none"> • Etikos kodeksas; • Piliečių aptarnavimo taisyklės; • Diskriminacijos prevencijos programos; • Kokybės vadybos programos, veiklos gerinimo standartai; • Vykdomi žalieji ir socialiniai pirkimai; • Švenčių, renginių, akcijų darbuotojams organizavimas; • Lankstus darbo grafikas; • Darbuotojų vertinimas; • Naujokų adaptacinė programa; • Darbuotojų apklausų vykdymas; • Atliekų rūšiovimas; • Donorystė skatinama; 	<ul style="list-style-type: none"> • Labdaros rinkimas, organizavimas; • Visuomeninėse akcijose dalyvauja; • Renginių, atvirų durų dienų, konsultacijų visuomenei organizavimas; • Partnerystė su suinteresuotomis šalimis; • Bendravimas su verslo struktūromis propaguojančiomis socialinį atsakingumą.

- Mokymai darbuotojams OSA temomis;
- Dokumentų perkėlimas į elektroninę erdvę;
- Gerosios praktikos perdavimas pavaldžioms įstaigoms;
- Sveikos gyvensenos skatinimas.

Vertinimas/palyginimas

Organizacija J apklausos metu į visus klausimus atsakė teigiamai. Palyginus apklausos ir interviu rezultatus, nustatyta, kad organizacija J ne tik deklaruoja, bet ir praktinėje veikloje skirtingose srityse taiko OSA veiklos principus. Organizacija J parengusi socialinio atsakingumo planą, kurio kryptys: visuomenė, darbuotojai aplinka. Institucijos darbuotojai į OSA iniciatyvas įtraukiami savanoriškai. Organizacijos viduje naudojamas intranetas, kuriame įgyvendinimą „žaliojo ežio“ iniciatyva – intranete naudojamas judantis žalias ženkliukas, kuris žymi OSA iniciatyvas. Organizacija J, palyginus su kitomis tyrime dalyvavusiomis institucijomis, - viena pažangiausių SAA vykdytojų tiek organizacijos viduje, tiek į išorę.

Rekomendacija. Viešinti savo organizacijos vykdomą socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas, rodyti teisingą pavyzdį verslui, visuomenei ir kitoms suinteresuotoms šalims.

Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, galima teigti, kad dauguma institucijų per mažai socialiai atsakingų iniciatyvų taiko darbo santykių srityje arba ne visos OSA taikomos iniciatyvos šioje srityje veikia efektyviai. Pavyzdžiui, institucijų, kurių pagrindinė funkcija – teikti viešąsias paslaugas, atstovai nurodė, kad institucijos viduje OSA iniciatyvų taikoma nedaug, visa veikla orientuota į išorę, kliento informavimą, įvaizdžio formavimą, informacinių renginių organizavimą.

Įvertinus atlikto tyrimo rezultatus, nustatyta, kad institucijų daugiau iniciatyvų, vykdomų aplinkosauginėje, socialinėje srityse, nukreipta į išorę. Valstybės institucijos, atsižvelgiant į veiklos specifiką, piliečiams organizuoja įvairias akcijas, renginius, mokymus, pvz.: organizuoja parodas, kuriose darbus pristato ir parduoda neįgalieji ir kt. socialiai pažeidžiamos asmenų grupės; dalyvauja policijos renginiuose, prevencijos renginiuose dėl saugaus eismo, korupcijos; organizuoja Eco vairavimo mokymus ir pan. Tik kelios valstybinės institucijos, dalyvavusios tyrime, įvardijo organizacijos viduje taikomas OSA iniciatyvas aplinkosaugos srityje. Iniciatyvų pavyzdžiai: organizuoja ekologijos kursus, kurie skirti užtikrinti darbuotojų suvokimą, kokios turi būti paliktos mokymosi aikštelės, poligonai, kad negalima teršti aplinkos; naudoja perdirbtą popierių, jį perka taikant aplinkosauginius kriterijus; vykdo atliekų rūšiavimą ir išteklių taupymą; pildo rašalo kasetes, spausdina dvipusiu spausdintuvu, daug dokumentų perkelia į elektroninę erdvę.

Užsienio valstybių institucijų praktikoje taikomų aplinkos apsaugos sėkmingų iniciatyvų organizacijos viduje pavyzdžiai: lempučių pakeitimas labiau energiją tausojančiomis lemputėmis; pasyvios infraraudonųjų spindulių (PIR) kontrolės sistemos naudojimas (patalpų apšvietimą įsijungia tik tuomet, kai ten yra žmonių); elektros, dujų, kuro ir vandens sąnaudų matavimo įrangos; hibridinių automobilių naudojimas; organizuojamos video konferencijos; rūšiuojamos, saugomos ir perdirbamos susidarančios atliekos; kuriamos ir diegiamos susidarančių atliekų mažinimo technologijos; vidinėms reikmėms naudojamas vanduo iš krano ir atsisakoma vandens plastikiniuose buteliuose ir kt.

Dalis tyrime dalyvavusių institucijų nurodė, kad vykdydamos savo veiklą, taiko šias priemones: korupcijos programų diegimas, gyventojų apklausų dėl paslaugų, aptarnavimo kokybės vykdymas (dažniausiai vykdo institucijos, teikiančios viešąsias paslaugas). Skaidrumui ir abipusio bendravimo su visuomene principams įgyvendinti, siekiant išklausti klientų, visuomenės grįžtamąjį ryšį, klientams/visuomenei suteikiamos įvairios galimybės pareikšti nuomonę: klientų apklausų renginiai, galimybė pasisakyti organizacijos interneto svetainėje, organizuojamos atvirų durų dienos. Taip pat siekiant padėkoti už sėkmingai įgyvendintus projektus, steigiami ir vykdomi apdovanojimai už geriausius, tame tarpe ir socialiai atsakingus, projektus.

Valstybės institucijos dažniausiai viešinama OSA iniciatyvas, kurios nukreiptos į išorę, pavyzdžiui: organizuojamos visuomeninės akcijos, renginiai, leidžiami informaciniai leidiniai ir pan. Mažai skelbiama informacijos apie vykdomas OSA iniciatyvas organizacijų viduje. Daugelis institucijų, nors ir nedeklaruoja OSA nuostatų laikymosi, tačiau atskirose veiklos srityse jų laikomasi, to nesuvokiant kaip dalies OSA nuostatų diegimo, pavyzdžiui:

- Skatinant darbuotojus kelti kvalifikaciją;
- Propaguojant sveikos gyvensenos aspektus;
- Gerinant psichologinį klimatą darbe;
- Laikosi aplinkos apsaugos reikalavimų bei skaidrios veiklos principų ir kt.

Svarbu akcentuoti, kad organizacijos skirtingai suvokia ir interpretuoja OSA – vienos institucijos dalies socialiai atsakingų iniciatyvų nepamini, nes mano, kad tai nėra OSA, kitos – įvardija tokias veiklas, kurias jos priskiria OSA, bet tai yra tik privaloma vykdyti funkcija.

4.3 Institucijų viešumo ir skaidrumo vertinimas internetinėje erdvėje

Galimybių studijos rengimo metu, vykdam tyrimą buvo atlikta antrinių dokumentų analizė, t.y. peržiūrėti ir išanalizuoti ministerijų bei kitų valstybės institucijų, kurios dalyvavo tyrime, internetiniai tinklalapiai, juose skelbiama informacija, kuri susijusi su socialine atsakomybe, korupcijos prevencija, veiklos skaidrumu ir viešumu. Atliekant institucijų internetinių puslapių analizę, buvo naudojami šie raktiniai žodžiai: „socialinė atsakomybė, socialiniai veiksmai“, „darnus (tvarus) vystymas (-is)“, „žalieji pirkimai“, „socialiniai pirkimai“, „korupcija“, „veiklos ataskaitos“, „veiklos skaidrumas“, „korupcijos prevencija“.

Lentelė 24. Valstybės institucijų internetinių puslapių analizė.

Organizacijos pavadinimas	Sritis	Aprašymas
LR Krašto apsaugos ministerija (KAM)	Korupcijos prevencija	KAM vykdo aktyvias korupcijos prevencijos ir piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi programas. Visi sistemos darbuotojai ir visuomenė kviečiami aktyviai dalyvauti pranešant apie pastebėtus korupcijos ar piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi atvejus Generalinės inspekcijos specialiai šiam tikslui sukurtu pasitikėjimo telefonu „Karštoji linija“. Atliekami periodiniai korupcijos prevencijos tyrimai ir skelbiamos viešos ataskaitos.
	Viešieji pirkimai	Patvirtintas Krašto apsaugos sistemos pirkimus atliekančių asmenų etikos kodekso, kurio tikslas – nustatyti asmenų, dalyvaujančių prekių, paslaugų ir darbų pirkimo procesuose, elgesio principus ir jų įgyvendinimo būdus. Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami KAM tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, biudžeto suvestinės, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos.
	Darbo santykiai	Vykdoma atsargos karių socialinė integracijos programa į visuomenę, nefinansinės paramos karių, dalyvaujančių tarptautinėse operacijose, šeimos programa.
	Renginiai	Skelbiama informacija apie renginius skirtus visuomenei.
LR Vidaus reikalų ministerija	Korupcijos prevencija	Patvirtinta ir viešai skelbiama VRM kovos su korupcija programa. Programos tikslas – sustiprinti korupcijos prevenciją, užkirsti kelią korupcijos atsiradimui VRM administracijos padaliniuose,

(VRM)		įstaigose prie VRM ir VRM įstaigose, pašalinti teisės akty, procedūrų ir kitų veiklos sričių spragas, dėl kurių gali atsirasti sąlygos korupcijai. Informaciją apie Programos priemonių įgyvendinimo eigą, jų veiksmingumą ir tai pagrindžiančius duomenis VRM administracijos padaliniai (išskyrus Vidaus audito skyrių), įstaigos prie VRM ir VRM įstaigos periodiškai pateikia VRM komisijai kovai su korupcija koordinuoti.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami VRM tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos.
LR Sveikatos apsaugos ministerija (SAM)	Korupcijos prevencija	Patvirtinta ir paviešinta SAM korupcijos prevencijos programa. Skelbiamos ketvirčio ataskaitos apie korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje priemonių vykdymą ir rezultatus. Visi SAM darbuotojai ir visuomenė kviečiami aktyviai dalyvauti pranešant apie pastebėtus korupcijos ar piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi atvejus sveikatos apsaugos sistemoje. Vykdomas antikorupcinis visuomenės švietimas.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Periodiškai skelbiamos viešųjų pirkimų ataskaitos, kuriose nurodoma bendra informacija apie pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami VRM tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, veiklos, biudžeto vykdymo bei finansinės ataskaitos.
	Darbo santykiai	SAM valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, kvalifikacijos tobulinimo programa.
	Renginiai	Skelbiama informacija apie renginius, kurių tikslas didinti visuomenės sveikatingumą, skatinti sveiką gyvenseną.
LR Susisiekimo ministerija	Korupcijos prevencija	Patvirtinta ministerijos kovos su korupcija programa ir priemonių vykdymo planas. Skelbiamos periodinės ataskaitos apie Susisiekimo ministerijos kovos su korupcija programos vykdymą.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Periodiškai skelbiamos viešųjų pirkimų ataskaitos, kuriose nurodoma bendra informacija apie pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami Susisiekimo ministerijos tarnautojų ir darbuotojų darbo užmokesčiai, veiklos, biudžeto vykdymo bei finansinės ataskaitos.
LR Žemės ūkio ministerija (ŽŪM)	Korupcijos prevencija	Patvirtinta ir praktinėje veikloje taikoma Žemės ūkio sektoriaus antikorupcijos programa, kuri pagrįsta ŽŪM valstybės tarnautojų ir darbuotojų bendradarbiavimo su visuomene, korupcijos prevencijos ir ilgalaikiškumo principais.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami ŽŪM tarnautojų ir darbuotojų darbo užmokesčiai, veiklos, biudžeto vykdymo bei finansinės ataskaitos.
Vilniaus miesto savivaldybės	Korupcijos prevencija	Vilniaus miesto savivaldybė siekdama atitikti gyventojų poreikius, kaip viešųjų paslaugų teikėjas, nuolat gerina paslaugų teikimą, o įgyvendindama korupcijos prevencijos priemones užtikrina

administracija		skaidresnę, efektyvesnę ir viešesnę savivaldybės veiklą. Visi institucijos darbuotojai ir visuomenė kviečiami aktyviai dalyvauti pranešant apie pastebėtus korupcijos ar piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi atvejus savivaldybės veikloje.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Periodiškai skelbiamos viešųjų pirkimų ataskaitos, kuriose nurodoma bendra informacija apie pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami institucijos tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos.
LR Valstybės kontrolė	Korupcijos prevencija	Parengtas ir praktikoje taikomas Etikos kodeksas.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Periodiškai skelbiamos viešųjų pirkimų ataskaitos, kuriose nurodoma bendra informacija apie pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami institucijos tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos.
Europos socialinio fondo agentūra	Korupcijos prevencija	Patvirtintas ir praktikoje taikomas Klientų aptarnavimo standartas, Etikos kodeksas.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Internetiniame puslapyje neviešinamos viešųjų pirkimų metinės ataskaitos.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami institucijos darbuotojų darbo užmokesčiai, veiklos, biudžeto vykdymo bei finansinės ataskaitos.
	Darbo santykiai	Europos socialinio fondo agentūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo, aptarnavimo kokybės gerinimo programos, projektai.
Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI)	Korupcijos prevencija	Patvirtintas ir praktikoje taikomas Valstybinės mokesčių inspekcijos valstybės tarnautojo elgesio kodeksas, kuris nustato VMI valstybės tarnautojams atitinkamas elgesio normas. Kodekso tikslas – kurti kūrybingą ir geranorišką tarnybinę aplinką, ugdyti VMI tarnautojų tinkamus tarpusavio santykius, pagarbą mokesčių mokėtojams, didinti VMI tarnautojų autoritetą ir visuomenės pasitikėjimą Valstybine mokesčių inspekcija.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus.
	Atskaitomybė	Viešai skelbiami institucijos tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos.
Lietuvių kalbos institutas	Korupcijos prevencija	Korupcijos programos institucijos veikloje netaikomos.
	Viešieji pirkimai	Informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Institucijos internetiniame puslapyje nepateiktos viešųjų pirkimų metinės ataskaitos.
	Atskaitomybė	Viešinama informacija apie Lietuvių kalbos instituto vykdomą veiklą, projektus, leidžiamus leidinius, organizuojamus renginius ir pan.

Tyrime dalyvavusios ministerijos ir savivaldybė turi specialiai joms pritaikytas korupcijos prevencijos programas, kurias taiko savo kasdieninėje veikloje bei periodiškai teikia viešas ataskaitas apie šių programų įgyvendinimo eigą ir rezultatus. Kitos valstybės institucijos savo veikloje vadovaujasi elgesio, etikos kodeksais. Visų valstybės institucijų internetiniuose puslapiuose piliečiai raginami pranešti apie korupcijos, nesąžiningos veiklos atvejus.

Atlikus institucijų, dalyvavusių tyrime, internetinių puslapių analizę, nustatyta, kad informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirai duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus. Valstybės institucijos galėtų teikti papildomas ataskaitas apie vykdomus socialiai atsakingus pirkimus, tokiu būdu rodytų teisingą pavyzdį pavaldžioms institucijoms, verslui, visuomenei ir kitoms suinteresuotoms grupėms bei gerintų institucijos įvaizdį.

Valstybės institucijų internetiniuose puslapiuose dažniausiai viešinama institucijoms privaloma informacija, pavyzdžiui – tarnautojų ir darbuotojų bruto darbo užmokesčiai su priedais ir priemokomis, veiklos, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos ir pan. Informacija apie socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas pateikiama tik tiek kiek ji susijusi su tiesiogine institucijos veikla, pavyzdžiui, informuojant apie organizuojamus renginius, akcijas, vykdomus projektus ir pan. Valstybės institucijos savo internetiniuose puslapiuose galėtų sukurti atskiras skiltis OSA veiklai viešinti ir jose skelbti informaciją ne tik apie išorines socialiai atsakingas iniciatyvas, bet ir vykdomas organizacijos viduje, kas paskatintų gerosios praktikos sklaidą, formuotų teigiamą institucijos įvaizdį visuomenės, verslo atžvilgiu.

5 Pavyzdinio SAA diegimo plano loginio modelio identifikavimas

5.1. Valstybės institucijų specifika

Ši galimybių studijos dalis skirta apibrėžti ir identifikuoti valstybiniame sektoriuje galimo taikyti socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo principus, atsižvelgiant į pagrindinius skirtumus, tarp OSA principų įgyvendinimo valstybės ir privačiame sektoriuje, pagrindinių skirtingumų identifikavimo pačiose valstybės institucijose priklausomai nuo jų tipo, dydžio ar veiklos srities, suteiktų veikimo galių.

Lentelėje Nr. 25 yra pateikiamas valstybės institucijų ir privačių įmonių palyginimas atsižvelgiant į socialinės atsakomybės taikymo sritis, pobūdį, instrumentus. Lentelėje yra išskirtos sritys, kuriose pastebimi didžiausi skirtingumai tarp minimų organizacijų.

Lentelė 25. Valstybės institucijų ir privačių įmonių palyginimas taikant socialinės atsakomybės principus

Tema	Vyriausybė/valstybės institucijos	Privačios įmonės
Veikimo tikslas	Visuomenės interesų tenkinimas (viešas interesas).	Finansinės sėkmės siekimas (pelnas).
Nuosavybė	Viešoji nuosavybė, viešumas.	Privati nuosavybė, informacijos privatumas.
Įpareigojimo, delegavimo galia	Didelė, kuomet kalbama apie galimas naudoti poveikio priemones, paskatinimus vykdyti tam tikras iniciatyvas versle. Gali daryti didelę įtaką tiek verslui, tiek visuomenei.	Maža, t.y. privačios įmonės, neturi stiprių svertų, kuriuos galėtų naudoti valstybinių institucijų raginimui dėl ĮSA priemonių naudojimo, savo pavyzdžio

		rodymo. Žiniasklaida ar visuomenė (ją reprezentuojantys rinkėjai) čia vaidina didesnį vaidmenį.
„Finansinis“ poveikis	Didelis, t.y. valstybės institucijų vykdomų viešųjų pirkimų kiekis ir jų sumos, galėtų daryti labai žymų poveikį ĮSA plėtrai tarp įmonių, jei būtų plačiau taikomi pvz. žaliųjų, socialinių ar darniųjų pirkimų principai.	Mažas, kadangi vienos ar keletos įmonių pradėti taikyti žaliųjų, socialinių pirkimų principai neturėtų tokio greito ir didelio poveikio.
Visuomenės problemų žinojimas	Gerai susipažinusi su opiausiomis valstybės problemomis. Tam, kad būtų priimta viena ar kita visuomeninė pozicija, valdžia turi išanalizuoti visas kitas pozicijas ir visuomenės sluoksnių lūkesčius. Valdžia privalo gerinti ryšius su visuomene tam, kad būtų sukurta rinkos poreikius atitinkanti socialinė sistema. Valdžios institucijos apibrėžia ir formuluoja pagrindines, neišspręstas, aktualiausias visuomenės problemas daugelyje sričių.	Verslo sektorius neturi daug patirties, leidžiančios užsiimti socialinių problemų sprendimu. Jis nėra taip gerai susipažinęs su opiausiomis problemomis valstybės. Dažnu atveju verslas prisideda prie jau suformuotų problemų sprendimo, t.y. valdžia jas iškelia, o privačios organizacijos prisideda prie jų išsprendimo, panaikinimo.
Suinteresuotos šalys	Panašios kaip ir privačiame versle, tačiau bendradarbiavimas, partnerystė reikalinga (kartais net privaloma) su visomis iš jų, t.y. nėra galimybės ignoravimui, nes šios organizacijos yra viešojo valdymo subjektai. Turi būti žymiai didesnis atskaitingumas prieš suinteresuotas šalis.	Įmonės nėra tiesiogiai atsakingos plačiajai visuomenei, todėl jos gali rinktis jiems aktualiausias suinteresuotas šalis.
Prekių, paslaugų teikimas	Daroma mažesnė žala aplinkai, dėl teikiamų paslaugų specifikos, t.y. dažniausiai valstybės institucijos yra paslaugas teikiančios organizacijos, o ne gamybinės įmonės, kurios daug labiau prisideda prie iškylančių aplinkosaugos problemų.	Didesnis daromas poveikis aplinkai, tai ypač aktualu kalbant apie gamybinės įmonės. Didesnė socialinės atsakomybės veiksmų dalis būna sukoncentruota aplinkos apsaugos srityje.
Tiekimo grandinė	Retai atlieka subrangovo, tiekėjo vaidmenį, t.y. mažesnis spaudimas iš partnerių, atitiktis tam tikrus reikalavimus, kas nesąlygoja aktyvesnio vidaus veiklos tobulinimo, standartų diegimosi.	Dėl didelės konkurencijos privalo sekti, diegti naujausius standartus, veiklos valdymo priemones, nes dažnu atveju to reikalauja partneriai, klientai, užsakovai.
Padėtis rinkoje	Dažnai pasitaikanti monopolija. Valstybinės institucijos dažnai yra vienintelės tam tikrų paslaugų teikėjos tiek vietiniu, tiek regioniniu, net ir nacionaliniu mastu, todėl nebijodamos prarasti klientų, jos nėra taip stipriai suinteresuotos viršyti ar bent minimaliai tenkinti klientų lūkesčius, efektyvindamos savo veiklą, pavyzdžiui diegiant naujausius veiklos valdymo būdus, standartus ir pan.	Didelė konkurencija ir ĮSA yra vertinamas kaip vienas iš įrankių suteikiantis galimybę turėti pranašumą prieš kitus, efektyviau vykdyti savo veiklą, turėti gerą reputaciją visuomenėje ir pan. ĮSA versle yra traktuojamas ir kaip efektyvus rizikų minimizavimo įrankis.
Reputacija, įvaizdis	Valstybės institucijų reputacija ir įvaizdis visuomenėje yra labai svarbūs, nes vykdydamos savo veiklą jos naudojami	ĮSA remiasi teorija, kad organizacijos gali pasitikėti įmonėmis, kurios laikosi ĮSA

	<p>bendrais visuomenės ištekliais, o taip pat yra atskaitingos prieš mus – rinkėjus. Institucijų pagrindinis veiklos tikslas – visuomenės interesų tenkinimas vykdant viešąsias paslaugas. Jų suteikimui yra naudojami visuomenės tiesiogiai ar netiesiogiai sunešamos lėšos bei perleidžiamos vykdymo funkcijos. Atsižvelgiant į minimus kriterijus įgyvendinti ir atsikaityti (užsienio valstybių praktikoje dažnai privalomas OSA ataskaitų rengimas pirmiausiai skatinamas institucijose, organizacijose, kurios tiesiogiai, ar bent iš dalies yra pavaldžios valstybei) ne tik apie tiesiogiai vykdomas funkcijas, bet ir SAA valstybės institucijose turėtų būti laikoma prioritetu, kadangi viešai pateikiama informacija apie OSA didina suinteresuotų šalių pasitikėjimą ir palankumą. OSA yra vienas iš įrankių, leidžiančių kelti valstybės institucijų reputaciją, ypač šiuo metu, kuomet žiniasklaida, plačioji visuomenė kreipia vis didesnę dėmesį į neatsakingos veiklos faktus ir valstybės institucijos netenka autoriteto, daugelio jų reputacija yra neleistinai žema.</p>	<p>principų. Visos privačios organizacijos yra suinteresuotos didinti savo reputaciją, tačiau to priežastys yra iš dalies skirtingos nei valstybės institucijose. Privatus sektorius, kaip ir valstybės organizacijos naudojami bendrais visuomenės, gamtos ištekliais, tačiau jis ne visais atvejais yra atsakingas plačiajai visuomenei, kuri nerenka įmonių valdytojų, ar neturi jokių ryšių siejančių su įmonės valdymu. Privačiose įmonėse įvaizdis ir reputacija dažnai yra traktuojami kaip finansinės sėkmės, konkurencinio pranašumo garantas, kuris nėra toks aktualus valstybės organizacijoms.</p>
Vadovo vaidmuo, požiūris	<p>Vadovo vaidmuo yra suvaržytas dėl valstybinių institucijų specifikos, t.y. jų teisinio statuso. Dažnai veikla vykdoma pagal parengtus ilgalaikius planus, strategijas, taip sąlygojant mažesnę lankstumą pokyčiams. Vadovo požiūris čia vaidina didesnę vaidmenį, ypač kalbant apie bendrą organizacinę kultūrą, santykį su darbuotojais.</p>	<p>Vadovo vaidmuo yra didesnis, kadangi jie formuoja įmonės praktiką (žinoma neatmesdami darbuotojų įsitraukimo), t.y. jie yra mažiau priklausomi priimant sprendimus, darant nežymius veiklos pakeitimus, kurie nesukeltų pvz. akcininkų nepasitenkinimo. Vadovo požiūris gali formuoti darbuotojų požiūrį kaip ir valstybinėse organizacijose.</p>
OSA/ĮSA priemonės subjekto viduje	<p>Gali būti taikomos labai panašios iniciatyvos kaip ir privačiose įmonėse, tačiau kai kuriose srityse (ypač organizacijos viduje, pvz. darbuotojų perspektyvoje), atsiranda apribojimų dėl teisinių reguliavimų apribojimų, t.y. paliekama mažiau laisvės kūrybai. Mažai galimybių naudoti finansinius išteklius, socialinės atsakomybės iniciatyvų vykdymui, kurios reikalauja piniginių lėšų.</p>	<p>Galimos taikytis įvairios, novatoriškos, ĮSA formos, daug lankstumo. Finansinė nepriklausomybė ir veikimo laisvė.</p>

Kaip matyti iš lentelės, joje buvo pateikti pagrindiniai skirtumai, kurie buvo pastebėti nagrinėjant OSA taikymo iniciatyvas valstybinio sektoriaus organizacijose ir bandant identifikuoti, ar būtų galima joms taikyti privataus sektoriaus ĮSA diegimo, taikymo modelį. Nors identifikuotų skirtingumų yra nemažai,

tačiau svarbu paminėti, jog yra svarbių aspektų (pvz. organizacijos vidiniai socialiai atsakingo elgesio principai), kurie yra neatsiejami ir vienodai traktuojami tiek viename sektoriuje, tiek kitame.

Daromas poveikis taip pat skiriasi priklausomai nuo organizacijų tipų, tačiau tiek verslas, tiek valstybės institucijos gali daryti tiesioginę įtaką aplinkosaugai, socialinei gerovei, kovai su korupcija ir kyšininkavimu, todėl reikalingas abipusis įsitraukimas į šių sričių problemų sprendimą.

Kitas analizuojamas aspektas – kokie parametrai sąlygoja skirtingą OSA taikymą tarp pačių valstybės institucijų, t.y. identifikuoti pagrindinius aspektus, kurie yra skirtingi OSA atžvilgiu vienoje ar kitoje valstybinėje organizacijoje (žr. lentelę Nr. 26).

Įvardijama specifika nepriklausomai, nuo institucijos tipo, bet nuo pobūdžio, t.y. akcentuojama tai, kad tokios valstybės institucijos kaip, pavyzdžiui, ministerijos yra vienodos pagal tipą, bet labai skiriasi, pagal savo veiklos sferą, pasiekiamas ir aptarnaujamas tikslines grupes, ko pasėkoje jų SAA veiksmai, ypač kalbant apie SAA diegimo ir skatinimo veiksmus į išorę gali labai skirtis. Lygiai taip pat pačiai to paties tipo institucija gali būti labai skirtinga pagal egzistuojantį SAA suvokimo ir įgyvendinimo lygį, būti skirtingo dydžio ar vadovautis skirtingomis organizacijos valdymo formomis, būdais. Kita vertus, tokios vienodo tipo institucijos galės taikyti labai panašius teisinius SAA skatinimo elementus į išorę, veiks toje pačioje teritorinėje zonoje (skirtingai nei to paties tipo institucijos – savivaldybės, kiekviena turės įtaką ne visos Lietuvos mastu, o tik tam tikram teritoriniam vienetui) ar pan. Lentelėje nr. 26 pateikiami SAA įgyvendinimo aspektai, kurie gali skirtis priklausomai ne tik nuo organizacijos tipo, bet ir nuo dydžio, nuo teikiamų viešųjų paslaugų pobūdžio ir t.t.

Lentelė 26. OSA taikymo specifika priklausomai nuo valstybės institucijos pobūdžio.

Specifika priklausomai nuo:	Valstybės institucijos išskirtinumas
Veiklos sferos pagal poveikį išorinėms tikslinėms grupėms	<p>Skirtingose sferose veikiančios valstybės institucijos turi didesnę ar mažesnę poveikį skirtingoms išorinėms tikslinėms grupėms, kurios dažnai atstovauja skirtingas sritis, pavyzdžiui:</p> <p>Švietimą, jaunimo klausimus – LR Švietimo ir mokslo ministerija bei jai pavaldžios institucijos, Kūno kultūros ir sporto departamentas ir t.t.;</p> <p>Verslą – LR Konkurencijos taryba, LR Finansų, LR Ūkio ministerija ir joms pavaldžios institucijos ir t.t.;</p> <p>Aplinkosaugą – LR Aplinkos apsaugos ministerija ir jai pavaldžios institucijos ir pan..</p> <p>Savivaldos institucijos šiuo atveju dažniausiai kai kur daro mažesnę poveikį, bet jos veikia daugumą sričių.</p> <p>Priklausomai nuo to, valstybės institucijos turi atlikti labiausiai tikslinės grupės narius galinčius paveikti vaidmenis, taip pat taikyti skirtingas JSA skatinimo į išorę priemones tose srityse:</p> <p>partnerytė – bendradarbiavimas su tą sritį atstovaujančiomis organizacijomis; pritarimas – palankių pataisų, taisyklių konkrečiose srityje priėmimas, inicijavimas, apdovanojimų organizavimas specifiniam segmentui; demonstravimas – atsakingo aplinkos išteklių naudojimo pavyzdžių sklaidymas; efektyvių švietimo, ugdymosi priemonių, idėjų sklaida ir atsakingo bei skaidraus organizacijos valdymo elgesio demonstravimas pan.</p> <p>Taipogi, už skirtingas sritis atsakingos institucijos gali priimti, inicijuoti, teikti projektus įstatymų, kurie darytų pagrindinę įtaką būtent jų institucijos suinteresuotosioms šalims.</p>
Pagal vykdomos veiklos funkcijas	Kiekviena valstybės institucija sprendžia specifinius tikslus ir uždavinius, atlieka specifines funkcijas. Pavyzdžiui, ministerijoms

	<p>priskiriamos šios funkcijos: teisės aktų projektų rengimas; atsakomybė už priskirtos srities ir joje esančių sistemų (pvz. policijos, teisinės sistemos, viešojo administravimo sistemos ir pan.) valdymą bei tobulinimą/ viešųjų politikų formavimas joms priskirtose srityse; įmonių ir įstaigų prie ministerijos valdymas ir pan. Tuo tarpu ministerijoms pavaldžių įstaigų (pvz. Valstybinės mokesčių inspekcijos, Darbo biržos, Jaunimo reikalų departamento ir t.t.) bei savivaldybių viena iš pagrindinių vykdomų funkcijų – viešųjų paslaugų teikimas. Atitinkamai šiose institucijose socialiai atsakingos veiklos principų diegimas labiau nukreiptas į viešųjų paslaugų kokybės gerinimą (kokybės standartų diegimas, klientų apklausų vykdymas, paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę ir kt.), kliento informavimą ir pan., negu tai yra daroma pačiose ministerijose.</p>
<p>Galimų taikyti teisinių instrumentų</p>	<p>Ne visos valstybės institucijos gali taikyti vienodas SAA skatinimo į išorę priemones, t.y. dauguma valstybės institucijos būdamos įstatymų vykdomosios institucijos, neturi galių priimti reikšmingus sprendimus, nutarimus siekiant pagerinti suinteresuotų šalių padėtį, tačiau jie yra tarpininkai tarp atstovavimo ir vykdymo. Kai kurios valstybinės institucijos, gali turėti mažiau poveikio į „kitus“, sukurti, keisti teisinę sistemą, kurioje galima darni gyvensena, bet daugiau į dėmesio ir veikimo į „save“, savo organizacijos vidinius procesus. Didesnį poveikį, įrankių svarumą, masiškumą išoriniam SAA skatinimui gali turėti, pavyzdžiui, centriniame valstybinio valdymo aparate veikiančios institucijos – Vyriausybė, ministerijos, Vyriausybės institucijos ar pan. Savivaldos taikytini instrumentai, šiuo atveju bus labiau regioninės reikšmės, įtakos mažesnį ratą suinteresuotųjų.</p>
<p>OSA suvokimo ir taikymo apimties</p>	<p>Valstybės institucijos, kurios visai arba tik maža dalimi taikė SAA principus, valdymo modelį savo veikloje, turėtų pradėti nuo smulkesnių SAA iniciatyvų, pradžioje labiau orientuotų į organizacijos vidinę aplinką, joje vykstančių procesų patobulinimą, iš dalies tik elgesio, o ne taisyklių ir procedūrų pokyčius. Organizacijos, kurios yra pažengusios SAA srityje turėtų pradėti įgyvendinti novatoriškas, sudėtingesnes (pvz. laiko, išteklių, įsitraukimo atžvilgiu) priemones. Įtraukti SAA į savo strateginius dokumentus, vykdyti iniciatyvas, kurios skatintų SAA ne tik organizacijos viduje, bet galėtų žymiai įtakoti, paveikti ir suinteresuotas šalis, t.y. daugiau iniciatyvų ne tik SAA diegime, bet ir skatinime. Taip pat svarbus aspektas socialinės atsakomybės srityje jau pažengusioms organizacijoms – viešai atsiskaityti apie vykdomą SAA veiklą, ko šiuo metu Lietuvoje beveik nėra.</p>
<p>Organizacijos dydžio</p>	<p>Praktiniame OSA padėties tyrime valstybės institucijose dalyvavo 5-ios vidutinio dydžio organizacijos (darbuotojų iki 250) ir 5-ios – didelės (darbuotojų daugiau kaip 250). Atlikus tyrimą valstybės institucijose ir įvertinus gautus rezultatus, pastebėta, kad diegiant SAA principus valstybės institucijose, organizacijos dydis neturi didelės reikšmės. Dauguma valstybės institucijų – įstatymų vykdytojos, išlaikomos iš mokesčių mokėtojų pinigų, kurios veikia pagal joms suteiktus įgaliojimus. Todėl įgyvendinant SAA politiką tiek mažoje, tiek didelėje organizacijoje svarbu atsižvelgti, kad įgyvendinamos iniciatyvos neviršytų institucijos įgaliojimų, būtų</p>

	tikrai naudingos siekiant pagrindinių organizacijos tikslų.
Teritorinės veiklos zonos	<p>Teritoriniai-vietiniai valstybinio valdymo subjektai yra arčiausiai gyventojų, verslo, mokyklų, nevyriausybinių organizacijų. Daugeliu atvejų savivaldybės vaidina svarbiausią ir pagrindinį vaidmenį planavimo procese, t.y. rengia ilgalaikius teritorinius, strateginius planus, kurie yra darnaus vystymosi pagrindas. Teritorinės, vietos valdžios institucijos dažnu atveju turi skirtingą santykį, ar bent jo sąveikos formas su suinteresuotomis šalimis, t.y. galimas betarpiškas bendravimas, partnerystė. Nors teigiamą poveikį, pokytį jie daro tik teritoriniu lygmeniu, tačiau teigiamas pavyzdys dažniausiai veikia labai įtikinamai, kai tai daroma „čia, šalia mūsų“.</p> <p>Netgi akivaizdūs plačiau taikomi ne tik procesiniai (pvz. plačiau taikomi žalieji prikimai, diegiami nauji institucijos valdymo standartai), bet ir paprasčiausi elgesio pokyčiai (pvz. šiukšlių rūšiavimas savivaldybėje, atsakingas išteklių vartojimas, didesnis viešumas ir skaidrumas) daro labai didelį poveikį aplinkai, suinteresuotosioms šalims.</p> <p>Taip pat savivaldos institucijos dažnu atveju turi išskirtinumą įgyvendinant SAA vykdomas priemones už organizacijos ribų, t.y. partnerystėje su vietos bendruomenėmis, aktyviomis rajono organizacijomis, galima disponuoti finansine parama jiems ir pan.</p> <p>Centriniai valstybinio valdymo subjektai turi didesnę galią reguliuoti bendrąją (o ne regioninę) šalies OSA/ISA politiką, jos kryptis.</p>
Administracijos valdymo pobūdžio	<p>Apsisprendimas organizacijoje vadovautis socialiai atsakingos veiklos principais gali ateiti „iš apačios į viršų“ arba atvirkščiai „iš viršaus į apačią“. Tai nėra svarbu, tačiau abipusis susitarimas ar pritarimas yra privalomas. Organizacijos vadovo, vadovybės vaidmuo dažnai minimas kaip svarbus faktorius, nes socialiai atsakingas elgesys daugiausia priklauso nuo organizacijai vadovaujančių asmenų moralinių įsitikinimų, nuostatų bei gebėjimo laviruoti tarp konkuruojančių ir kartais konfliktuojančių interesų grupių, nepaisant to, kad vadovo vaidmuo valstybės institucijose yra suvaržytas dėl tokių organizacijų specifikos, t.y. jų teisinio statuso. Dažnai veikla vykdoma pagal parengtus ilgalaikius planus, strategijas, taip sąlygojant mažesnę lankstumą pokyčiams.</p> <p>Tai būdinga visų tipų valstybės institucijoms ir didelių skirtingumų, jog vienos institucijos yra daugiau ar mažiau suvaržytos – nebuvo pastebėta. Vadovo požiūris valstybės organizacijose vaidina didesnį vaidmenį, ypač tada, kuomet kalbame apie bendrą organizacinę kultūrą, santykį su darbuotojais, efektyvų organizacijos valdymą kaip visumą, bet kaip buvo minėta, tai neturi ryšio su organizacijos tipu.</p>

Pabrėžtina tai, kad vidines SAA iniciatyvas (pvz. išteklių taupymas, atsakingas vartojimas, žaliųjų pirkimų organizavimas, efektyvus personalo valdymas, palankios organizacinės atmosferos kūrimas ir t.t.) gali taikyti faktiškai visos valstybės institucijos nepriklausomai nuo jas galinčių skirti kriterijų. Kuomet kalbama apie OSA įgyvendinimą bei skatinimą į išorę, bendradarbiavimą su suinteresuotosiomis šalimis, norimą pasiekti auditoriją, norimą daryti poveikį, jau atsiranda skirtingumai priklausomai nuo institucijų pobūdžio minimo aukščiau pateiktoje lentelėje. Svarbu, kad vykdoma SAA veikla į išorę atitiktų institucijos veiklos sferą, kompetenciją.

5.2. OSA sritys ir instrumentai taikytini valstybės institucijose

Identifikuojant skirtumus tarp JSA/OSA vykdymo valstybės ir privačiose organizacijose, buvo pastebėti esminiai skirtumai dėl galimų taikyti socialinės atsakomybės skatinimo instrumentų, tačiau kalbant apie sritis, kuriose galima vykdyti OSA praktika, esminių skirtumų nenustatyta, tik identifikuojama, kad labiau prie valstybės institucijų specifikos turėtų būti priderinam ekonominė (taip ji apibrėžiama, kalbant apie privataus sektoriaus JSA) sritis. Ji, rengiant šią galimybių studiją, buvo adaptuota ir pervadinta – organizacijos valdymo sritis, kuri žvelgiant per socialinės atsakomybės prizmę yra specifinė, didžiąja dalimi orientuota tik į organizacijos vidų. Socialinės atsakomybės veiksmų įgyvendinimas šioje srityje gali pareikalauti daug vidinių procesų, nusistovėjusių procedūrų peržiūrėjimo ir patobulinimo.

Valstybės institucijoms artimiausias su socialine atsakomybe susijęs modelis – ISO 26000 socialinės atsakomybės rekomendacijų standartas, kuriuo galima naudotis, kaip baziniu OSA diegimo įrankiu, kuriuo ir bus pasinaudojama rengiant OSA pavyzdinį diegimo planą valstybės institucijose.

Šioje dalyje pateikiama glausta informacija, kokia galėtų būti bazinio, valstybės institucijoje taikomo OSA diegimo plano, pavyzdys, t.y. identifikuojant pagrindinius veiksmus, kuriuos būtina atlikti bei nusistatant sritis, priemones, kurias organizacija galėtų taikyti vykdant socialiai atsakingos veiklos praktiką. Rengiant pavyzdinį SAA diegimo valstybės institucijose planą, t.y. kuriant priemonę, kurioje trumpai, aiškiai ir patraukliai būtų pateikta informacija apie SAA įgyvendinimą organizacijoje – nuo ko pradėti, ką daryti, kaip stebėti ir t.t., siūloma parengti galimų žingsnių planą, kaip įgyvendinti SAA organizacijoje. Planas bei jo taikymas, labiausiai gali skirtis nuo to, kokioje SAA brandos stadijoje yra institucija, tad geriausiai būtų parengti 2 plano alternatyvas: planas pradedantiesiems – „pirmokams“ ir planas pažengusiesiems – „pirmūnams“.

Galimų žingsnių planas, pradedant įgyvendinti SAA organizacijoje:

1. Apsisprendimas dėl OSA

OSA politikos raida sutampa su pačios organizacijos mokymosi procesu. Pagrindiniai žingsniai, kurie turėtų būti atlikti šio etapo įgyvendinimo metu, t.y. svarbiausia paskelbti apie apsisprendimą savo veikloje taikyti naujus tiek vidinius, tiek išorinius instrumentus bei paaiškinti šį įsipareigojimą darbuotojams. Jei SAA įgyvendinimas planuojamas strategiškai, o ne planuojama tik imtis kelių konkrečių veiksmų, įsipareigojimą veikti socialiai atsakingai reiktų įtraukti į organizacijos strategiją ar kitus su veiklos valdymu susijusius dokumentus. Ne mažiau svarbus aspektas būtų – iniciatyvinės grupės subūrimas.

2. Svarbiausių/ problematiškiausių OSA sričių identifikavimas

Institucija turi įvertinti savo organizacinės struktūros silpnąsias ir stipriąsias vietas, numatyti galimybes SAA politikos įgyvendinimui ir perprasti savo sąveikas su verslo sektoriumi ir visuomene ypatumus. Šiam tikslui įgyvendinti, gali būti atliekamos institucijos darbuotojų, tiekėjų, klientų ir kitų suinteresuotų grupių apklausos, taip pat suorganizuojami susitikimai su konkrečios institucijos suinteresuotų grupių atstovais, kuriems jie daro didžiausią poveikį priklausomai nuo veiklos srities.

3. Esamos situacijos analizė

Tam, kad žinotumėme, kur norime būti, pirmiausiai turime išsiaiškinti, kur mes esame, t.y. reikia identifikuoti, kas jau yra daroma organizacijoje ir nustatyti atskaitos tašką, nustatyti kokios sritys svarbiausios vykdomai veiklai bei kuriose srityse organizacija daro didžiausią poveikį. Pasirinktose OSA srityse išsiskirti tikslus.

Identifikuojant svarbiausias sritis, kuriose organizacija daro žymų poveikį, pravartu atsižvelgti į valstybės institucijoms taikomą poveikio klasifikaciją, t.y. identifikuoti poveikio, įtakos sritis, kurios gali būti:

- ✓ OSA propagavimas institucijos viduje, t.y. integruoti OSA principus į savo valdymo sistemas (pvz. prekių ar paslaugų sutarčių sudarymą su socialiai atsakingomis įmonėmis, OSA standartų, modelių (pvz. kokybės vadybos standartai, personalo valdymo gerinimo priemonės, priimamų sprendimų skaidrumas) principų, aplinkos apsaugos politikos taikymą savo organizacijos viduje (pvz. išteklių taupumo politika), OSA taikymą užsienio, prekybos politikoje ar bendradarbiavimo skatinimo veikloje ir t.t.);
- ✓ OSA/ĮSA vystymas ir skatinimas su organizacijos veiklos sritimi susijusiose įmonėse, organizacijose, t.y. priimti skirtingas politikos kryptis, kurios turi tiesioginę ar netiesioginę įtaką įmonių veiklai ir plėtrai, skatinti keitimąsi tarp šių organizacijų patirtimi apie OSA/ĮSA veiklą ir gerąją praktiką;
- ✓ Socialiai atsakingo elgesio priemonių skatinimas, kurios orientuotos į visuomenę, t.y. įvairių viešinio renginių vykdymas, kurie atskleistų teigiamą ĮSA poveikį visuomenei. Pilietinių visuomeninių iniciatyvų rėmimas, kuriomis skatinama atsakingo verslo praktika, informuoti ir mokyti skirtingus visuomenės veikėjus bei kurti programas suinteresuotoms šalims;
- ✓ Socialiai atsakingo elgesio priemonių skatinimas, kurios orientuotos ir į visuomenę ir į verslą, t.y. forumų, susirinkimų organizavimas, nepriklausomų organizacijų kūrimas, kurios analizuotų, vystytų ir taikytų ĮSA koncepciją (labiau tinkamas įrankis šalies, Vyriausybės lygmeniu).

Pirmasis paminėtas punktas rengiant planą, bus pats svarbiausias, nes tai yra OSA diegimas, pačioje organizacijoje, kas yra pagrindinis nagrinėjas galimybių studijos aspektas, bei būsimą OSA diegimo planas atspirties taškas. Sekantys 3 punktai yra labiau orientuoti į OSA skatinimą į išorę.

Vėliau identifikavus, kurioje srityje planuojama įgyvendinti daugiausiai veiksmų, nustatyti, kurios suinteresuotos šalys jose yra svarbiausios, kalbant apie organizacijos vykdomus veiksmus į išorę.

4. Konkrečių veiksmų plano sudarymas¹⁰⁸

Tai vienas svarbiausių žingsnių organizacijoje įgyvendinant OSA. Identifikavus poveikio subjektus, svarbus žingsnis nustatyti, kokiose srityse ir kokias priemones galima ir planuojama taikyti. Veiksmus reikia numatyti kiekvienoje pasirinktoje OSA srityje pagal išsikeltus tikslus. Valstybės organizacijoms pritaikytas suskirstymas galėtų būti sekantis:

¹⁰⁸ Šio projekto rėmuose bus parengtas detalesnis, pavyzdinis OSA diegimo planas valstybės institucijose UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

OSA taikymo sritis		Smulkesni sričių aspektai	Valdžios institucijų galima įtaka	Valdžios institucijų vaidmenys	Priemonių bendrieji pavyzdžiai
1.	Organizacijos valdymo sritis	Klientai	Socialinė atsakomybė viešojo administravimo srityje	Įpareigojimas Palengvinimas Partnerystė Pritarimas Demonstravimas	<ul style="list-style-type: none"> • Klientų aptarnavimo standartų diegimas; • Klientų apklausų vykdymas;
		Viešieji pirkimai			<ul style="list-style-type: none"> • Skaidriausių prekių ir paslaugų pirkimo būdų pasirinkimas; • Prekių ar paslaugų pirkimo būtinumo procedūros sukūrimas; • Atsakingų tiekėjų atranka, vadovaujantis atsakingo, darnaus veiklos vykdymo principais;
		Valdymo standartai ir sistemos			<ul style="list-style-type: none"> • Kokybės, aplinkosaugos, sveikatos ir saugos, darbo vietos valdymo standartų ir sistemų diegimas; • Procesų, procedūrų peržiūrėjimas ir optimizavimas; • Dalyvavimas, narystės naujuose tinkluose, susitarimuose, kurie prisideda prie socialiai atsakingos veiklos skatinimo;
		Korupcijos prevencija			<ul style="list-style-type: none"> • Antikorupcinių programų diegimas ir įgyvendinimas; • Organizacijos nuostatų dėl dovanų, vaišingumo, kitų susijusių išlaidų sukūrimas; • Korupcijos, kyšininkavimo pasekmių valdymas;
		Veiklos viešinimas			<ul style="list-style-type: none"> • Viešas atsiskaitymas apie vykdomą socialiai atsakingos veiklos praktiką; • Periodinės, specifinės informacijos SAA tematika visuomenei skelbimas įvairiais informacijos kanalais;
		Atsakingas investavimas			<ul style="list-style-type: none"> • Investicijų srityje teikti prioritetą įmonėms, kurios pasižymi socialine atsakomybe;
		Pavaldžių įstaigų valdymas			<ul style="list-style-type: none"> • Skatinimas, pavedimas savo pavaldžias įstaigas diegtis su socialine ir aplinkosaugine atsakomybe susijusius standartus; • Pavaldžių organizacijų raginimas rengti SAA ataskaitas;
....					
2.	Aplinkos apsaugos sritis	Efektyvus išteklių naudojimas	Socialinė atsakomybė viešojo administravimo srityje; Socialinė atsakomybė valstybės ir verslo		<ul style="list-style-type: none"> • Vidinis energijos taupymo įvertinimo atlikimas; • Visos biuro technikos efektyvus naudojimas; • Popierinių dokumentų kiekio mažinimas; • Apšvietimui skiriamos elektros energijos mažinimas;
		Perdirbimas, atliekų, taršos mažinimas			<ul style="list-style-type: none"> • Susidarančių atliekų rūšiavimas; • Kelionių į/iš darbo optimizavimas; • Pirmenybės teikimas automobiliams, kurių varikliai ekonomiškesni, ekologiškesni; • Biuro technikos atidavimas saugiam perdirbimui/utilizavimui;

		Aplinkai draugiškos medžiagų ir žaliavų naudojimas	sąveikoje; Socialinė atsakomybė valstybės ir visuomenės sąveikoje; Socialinė atsakomybė valstybės, verslo ir visuomenės sąveikoje;		<ul style="list-style-type: none"> • Biuro patalpų pasirinkimas ar renovavimas, prioritetą skiriant šildymo ar elektros energijos sistemoms, kurios paremtos atsinaujinančiais šaltiniais; • Perdirbtų medžiagų naudojimas; • Su sąžiningos, aplinkai draugiškos prekybos ir gamybos ženklais pažymėtos produkcijos įsigijimas;
		Darbuotojų ir visuomenės švietimas			<ul style="list-style-type: none"> • Darbuotojų aplinkos apsaugos sąmoningumo didinimas; • Skatinimas diegti aplinkosaugos standartus (EMAS, ISO 14000/14001) tikslinėse grupėse, įmonėse; • Internetinio portalo specializuotų rubrikų, straipsnių rengimas apie aplinkai draugiškas, inovatyvias įmones, gerųjų praktikų pristatymas;
		...			
3.	Socialinė sritis	Darbo aplinka, darbo sąlygos, darbuotojų motyvavimas		<ul style="list-style-type: none"> • Skirtinga darbo laiko pradžia; • Darbuotojų apklausų vykdymas; • Dalinės kompensacijos už mokslus; • Vidinės komunikacijos organizacijoje gerinimas; • Nefinansiniai darbuotojų paskatinimai; 	
		Darbo santykiai		<ul style="list-style-type: none"> • Naujai priimamų darbuotojų adaptacinių programų kūrimas, įgyvendinimas; • Darbuotojų atstovavimo galimybių sudarymas; • Įvairovės politika; 	
		Darbuotojų kompetencijos, kvalifikacija		<ul style="list-style-type: none"> • Darbuotojų kompetencijų tyrimai; • Kvalifikacijos kėlimo kursai; • Mokymosi vis gyvenimą skatinimas; 	
		Organizacijos kultūra		<ul style="list-style-type: none"> • Sukurtos organizacijos vidinės kultūros tradicijos, ceremonijos, ritualai; • Sveikos gyvensenos skatinimas; 	
		Dialogas su visuomene		<ul style="list-style-type: none"> • Darbuotojų savanorystės visuomeninėse, bendruomeninėse organizacijose skatinimas; • Dalyvavimas visuomeninėse akcijose; • Socialinės reklamos inicijavimas, vykdymas, palaikymas; • Partnerystė ir bendrų ilgalaikių, tradicinių projektų su verslu, NVO, visuomene organizavimas; • Straipsnių socialinės atsakomybės tematika rengimas; 	
		Dialogas su kitomis suinteresuotomis šalimis		<ul style="list-style-type: none"> • Įstatymų pataisų, pasiūlymų teikimas dėl pvz. palankesnių verslo sąlygų; • Trišalių patariamųjų, sprendžiamųjų organų kūrimas; • Dalinis įmonių finansavimas sertifikuojantis pagal su socialine atsakomybe susijusių standartų reikalavimus; 	
		...			

Rengiant organizacijos veiksmų planą SAA srityje, būtina suplanuoti priemonės nustatyti terminus, pasiektų rezultatų vykdymą, matavimą. Taip pat paskirti atsakingus asmenis, numatyti reikiamą biudžetą, jei jis yra reikalingas priemonės įgyvendinimui ir nepakanka tik žmogiškųjų išteklių prisidėjimo.

5. OSA veiklos įgyvendinimo stebėjimas ir įvertinimas

Kaip kad trečiame žingsnyje buvo svarbu identifikuoti, kur mes esame, taip šiame žingsnyje ir svarbu žinoti, ką (kokie veiksmai buvo įgyvendinti) ir kiek (įvertinti pasiektus rezultatus) mes padarėme, t.y. kiek pasistūmėjome į priekį. Jau ir kuriant priemones, reikia pagalvoti kokių rodikliu, jos galės būti pamatuojamos, koks bus informacijos surinkimo šaltinis ir kas tai vykdys, t.y. būtina paskirti atsakingus padalinius, asmenis už įgyvendinimo priežiūrą ir įvertinimą. Pavyzdžiui, personalo skyrius visuomet teiks informaciją SAA iniciatyvinei, darbo grupei apie rodiklius, susijusius su darbuotojų kvalifikacijos kėlimu, darbo dienų, praleistų mokymuose skaičių ar pan. Ūkio dalies, darbuotojas (-ai) bus atsakingi už informacijos suteikimą, apie sunaudojamus elektros energijos, vandens kiekius ar pan.

6. Atsiskaitymas apie OSA veiklą¹⁰⁹

Svarbiausias OSA ataskaitos tikslas – sukurti organizacijos interesų grupių pasitikėjimą, viešai informuojant (institucijos internetiniame puslapyje, padaryti pristatymą ir pan.) apie savo socialinės atsakomybės veiklos rezultatus. Vien tik kalbėti apie taikomą įmonių socialinę atsakomybę – neužtenka. Ataskaita rengiama apie vykdomą ir planuojamą socialinę bei aplinkosaugos veiklą, įvertinant jau pasiektus rezultatus ir tokiu būdu informuojant savo partnerius, tiekėjus, investuotojus bei pilietinę visuomenę apie atsakingą verslo praktiką.

¹⁰⁹ Šio projekto rėmuose bus parengta detalesnis valstybės institucijų atsakingos veiklos ataskaitos gairių projektas

6 Išvados ir rekomendacijos

Tyrimų apie viešojo sektoriaus, jo institucijų vaidmenį SAA taikymo, diegimo skatinimo procesuose pasaulyje vis dar nėra daug. Lietuvoje ši sritis visai nebuvo analizuota arba tai daryta tik fragmentiškai. Analizuojant teorinius bei praktinius valstybių taikomus socialinės atsakomybės modelius, priemones, jų sąsajas, teoriškai išryškinamas valstybės ir SAA santykio reikšmingumas. Teoriškai apibendrinti valstybės vaidmenys SA diegimo skatinimo procesuose leidžia atskleisti SA politikos formavimo ir įgyvendinimo kritinius procesus valdžios institucijose ir identifikuoti galimas naudoti socialinės atsakomybės skatinimo priemones tiek valstybinių organizacijų viduje, tiek už jos ribų.

Parengta galimybių studija siekė atsakyti į klausimus, ar valstybės institucijos Lietuvoje jau įgyvendina SAA? Jei ne, tai kaip tai galėtų būti daroma šio tipo institucijose? Kokie instrumentai, veiksmai, priemonės ir pan. galėtų būti taikomos? Išvadose pateikiamos teorinės įžvalgos ir atlikto tyrimo rezultatai bei iš jų sekančios rekomendacijos pavyzdinio SAA plano rengimui valstybės institucijose.

ĮSA ir valstybės, jos institucijų santykio, SAA įgyvendinimo padėties moksliniuose tyrimuose, teorinėse įžvalgose išryškėjusios pagrindinės tendencijos:

- **Valstybės/valdžios, verslo ir visuomenės sąveika** – SAA diegimas, ypač kalbant apie poveikį už valstybės institucijos ribų, yra beveik neįmanomas be visų šių šalių bendradarbiavimo. Valdžios politika yra grindžiama tarpusavio sąveikos su verslu ir visuomene principais, nes tai yra laikoma būtina sąlyga darniam vystymuisi. Valdžios institucijų parama tampa pagrindine ĮSA įgyvendinimo ir palaikymo sąlyga. Aktyvus daugelio suinteresuotų šalių bendradarbiavimas sudaro prielaidas ryšių plėtotei ir organizacijų pokyčiams, sprendžiant aktualias nacionalines bei globalias problemas;
- Ankstesnių tyrimų metu buvo identifikuota, jog **didžiausios kliūtys OSA vystymui Lietuvos viešajame sektoriuje yra** žinių, informacijos geros praktikos pavyzdžių trūkumas, riboti finansiniai ir žmonių ištekliai, nepakankami instituciniai, struktūriniai ir funkciniai gebėjimai, reikalingi ĮSA koncepcijai įgyvendinti ir silpnas vyriausybės vaidmuo šiame procese;
- **Visuomenės spaudimas sąlygoja valstybės institucijų valdymo, elgsenos pokyčius.** Ryškėja viešojo sektoriaus atsakomybės didinimo siekiai, nes visuomenė visose srityse nori matyti atsakingą valdžios požiūrį. Kiek organizacijos atsakingos, stipriai lemia visuomenės atmosfera, atsakomybės suvokimas. Žiniasklaida – kreipia vis didesnę dėmesį į neatsakingos veiklos faktus bei akcentuoja naujas, įdomesnes socialinės atsakomybės formas. Suvokiama, jog socialiai atsakingos veiklos principais savo veiklą pirmiausiai turi pradėti grįsti valstybė, jos institucijos, kurios savo pavyzdžiu užduotų kryptį kitiems rinkos veikėjams. Tiek visuomenė nori, jog valdžia spręstų opiausias socialines, aplinkosaugines problemas, tiek valdžia nori pasitelkti visuomenę, verslą kompleksinėms valstybės problemoms spręsti;
- Dažniausiai vartojamas sąvokos vertimas, jog ĮSA, tai įmonių socialinė atsakomybė, kas tiesiogiai nurodo įmonės, kaip verslo sektoriaus subjekto, kontekstą ir sąlygoja dažnai per daug supaprastintą šio reiškinių suvokimą Lietuvoje. **ISO 26000 gairės**, patvirtina, jog ĮSA principai turėtų būti taikomi ne tik verslo įmonėms, bet ir organizacijoms (taip pat ir valstybės, savivaldos įstaigoms, institucijoms). ISO 26000 – tai socialinės atsakomybės rekomendacijų standartas, skirtas visų tipų, tiek viešojo, tiek ir privataus sektoriaus, organizacijoms. Šiame standarte būtent ir kalbama ne apie ĮSA – įmonių socialinę atsakomybę, o apie **OSA – organizacijų socialinę atsakomybę**. Socialinė atsakomybė dar vadinama organizacijos veiklos valdymo priemone, nauja socialinės partnerystės apraiška, todėl gali ir turi būti taikoma ne tik versle, bet ir bet kurioje organizacijoje;
- **Socialinė atsakomybė nebėra suvokiama tik kaip filantropinė veikla**, rėmimas, susijęs su verslo interesais, o pereinama prie visiškai integruoto požiūrio, t.y. darnaus verslo (veiklos) tiek organizacijos viduje, tiek jos išorėje, nes ir privatus, ir viešasis sektorius disponuoja dideliais žmogiškaisiais bei finansiniais ištekliais, todėl dalį jų reikėtų perduoti socialinėms reikmėms tenkinti, nes realiai socialinė aplinka bei gamta sudaro tų išteklių pagrindą;

- Valdžia, jos institucijos SAA gali vykdyti įvairiomis formomis ir apimtimis nuo visuomenės informavimo apie socialinę atsakomybę didinimo bei įmonių ir kitų organizacijų gebėjimų OSA srityje ugdymo, taip pat rėmimo ir labdaros idėjų bei akcijų iniciavimo, ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos problemų sprendimo ir skaidrumo priemonių tam tikrose verslo šakose skatinimo, socialiai atsakingų investicijų (SAI) pritraukimo iki paties svarbiausio vaidmens - **pačių valdžios institucijų pavyzdžio rodymas** (darnūs viešieji pirkimai, vadybos sistemų organizacijos viduje diegimas ir t.t.);
- **Viešieji pirkimai** gali ženkliai prisidėti prie ĮSA/OSA skatinimo Lietuvoje, kadangi viešieji pirkimai yra efektyvi priemonė, leidžianti valstybei formuoti socialinę ir aplinkosaugos politiką, skatinti aplinką tausojančių technologijų vystymą, aplinkai draugiškesnių produktų kūrimą, taip sumažinti žmogaus neigiamą poveikį gamtai. Viena iš tokių sričių galėtų būti pasirinkti žalieji, socialiniai pirkimai bei laipsniškas perėjimas į darniuosius pirkimus. Viešųjų pirkimų praktika nemaža dalimi gali nulemti, ar pramonės atstovai ir paslaugų teikėjai kurs inovacijas, šalies infrastruktūros kokybę, viešojo administravimo kokybę. Valstybės institucijos pasinaudodamos savo perkamąja galia prekėms ir paslaugoms, tarp jų ir nekenksmingoms aplinkai, pasirinkti, gali reikšmingai prisidėti prie darniosios plėtros, gali sutaupyti medžiagų ir energijos, sumažinti atliekų kiekį ir taršą;
- Nacionalinėje **žaliųjų pirkimų** įgyvendinimo programoje numatytos viešųjų institucijų viešųjų pirkimų **apimtys nepasiektos**: 2009 m. ne mažiau kaip 15 % (faktinė reikšmė – 6,1%); 2010 m. ne mažiau kaip 20 % (faktinė reikšmė – 7,5 %) žaliųjų pirkimų. Tai, kad žalieji pirkimai numatyti įstatymais, bet užsibrėžti rodikliai vis tiek nepasiekiami, galima daryti prielaidą, kad žaliųjų pirkimų vykdymo skatinimas ir švietimas nepakankamas. Žaliųjų pirkimų plėtros Lietuvoje kliūtys yra informacijos, žinių apie aplinką ir aplinkosaugos kriterijus, išteklių stoka;
- **Korupcijos lygis** yra rodiklis, tiesiogiai susijęs su atsakinga verslo, kitų organizacijų elgsena. Korupcija yra viena iš pagrindinių kliūčių aplinkoje, kurioje organizacijos veikia atvirai, skaidriai ir atsakingai, tiek vyriausybės, tiek piliečių atžvilgiu. Korupcija viešajame ir privačiame sektoriuose yra svarbus socialinės atsakomybės klausimas, o Lietuvoje jos lygis yra labai aukštas (2011 m. tarp 178 pasaulio valstybių užėmė 50 vietą, tarp ES valstybių narių ir kitų Vakarų Europos valstybių, 2010 m. Lietuva užėmė 22 vietą iš 30 tirtų valstybių). Kyšininkavimas išlieka opia Lietuvos visuomenės problema. Gyventojai labiausiai korumpuotomis institucijomis Lietuvoje laiko politines partijas, Seimą ir teismus (tai valstybės institucijos). Stipriai akcentuojama pozicija, jog korupcija Lietuvoje labiausiai suvešėjusi viešajame sektoriuje ir kai kuriuose valstybinėse institucijose ir problema slypi ne šalies teisinėje bazėje;
- Pagrindiniai **valstybės institucijose ir privačiose įmonėse** galimos taikyti **SAA praktikos skirtumai**: valstybės institucijos turi didesnę įpareigojimo, delegavimo galią, svarų indėlį į ĮSA/OSA plėtrą per viešųjų pirkimų organizavimą. Jos geriau žino pagrindines valstybei, visuomenei aktualias problemas, kurių sprendimui gali sutelkti daugiau suinteresuotų šalių. Valdžios institucijose OSA diegimas yra mažiau populiarus ir dėl užimamos specifinės padėties rinkoje, t.y. dažnu atveju jos yra vienintelės paslaugų teikėjos, nėra konkurencijos ir tai neskatina judėti į priekį. Taip pat valstybinėse institucijose vadovo vaidmuo (kuris pripažįstamas kaip labai svarbus SAA diegimo ir skatinimo veiksnys) yra suvaržytas dėl valstybinių institucijų specifikos, t.y. jų teisinio statuso.

Socialinės atsakomybės padėties Lietuvos valstybės institucijose tyrimo rezultatai:

- Valstybės institucijose SAA politika vis dar nėra įtraukta į prioritetų sąrašą ir susiduria su visomis įprastomis biurokratinėmis problemomis: koordinavimo, strateginio požiūrio trūkumu ir pan.;
- Valstybės institucijos dažniausiai viešina OSA iniciatyvas, kurios nukreiptos į išorę, pavyzdžiui: organizuojamos visuomeninės akcijos, renginiai, leidžiami informaciniai leidiniai ir pan. Mažai skelbiama informacijos apie vykdomas OSA iniciatyvas organizacijų viduje. Daugelis institucijų, nors ir nedeklaruoja OSA nuostatų laikymosi, tačiau atskirose veiklos srityse jų laikomasi, to nesuvokiant kaip dalies OSA nuostatų diegimo;
- Įvertinus tyrimo rezultatus, nustatyta, kad institucijų daugiau iniciatyvų, vykdomų aplinkosauginėje srityje, nukreipta į išorę: renginiai, akcijos, mokymai ir pan. Tik kelios valstybinės institucijos, dalyvavusios tyrime, įvardijo taikomas SAA iniciatyvas aplinkosaugos srityje organizacijos viduje;

- Atsižvelgiant į tyrimo duomenis, galima teigti, kad dauguma institucijų per mažai socialiai atsakingų iniciatyvų taiko darbo santykių srityje arba ne visos OSA taikomos iniciatyvos šioje srityje veikia efektyviai;
- Valstybės institucijų internetiniuose puslapiuose dažniausiai viešinama institucijoms privaloma informacija, pavyzdžiui – tarnautojų ir darbuotojų darbo užmokesčiai, veiklos, biudžeto vykdymo, finansinės ataskaitos. Informacija apie socialiai atsakingą veiklą, iniciatyvas pateikiama tik tiek kiek ji susijusi su tiesiogine institucijos veikla, pavyzdžiui, informuojant apie organizuojamus renginius, akcijas, vykdomus projektus ir pan.;
- Atlikus institucijų, dalyvavusių tyrime, internetinių puslapių analizę, nustatyta, kad informacija apie viešuosius pirkimus skelbiama bendrai, nėra pateikiama atskirų duomenų apie žaliuosius ir socialinius pirkimus;
- Tyrime dalyvavusios ministerijos ir savivaldybė turi specialiai joms pritaikytas korupcijos prevencijos programas, kurias taiko savo kasdieninėje veikloje bei periodiškai teikia viešas ataskaitas apie šių programų įgyvendinimo eigą ir rezultatus. Kitos valstybės institucijos savo veikloje vadovaujasi elgesio, etikos kodeksais. Visų valstybės institucijų internetiniuose puslapiuose piliečiai raginami pranešti apie korupcijos, nesąžiningos veiklos atvejus;
- Svarbu akcentuoti, kad organizacijos skirtingai suvokia ir interpretuoja OSA – vienos institucijos dalies socialiai atsakingų iniciatyvų nepamini, nes mano, kad tai nėra OSA, kitos – įvardija tokias veiklas, kurias jos priskiria OSA, bet kita vertus, tai yra tik privaloma vykdyti funkcija.

Įžvalgos ir rekomendacijos įgyvendinant SAA valstybės institucijose:

Atsižvelgiant į galimybių studijos rengimo metu gautas išvadas, pateikiamos rekomendacijos, kurios bendrąja prasme yra taikytinos valstybės institucijoms, kaip atskiriems veikimo vienetams, o ne valstybės mastu galimai vykdyti ĮSA politikai:

- OSA skatinimas turi prasidėti nuo valstybės institucijų įgyvendinamų socialinio ir aplinkosauginio atsakingumo priemonių, t.y. ten, kur valstybė turi tiesioginę įtaką ir gali parodyti pavyzdį kaip sėkmingai įgyvendinti OSA. SAA ataskaitų rengimas pirmiausiai galėtų būti skatinamas institucijose, organizacijose, kurios tiesiogiai, ar bent iš dalies yra pavaldžios valstybei, skatinant pačias valstybės ir savivaldybių institucijas elgtis socialiai atsakingai ir taip rodyti pavyzdį privačiam verslui, visuomenei, pavyzdžiui taupiai naudodamos išteklius, efektyviai valdydamos savo ūkį, motyvuodamos institucijose dirbančius darbuotojus atsakingai vykdyti jiems skirtas funkcijas, užtikrindamos skaidrumą viešuosiuose pirkimuose, priimamuose sprendimuose, vykdomuose pokyčiuose. Partnerystė, taip pat yra vienas iš pavyzdžių;
- Valstybės institucijos turėtų didinti viešųjų pirkimų skaičių, kuriuose taikytų aplinkosauginius ir socialinius tiekėjų atrankos kriterijus, tokiu būdu prisidėtų prie palankios ĮSA/OSA aplinkos kūrimo ir plėtojimo bei rodytų atsakingo elgesio pavyzdį verslo subjektams. Būtina stiprinti valstybės institucijų, tiek potencialių perkančiųjų organizacijų gebėjimus juos organizuoti ir tiekėjų paraiškoms vertinti. Ekologiniai ir socialiniai kriterijai, veiksniai turi būti naudotini atsirenkant paslaugų tiekėjus, kurie aptarnauja valstybines institucijas;
- Valstybės institucijoms artimiausias su socialine atsakomybe susijęs modelis – ISO 26000 socialinės atsakomybės rekomendacijų standartas, kuriuo galima naudotis, kaip baziniu OSA diegimo įrankiu;
- Siekiant OSA plėtros veiksmingumo didinimo Lietuvos valstybės institucijose, būtina gerinti šių organizacijų tarnautojų OSA suvokimą. Svarbu užtikrinti, kad OSA mokymai vyktų visų lygių institucijose, kuriuos vykdytų OSA srities specialistai, gebantys perteikti OSA vertybes ir jų esmę;
- Valstybės institucijose reikėtų taikyti daugiau OSA iniciatyvų nukreiptų į organizacijos vidų;
- Valstybės institucijos turėtų teikti papildomas ataskaitas apie vykdomus žalius, socialinius ir darniuosius pirkimus, tokiu būdu rodytų teisingą pavyzdį pavaldžioms institucijoms, verslui, visuomenei ir kitoms suinteresuotoms grupėms bei gerintų institucijos įvaizdį;
- Valstybės institucijos savo internetiniuose puslapiuose galėtų sukurti atskiras skiltis OSA veiklai viešinti ir jose skelbti informaciją ne tik apie išorines socialiai atsakingas iniciatyvas, bet ir vykdomas organizacijos viduje, kas paskatintų gerosios praktikos sklaidą, formuotų teigiamą institucijos įvaizdį visuomenės, verslo atžvilgiu;

- Svarbu adaptuoti socialiai atsakingos veiklos taikymo praktiką būtent savo organizacijai, kadangi institucijoje taikomas OSA modelis gali skirtis priklausomai nuo institucijos pobūdžio (veiklos sferos, teisinių įgaliojimų, egzistuojančios (arba neegzistuojančios) OSA praktikos, organizacijos dydžio, teritorinės veiklos zonos ir pan.);
- Pagrindiniai išryškėję SAA diegimo skirtingumai priklausomai nuo valstybinių organizacijų pobūdžio:
 - ✓ Skirtingose sferose veikiančios valstybės institucijos turi didesnį ar mažesnį poveikį skirtingoms išorinėms tikslinėms grupėms. Priklausomai nuo to, valstybės institucijos turi atlikti labiausiai tikslinės grupės narius galinčius paveikti vaidmenis, taip pat taikyti skirtingas ĮSA/OSA skatinimo į išorę priemones tose srityse;
 - ✓ Viešasis paslaugas teikiančiose institucijose socialiai atsakingos veiklos principų diegimas labiau nukreiptas į viešųjų paslaugų kokybės gerinimą (kokybės standartų diegimas, klientų apklausų vykdymas, paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę ir kt.), kliento informavimą ir pan., negu tai yra daroma, pavyzdžiui, ministerijose;
 - ✓ Ne visos valstybės institucijos gali taikyti vienodas SAA skatinimo į išorę priemones. Didesnį poveikį išoriniam SAA skatinimui gali turėti centriniam valstybinio valdymo aparate veikiančios institucijos – Vyriausybė, ministerijos, Vyriausybės institucijos ar pan. Savivaldos taikytini instrumentai, šiuo atveju bus labiau regioninės reikšmės, įtakos mažesnį ratą suinteresuotų asmenų;
 - ✓ Savivaldos institucijos dažnu atveju turi išskirtinumą įgyvendinant SAA vykdomas priemones už organizacijos ribų, t.y. partnerystėje su vietos bendruomenėmis, aktyviomis rajono organizacijomis, galima disponuoti finansine parama ir pan. Centriniai valstybinio valdymo subjektai turi didesnę galią reguliuoti bendrąją (o ne regioninę) šalies ĮSA/OSA politiką, jos kryptis;
- Jei valstybės institucijos OSA brandos lygis nėra didelis, pradžioje galima taikyti mažesnį OSA iniciatyvų paketą, akcentuoti demonstravimą viduje, kas dažnai nekainuoja finansinių lėšų (sprendimų priėmimas įtraukiant darbuotojus, vidinės taisyklės, atsakingas vartojimas ir pan.), o netgi leidžia jų sutaupyti. Organizacijos, kurios yra pažengusios SAA srityje turėtų pradėti įgyvendinti novatoriškas, sudėtingesnes priemones, įtraukti SAA į savo strateginius dokumentus, taip pat viešai atsiskaityti apie vykdomą SAA veiklą;
- Organizacijos veikloje norint pradėti taikyti socialiai atsakingos veiklos valdymo modelį, ypač jį taikyti strategiškai, o ne vykdant pavienes iniciatyvas yra svarbu atlikti svarbiausius OSA taikymo etapus:
 1. Apsispręskite dėl OSA;
 2. Sudaryti komandą;
 3. Identifikuoti poveikio sritis, kurios gali būti sekančios: OSA propagavimas institucijos viduje, OSA vystymas ir skatinimas su institucijos veiklos sritimi susijusiose organizacijose, socialiai atsakingo elgesio priemonių skatinimas, kurios orientuotos į visuomenę, socialiai atsakingo elgesio priemonių skatinimas, kurios orientuotos ir į visuomenę ir į verslą;
 4. Sudaryti veiksmų planą – kokiose srityse ir kokias priemones, instrumentus taikysite? Tai turėtų būti pagrindinė rengiamo pavyzdinio SAA plano valstybės institucijose dalis;
 5. Stebėti ir vertinti OSA veiklos įgyvendinimą;
 6. Interesų grupėms atsiskaityti apie OSA vykdomą veiklą, kadangi siekiant padidinti organizacijų skaidrumą ir patikimumą, būtina pirma užsitarnauti verslo, visuomenės pasitikėjimą. Vienas iš galimų būdų – parengti valstybės institucijų atsakingos veiklos ataskaitos gaires, kad valstybės institucijos galėtų reguliariai teikti išsamias, suinteresuotoms šalims suprantamas veiklos ataskaitas, su aiškiais nustatytais vertinimo rodikliais, rezultatų aprašymu, argumentacija. Tokio dokumento patvirtinimas galimai prisidėtų prie ypatingai opių viešojo sektoriaus atsakomybės problemų sprendimo;
- Atsižvelgiant į galimybių studijos metu gautus rezultatus, identifikuota, jog rengiant OSA pavyzdinį taikymo planą valstybės institucijoms, reikėtų pasiūlyti dvi diegimo alternatyvas, t.y. organizacijoms, kurios jau turi praktikos įgyvendinant OSA principus ir organizacijoms, kurios dar tik planuoja žengti pirmuosius žingsnius šioje srityje.

7 PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Darnaus vystymosi principų užtikrinimas institucijos veikloje ir viešųjų pirkimų sektoriuje. Veiksmų planas¹¹⁰
Aplinkos, maisto ir kaimo reikalų departamentas (Defra-Aplinkos departamentas) 2010
Įvadas
<p>Ryšium su Vyriausybės vykdoma žaliaja politika, Aplinkos departamentas siekia, kad jo veikloje būtų laikomasi socialinės atsakomybės principų. Tam, kad darnaus vystymosi idėjos būtų įgyvendinamos valstybės mastu, kiekviena valdžios institucija privalo rodyti pavyzdį šioje srityje. Veiksmų plane akcentuojama atsakingo valdymo, bet kokios veiklos skaidrumo ir atskaitomybės svarba departamento veikloje ir jo viešųjų pirkimų sektoriuje.</p>
Mūsų tikslai:
<ul style="list-style-type: none">• Užtikrinti viešą aplinkos apsaugos politiką, sudarant sąlygas visuomenei gauti informaciją apie departamento ir su juo susijusių verslo įmonių, įstaigų bei organizacijų veiklą.• Siekti, kad stiprinant bendradarbiavimą su verslo įmonėmis, įstaigomis bei organizacijomis, būtų laikomasi darnaus vystymosi prioritetų ir principų, taip užtikrinant savalaikį ir atsakingą rizikos bei kaštų valdymą.• Tiekimo procesuose turi būti laikomasi darnaus vystymosi principų, diegiami nauji ir efektyvūs veiklos metodai bei sprendimai, kurie suteiktų galimybę pirmauti vyriausybinių institucijų mastu.
Prioritetinės sritys
1. Rodyti pavyzdį (skatinti kitus savo pavyzdžiu)
<p>Informacija apie socialiai atsakingą vyriausybės institucijos veiklą ir jos patirtį turi pasiekti viešąjį sektorių, verslo pasaulį bei visuomenę. Apie savo veiklai keliamus ambicingus tikslus ir pasiekimus institucija privalo informuoti. Nežiūrint į tai, kad patiriama ir nesėkmių, detali informacija visada yra naudinga.</p>
Aplinkos departamentas:
<ul style="list-style-type: none">• Metų pabaigoje pateikti ataskaitą apie atliekų, vandens ir CO₂ emisijas (įskaitant naudojimąsi tarnybiniu transportu bei verslo keliones) mažinimo iniciatyvos įgyvendinimą ir paskelbti apie naujus socialiai atsakingos veiklos planus.• Užtikrinti, kad Aplinkos departamentas ne tik internete teiktų bendro pobūdžio informaciją apie savo veiklos rezultatus, bet ir duotų plačiai visuomenei bei įstatymų leidėjams prieinamą įvertinimą apie tai, kurios socialinės iniciatyvos yra veiksmingos, o kurios ne.
2. Skaidrumas ir atskaitomybė

¹¹⁰ <http://sd.defra.gov.uk/documents/ap-driving-sustain-ops.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

Atsižvelgiant į vyriausybės nutarimą 10% per metus (2010) sumažinti vyriausybinių institucijų taršos emisijas, visos susijusios organizacijos privalo teikti ataskaitas apie energijos sąnaudas ir vartojimo kaštus. **Aplinkos departamentas** taip pat įsipareigoja teikti visapusišką informaciją apie savo veiklos rezultatus, atitinkančią viešųjų paslaugų skaidrumo programos normatyvus. Be to, departamentas teiks daugiau informacijos apie institucijos tiekimo grandinę (tiekėjus ir jų daromą poveikį aplinkai).

Aplinkos departamentas

- Pirmą kartą paskelbti savo tiekimo grandinės tiekėjų generuojamą CO₂ emisijos kiekį ir bendradarbiauti su kitomis vyriausybėmis institucijomis padedant joms apskaičiuoti individualius emisijos kiekius ir, nustatius didžiausią neigiamą poveikį darančius faktorius, informuoti apie juos valstybinę viešųjų pirkimų komisiją.
- Apibrėžti bendrąsias gaires, kaip sumažinti CO₂ emisijos kiekius tiekėjų grandinėje ir siekti, kad institucijoje būtų įgyvendinami bent trys projektai, nukreipti prieš šiltnamio efekto grėsmę.
- Ši vieša ir skaidri informacija sudarys sąlygas reikalauti iš tiekėjų, kad šie siūlytų ir teiktų aukštesnius aplinkosaugos standartus atitinkančius produktus bei paslaugas.

3. Efektyvumas ir reformos

Vyriausybiniu lygiu privalu siekti, kad būtų įgyvendinta efektyvios veiklos ir reformų programa. Vadinasi, būtina visapusiškai mažinti susidarančių atliekų kiekius, veiklos sąnaudas ir didinti jų efektyvumą. Tolesnė institucijos veikla turi būti nukreipta į finansinių išteklių bei gamtos resursų taupymą. Glaudus bendradarbiavimas ir reikalavimai, keliami tiekėjams turi užtikrinti, kad institucijos aprūpinimas leis jai vadintis socialiai atsakinga ir atitinkančia žaliosios veiklos standartus.

Aplinkos departamentas

- Valdyti veiklos procesus taip, kad būtų pasiektas kuo aukštesnis efektyvumo laipsnis – sumažėtų išlaidos už gaunamas paslaugas ir išaugtų visuomenei teikiama nauda.
- Siekti, kad Viešųjų pirkimų komisijos pritarimu tiekėjai gautų kuo paprastesnes technines specifikacijas tam, kad būtų skatinamas naujų technologijų, užtikrinančių nedidelę CO₂ emisiją, pritaikymas. Tuo pačiu, funkcinės įrangos specifikacijos tiekėjams turi būti kuo išsamesnės, tokiu būdu skatinant technologines inovacijas.
- Vadovaujant vyriausybei parengti galimybių studiją, kuri atskleistų, ar apsimoka savarankiškai perdirbti popieriaus atliekas ir patiems pasigaminti savo kopijavimo popierių kuriant uždaro ciklo perdirbimo sistemą.
- Įpareigoti ir skatinti privatųjį sektorių (ypač valdymo technologijų tiekėjus) inicijuoti ir teikti inovatyvius pasiūlymus.

Visi veiklos pokyčiai ir sprendimai, susiję su socialinės atsakomybės principų įgyvendinimu yra sveikintini ir turi tapti visuotinai priimtina norma. Mūsų organizacija įsipareigoja būti socialiai atsakinga, žinodama, kad tai yra galimybė stiprinti socialinės atsakomybės plėtrą tarptautiniu mastu.

Aplinkos departamentas

- Organizacijos darbuotojai įsipareigoja laikytis socialinės atsakomybės principų tiek savo darbe, tiek ir bendradarbiaudami su kitomis institucijomis (pvz.: vykdamai į darbo keliones).

4. Valdymas

Vienas kuris nors organizacijos padalinys nėra pajėgus savarankiškai vykdyti darnaus vystymosi politiką, socialinės atsakomybės principų privalo laikytis visi organizacijos nariai.

Aplinkos bei Energetikos ir klimato kaitos departamentai, bendradarbiaudami su Valstybės politikos ministru vyriausybėje, siekia užtikrinti vyriausybės palaikymą savo socialinės atsakomybės iniciatyvoms. Toks glaudus bendradarbiavimas leis užtikrinti darnaus vystymosi principų ir prioritetų įgyvendinimą vyriausybinio lygiu.

Pagrindiniai etapai (Aplinkos departamentas)

Laikantis Vyriausybės nutarimo 10% sumažinti valdžios institucijų ir jų padalinių taršos emisijas, mažinama Aplinkos departamento CO2 emisija.	2010 m. gegužės mėn.	2011 m. gegužės mėn.
Tęsimas atsiskaitymas Vyriausybei apie departamento veiklos rezultatus ir rodiklius, siekiant įgyvendinti vyriausybės darnaus vystymosi prioritetų ir principų įgyvendinimo politiką (SOGE).	2010/11 m.	2011 m. gruodžio mėn.
Pagrindiniai etapai (Vyriausybė)		
Ministrų kabinetas parengia bendrą ataskaitą apie veiklos rezultatus, siekiant įgyvendinti vyriausybės darnaus vystymosi prioritetų ir principų įgyvendinimo politiką (SOGE).	2009/10 m.	2010 m. gruodžio mėn.
Parengiama Vyriausybės ataskaita apie žaliosios politikos tikslų įgyvendinimą valdyme ir efektyvaus turto naudojime, įskaitant ir atliekų mažinimo tikslus bei iškeliami veiklos tikslai ir gairės laikotarpiui po 2010/11 m.	-	2010 m. gruodžio mėn.
Parengiama Vyriausybės ataskaita apie jos tiekimo grandinės CO2 emisiją (angl. carbon footprint) ir toliau dirbama su vyriausybės institucijomis ir departamentais, siekiant apskaičiuoti kiekvieno iš jų tiekimo grandinės emisiją ir laiku informuoti viešųjų pirkimų komisiją.	2010 m. spalio mėn.	2011 m. kovo mėn.
Vyriausybė turi išleisti naują viešųjų pirkimų organizavimo bei vykdymo tvarką, siekiant užtikrinti, a) kad viešasis sektorius galėtų įsigyti ekonomiškai naudingesnius produktus bei paslaugas, atitinkančias darnaus vystymo prioritetus bei principus; b) kad jos reikalavimų būtų laikomasi sudarant pagrindines sutartis su tiekėjais.	2010 m. spalio mėn.	2011 m. kovo mėn. (a) 2011 m. gruodžio mėn. (b)

Priedas Nr. 2

SOCIALIAI ATSAKINGA VEIKLA: MOKESČIŲ INSPEKCIJOS (MI) STRATEGIJA IR PLANAI (2006-2009 m.)¹¹¹
1. Dokumento paskirtis
<p><u>Dokumentas skiriamas:</u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ Atskleisti socialinės atsakomybės ir sėkmingos MI veiklos tarpusavio ryšį;✓ Apibrėžti MI padalinių veiksmus įgyvendinant atsakingos veiklos programą;✓ Nurodyti pagrindinį veiklos tikslą ir veiksmų kryptis;✓ Suderinti visus atsakingos veiklos principų įgyvendinimo veiksmus. <p><u>Dokumente atskleidžiama:</u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ MI vizija ir vertybės, susijusios su socialinės atsakomybės (SA) užtikrinimu;✓ Socialinė aplinka, kurioje įgyvendinama socialiai atsakinga veikla;✓ Institucijos veiklos specifika ir socialinė atsakomybė;✓ Kaip socialiai atsakinga veikla sudaro sąlygas institucijos rezultatams pasiekti;✓ Kaip valdomi socialiai atsakingos veiklos veiksmai vykdant institucijos funkcijas;✓ Kaip užtikrinama informacijos apie socialiai atsakingą veiklą sklaida.
2. Socialinė aplinka
<p>2.1. MI savo veikloje susiduria su padidėjusiu visuomenės poreikiu viešosioms paslaugoms:</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Vartotojų duomenų bazė auga ir talpina vis daugiau skirtingos informacijos✓ Viešosios paslaugos turi atitikti besikeičiančias visuomenės vertybes, pvz. padidėjusį susirūpinimą gamtos išsaugojimu;✓ Darbuotojų poreikių supratimas ir vertinimas stiprina jų motyvaciją, gerina socialiai atsakingos veiklos procesų žinomumą. <p>Šie pokyčiai yra naudingi piliečiams, verslui ir gyventojų bendruomenėms. Tačiau tuo pat metu kyla aplinkos išsaugojimo, žmogaus privatumo užtikrinimo, jo sprendimų laisvės ir tarpusavio pasitikėjimo sumažėjimo problemos.</p>
3. Mokesčių inspekcijos veiklos specifika ir socialinė atsakomybė
<p>3.1. MI atsako už teisingą ir efektyvų mokesčių ir muitų administravimą</p> <p><u>Mūsų viešųjų paslaugų teikimo vizija:</u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ Sudaryti sąlygas žmonėms greitai ir paprastai sumokėti mokesčius ir deklaruoti įsiskolinimus;✓ Kuo efektyviau surinkti mokesčius skiriamus visuomenės socialinėms reikmėms patenkinti;✓ Užtikrinti, kad kiekvienas pilietis atsiskaitytų su MI taip, kaip jam priklauso;✓ Užtikrinti valstybės saugumą. <p><u>Mūsų bazinės vertybės:</u></p> <ul style="list-style-type: none">✓ Profesionali ir visuomenei reikalingą pagalbą teikianti organizacija;✓ Dorai ir sąžiningai dirbanti organizacija;✓ Paslaugų kokybę visuomenei gerinanti organizacija;

¹¹¹ Jungtinės karalystės, Mokesčių inspekcijos tinklalapyje pateikiamas planas:

Šaltinis: <http://www.hmrc.gov.uk/about/corporate-responsibility/cr-strategy-plans.pdf>

UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“

J. Jasinskio g. 16, Vilnius LT- 01112, T. (8-5) 252 6225, F. (8-5) 252 6226, ekt@ekt.lt, www.ekt.lt

✓ Ypatumus ir skirtumus pripažįstanti ir bendradarbiaujanti organizacija.

3.2. Būdami viena iš didžiausių šalies valstybinių institucijų, kurioje dirba 100.000 darbuotojų ir yra valdomas didžiulis nekilnojamas turtas, esame tvirtai įsipareigoję savo personalui, klientams ir steigėjams, o taip pat jaučiame didžiulę atsakomybę už bendruomenę ir aplinką, kurioje gyvename ir dirbame. Mūsų vykdoma socialinės atsakomybės politika įrodo, kad mes dirbame pagal etiškos ir atsakingos veiklos standartus ir laikomės darnaus vystymosi principų.

3.3. Socialiai atsakinga veikla reiškia, kad **būdami atsakingi savo steigėjams ir visoms susijusioms organizacijoms, mes sieksime gerinti savo veiklos rezultatus.** Tam užtikrinti, būtinas mūsų darbuotojų, klientų ir steigėjų palaikymas. Tai leis mums efektyviau vykdyti savo veiklą, atskleisti vertybes, siekti vizijos ir svarbiausio tikslo – stiprinti šalies vientisumą ir gerovę, įgyvendinimo.

3.4. Socialinės atsakomybės politika įgyvendinama visose mūsų veiklos srityse. Tai leidžia mums:

- ✓ Sukurti ir palaikyti tamprius tiesioginius ryšius su klientais ir steigėjais, siekiant užtikrinti savitarpio supratimą;
- ✓ Susieti mūsų, kaip organizacijos, sėkmę su bendruomenės, kuriai mes tarnaujame, sėkme;
- ✓ Didinti visuomenės pritarimą mokesčių politikai ir kitoms mūsų organizacijos funkcijoms;
- ✓ Pritraukti, motyvuoti ir išsaugoti kuo daugiau pačių perspektyviausių ir gambiausių mūsų sistemos darbuotojų;
- ✓ Skatinti darbuotojus imtis tokios profesinės veiklos, kuri padeda tobulėti; padėti jiems geriau suprasti problemas, kylančias dirbant su tam tikrais visuomenės sluoksniais;
- ✓ Nuolat gerinti paslaugų kokybę visoms klientų grupėms tam, kad būtų užtikrintas mūsų vertybių ir tikslų įgyvendinimas;
- ✓ Stiprinti darbuotojų savigarbą, pasitikėjimą, moralę, didinti jų motyvaciją ir gerinti darbo našumą
- ✓ Dirbti su sąžiningais tiekėjais;
- ✓ Stiprinti ir saugoti mūsų organizacijos - patikimos viešųjų paslaugų įmonės, reputaciją;
- ✓ Keisti organizacijos narių požiūrį į aplinkos problemas ir skatinti teisingus veiksmus;
- ✓ Mažinti veiklos riziką ir kaštus;
- ✓ Skatinti inovatyvią veiklą ir racionalizaciją;

4. Strategija

Tikslas: stiprinti organizacijos – SA veiklos lyderės viešajame sektoriuje, pozicijas

	Reikšmė pačiai organizacijai	Uždaviniai	Sritys, kuriose esame konkurencingi ir pirmajame	Sritys, kuriose galimas kritiškas vertinimas
Mūsų klientai	Mes aptarnaujame 40 mln. klientų. Tai didžiosios korporacijos, smulkios ir vidutinės įmonės bei fiziniai asmenys. Mes surenkame mokesčius į valstybės biudžetą, atsakome už mokestinių kreditų skyrimą, inicijuojame įstatymų kūrimą bei pataisas, giname visuomenės interesus ir skatiname tarptautinį verslą.	<ul style="list-style-type: none"> • Biudžeto deficito sumažinimas • Suteikti reikalingus kreditus ir atlikti kt. paskirtus mokėjimus • Gerinti paslaugų kokybę • Užtikrinti valstybės saugumą 	<ul style="list-style-type: none"> • Lėšų į valstybės biudžetą surinkimas • Klientų aptarnavimas ir pagalba jiems • Aplinkosauga • Valstybės saugumo užtikrinimas ir sienos apsauga 	<ul style="list-style-type: none"> • Mūsų dokumentų bei informacijos aiškumas • Socialiai atsakinga veikla – produkcija ir paslaugos • Privatumo užtikrinimas • Savalaikė ir adekvati konsultacija • Efektyvumas ir klientų poreikių patenkinimas • Paslaugų prieinamumas ir įvairovė • Atsakinga rinkodara
Mūsų darbuotojai	Mes esame viena iš didžiausių valstybinių institucijų, kurios sistemoje dirba apie 100.000 darbuotojų. Mes siekiame, kad mūsų organizacijoje dirbtų kuo daugiau gabių ir naujovėms atvirų žmonių, kuriančių tokias darbo sąlygas ir aplinką, kurioje jie galėtų įgyvendinti savo profesinį ir žmogiškąjį potencialą.	<ul style="list-style-type: none"> • Didinti darbo našumą ir efektyvumą • Vystyti į klientus orientuotą veiklą • Skatinti bendradarbiavimą ir veiklumą 	<ul style="list-style-type: none"> • Darbuotojų universalumas ir galimybės • Tęstinis profesinis tobulėjimas ir mokymasis • Profesinė patirtis 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacija ir konsultavimas • Pripažinimas ir apdovanojimas • Pusiausvyros tarp darbo ir asmeninio gyvenimo išlaikymas • Darbuotojų sveikata, saugumas ir gerovė • Profesinės veiklos etikos/profesinio elgesio normų laikymasis • Mokymas, švietimas ir profesinis ugdymas • Personalo restruktūrizacija ir mažinimas • Bendradarbiavimo laisvė ir kolektyvinė sutartis
Mūsų bendruomenės	Tai, kad institucijos padaliniai yra išsidėstę labai plačiai visoje šalyje, didina jos atsakomybę už jos veiklos poveikį aplinkai ir socialinių problemų sprendimą	<ul style="list-style-type: none"> • Stiprinti savanorystės principų laikymąsi bei socialinius įsipareigojimus • Bendradarbiauti, remti ir skatinti atsilikusių regionų bendruomenes • Mažinti neigiamą įtaką, kurią gali bendruomenei sukelti vykdoma padalinių siaurinio programa • Mažinti nelegalaus importo srautus • Skatinti tarptautinį verslą 	<ul style="list-style-type: none"> • Remti negaunančias reikalingų paslaugų ar besikuriančias bendruomenes • Nelegalaus importo atvejų atskleidimas • Visuomenės interesų apsauga 	<ul style="list-style-type: none"> • Geros kaimynystės užtikrinimas • Bendruomeninis bendradarbiavimas • Darbuotojų savanorystė • Labdaros akcijos • Vietos materialinių ir darbo resursų panaudojimas • Nelegalių prekių konfiskavimas • Neigiamų pasekmių visuomenei, kurį sukelia padalinio uždarymas mažinimas
Mūsų aplinka	Veiklos valdymas, užtikrinantis darnaus vystymosi principų laikymąsi	<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendinti Jungtinės Karalystės darnaus vystymosi strategiją 	<ul style="list-style-type: none"> • Siekti, kad organizacijos veikla nekenktų aplinkai • Užtikrinti, kad būtų surenkami mokesčiai už aplinkos taršą 	<ul style="list-style-type: none"> • Energijos, vandens sąnaudų ir atliekų mažinimas • Viešųjų pirkimų organizavimas pagal darnaus vystymosi principus • CO2 emisijos kiekį mažinimas • Atliekų perdirbimas

	Reikšmė pačiai organizacijai	Uždaviniai	Sritys, kuriose esame konkurencingi ir pirmaujame	Sritys, kuriose galimas kritiškas vertinimas
				<ul style="list-style-type: none"> • Popieriaus sąnaudų mažinimas • Mokesčių už aplinkos taršą surinkimas • Visuomenės sveikatai pavojingų prekių (ardančių ozono sluoksnį, pavojų keliančių vabzdžių ar augalų rūšių) konfiskavimas

5. Veiksmai ir priemonės padedančios įgyvendinti socialiai atsakingos veiklos strategiją

5.1. Socialiai atsakinga organizacija turi užtikrinti, kad:

Organizacijos strateginiai planai būtų sudaromi pagal socialinės atsakomybės principus. Tokiu būdu, kiekvienas padalinys žinos savo socialinės atsakomybės ribas ir galimybes.

Socialiai atsakingos veiklos politika turi tapti organizacijos valdymo ir plėtros politikos dalimi.

5.2. reikia atlikti šiuos veiksmus:

	n metai	n+1 metai	n+2 metai
Strategija (-os)	<ul style="list-style-type: none"> Gauti institucijos valdybos/kreditų rizikos grupės pritarimą strategijos programai Sukurti ir pristatyti visiems padaliniais bendrą veiksmų programą, kurioje kiekvienas padalinys turėtų savo tikslus ir jų siektų Pritarti I-ojo lygio prioritetams, skirtiems ypač svarbiems padaliniais pagal socialinės atsakomybės veiksmų programą Užtikrinti, kad programos tikslai būtų pamatuojami ir įtraukti į padalinių veiklos planus. 	<ul style="list-style-type: none"> Pritarti II-ojo lygio prioritetams skirtiems ypač svarbiems padaliniais ir visoms prioritetinėms sritims nedidelės reikšmės padaliniuose pagal socialinės atsakomybės veiksmų programą Užtikrinti, kad programos tikslai būtų pamatuojami ir įtraukti į padalinių veiklos planus Parengti metinę apžvalgą ir veiklos ataskaitą valdybai/kreditų rizikos grupei 	<ul style="list-style-type: none"> Parengti strateginių veiksmų apžvalgą
Politiką (-os)	<ul style="list-style-type: none"> Parengti ir paskelbti socialinės atsakomybės, darnaus vystymosi ir savanorystės programas Skatinti, kad institucijos padaliniai savo veiksmų programose laikytųsi socialinės atsakomybės bei darnaus vystymosi principų 	<ul style="list-style-type: none"> Papildyti ir atnaujinti pagrindinę institucijos socialinės atsakomybės bei darnaus vystymosi programą Gilinti vidaus audito procedūras ypač tose srityse, kurios susijusios su darnaus vystymosi politika 	<ul style="list-style-type: none"> Užtikrinti, kad socialinės atsakomybės politika būtų nuosekliai įgyvendinama visoje institucijoje

5.3. Tam, kad galėtume įvertinti, ar mūsų atliekami SAA veiksmai yra efektyvūs ir duoda rezultatų, mes remiamės šiais rodikliais:

	n metai	n+1 metai	n+2 metai
Išorinė palyginamoji analizė	<ul style="list-style-type: none"> Pasiekta bent antroji vieta pagal naudos suteikimo bendruomenei vertinimo skalę Gauti taškai už puikią SA veiksmų pradžią siekiant apdovanojimo pagal naudos suteikimo bendruomenei vertinimo skalę SA lyderio statusas valstybinių institucijų tarpe Vyriausybės nustatytų tikslų SA srityje įgyvendinimas Efektyvi veikla pagal Velso princo jaunimo paramos programos nuostatus 	<ul style="list-style-type: none"> Geresni rezultatai lyginant su ankstesniu periodu Vyriausybės SA tikslų plėtra Pasiekta pripažinimas šalies mastu 	<ul style="list-style-type: none"> Pirmaujanti institucija pagal naudos suteikimą bendruomenei

Tikslai	<ul style="list-style-type: none"> • Ataskaitos apie konkrečius pasiekimus SA srityje parengimas • SA kryptių suderinimas su "vieninga sistema", siekiant apčiuopiamų veiklos rezultatų • Socialinės atsakomybės ir darnaus vystymosi uždavinių įtraukimas į veiklos penkmečio planą, rudens periodo planuotę ir didelės reikšmės padalinių metinius veiklos planus • Pertvarkytas internetinis bei intraneto puslapiai • Velso Princo bei valstybės kanclerio informavimas apie veiklos eigą 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiklos rezultatų ataskaitos parengimas ir progresą atskleidžiančių rodiklių pristatymas • Sutaupyti veiklos kaštai • Vadovavimas SA klausimų svarstymui vyriausybinio lygiu • SA ir darnaus vystymosi veiklos rodiklių registro sudarymas • Vietiniai SA forumai • Vietiniai Darnaus vystymosi centrai 	<ul style="list-style-type: none"> • Veiklos ataskaitos parengimas ir progresą įrodančių rodiklių pristatymas
----------------	--	--	--

6. Valdymas

6.1. Mūsų socialiai atsakingos veiklos vadyba apima:

Vadovavimą ir atskaitomybę – mūsų aukščiausio lygio vadovai yra oficialiai įsipareigoję už atsakingą organizacijos veiklą. Organizacijos valdytojas ir jo pavaduotojas aktyviai dalyvauja įgyvendinant programas, veikia bendruomenės labui, BitC ir Velso princo labdaros akcijose. Mūsų Valstybės sienos apsaugos, aplinkos mokesčių ir paslaugų departamento vadovas eina valdybos atstovo socialinės atsakomybės strategijos įgyvendinimui pareigas. Daugelis iš mūsų departamentų ir skyrių vadovų dalyvauja „Pamatyti-patikėti“ iniciatyvose ir su valdybos atstovu sprendžia socialinės atsakomybės strategijos įgyvendinimo klausimus visose organizacijos padaliniuose.

Diegimo procesas – socialiai atsakingos veiklos stebėtojų grupė, kuri yra vienas ir valdybos padalinių, rengia veiklos ataskaitas ir siekia gauti valdybos pritarimą strateginiams sprendimams. Grupei vadovauja ne vykstantysis direktorius (gali būti jo pavaduotojai) ir joje dirba visų organizacijos padalinių atstovai. Grupės veikla tarnauja socialinės atsakomybės principų įgyvendinimui organizacijoje ir vyriausybines institucijose.

Nuolatinis valdymas – stebėtojų grupė užtikrina visų padalinių veiklos priežiūrą, jos vaidmuo dar labiau sustiprės, kai bus įsteigti socialinės atsakomybės forumai vietose, įtraukiantys stambesnius padalinius.

Įsipareigojimas steigėjams ir susijusioms organizacijoms – mes turime atsižvelgti į nuomonę tų, kurie sprendžia apie mūsų veiklą. Informacijos sklaida ir žinomumo apie socialinės atsakomybės strategijos įgyvendinimą didinimas bus užtikrinamas tokiomis priemonėmis, kaip dvišaliai vadovų susitikimai, susitikimai su savanorių grupėmis, nevyriausybėmis organizacijomis, visuomenės atstovais; informacijos sklaidai pasitelkiant Internetą, straipsnius spaudoje, spaudos konferencijų ir prezentacijų metu. Socialinės atsakomybės ir darnaus vystymosi strategija bus įtraukta į naujų darbuotojų įvedimo, apmokymų bei talentų paieškos programas. Tokios savanorystės ir žinomumo didinimo programos, kaip „Pamatyti-patikėti“ taps dar efektyvesnės, kai jų pajėgas papildys patyrę ir profesionalūs specialistai.

Rizikos vertinimas/auditas – dirbsime išvien su vidaus auditoriais tam, kad įvertintume socialiai atsakingos veiklos riziką, sudarytume ir pildytume rizikos registrą ir įrodytume, kad atsiskaitoma sąžiningai ir kruopščiai.

Atskaitomybė – mes pateiksime Socialiai atsakingos veiklos ataskaitą kiekvienų finansinių metų pabaigoje. Ataskaita bus prieinama mūsų steigėjams ir visoms su mūsų veikla susijusioms organizacijoms.

6.2. pagrindiniai veiksmai, kurių reikia imtis valdyme:

	n metai	n+1 metai	n+2 metai
SA stebėtojų grupė	<ul style="list-style-type: none"> • Pritarti ir pradėti įgyvendinti institucijos veiklos strategiją ir veiksmų planą • Sukurti ir paskelbti pagrindinius vieningos sistemos principus dėl institucijos SA veiksmų • Pritarti tarpusavio ryšių (komunikacijos) planui • Peržiūrėti ir įvertinti Stebėtojų grupės sudėtį 	•	•
Valdyba	<ul style="list-style-type: none"> • Atsižvelgti į nuolatinius veiklos pokyčius ir teikti priežiūrą ten, kur tai būtina • Atsižvelgti į SA veiklos daromą įtaką institucijos planams bei veiklos politikai 	•	•
SA padalinys ir viešas klausimų aptarimas (forum)	<ul style="list-style-type: none"> • Įgyvendinti SA strategiją ir veiksmų planus • Pasirengti ir prarvesti mėnesio konferenciją dalyvaujant Valstybės Kancleriui bei Vėlso princui bei vidaus pasitarimą SA klausimais • Daryti įtaką ir koordinuoti institucijos veiksmus įgyvendinant vyriausybės tikslus SA srityje • Bendradarbiauti su ryšių (komunikacijos) ir rinkodaros padaliniais pristatant SA ryšių (komunikacijos) valdymo programą • Rengti SA klausimų sprendimo forumus (grupes) padaliniuose • Skatinti padalinių darbuotojus sudaryti SA veiklos planus vietose 	•	•
Suinteresuotų šalių dalyvavimas	<ul style="list-style-type: none"> • Kviesti institucijos vadovus ir jų komandas dalyvauti vietose organizuojamuose renginiuose "Pamatyti-patikėti". • Pasiiekti, kad būtų laikomasi SA vieningos sistemos principų • Pasiiekti, kad vadovybė kas pusmetį rengtų susitikimus su pagal SA rodiklius pirmaujančio padalinio atstovais • Nustatyti vidaus bei išorės suinteresuotąsias šalis ir numatyti bendradarbiavimo su jomis planą 	•	•
Rizikos vertinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Sukurti ir patvirtinti rizikos veiksmų registrą • Vykdyti Vidaus auditą • Pasiiekti, kad Vidaus audito metu būtų vertinamas SA veiklos poveikis organizacijai 	•	•
Ataskaitų rengimas	<ul style="list-style-type: none"> • Parengti metinę ataskaitą 	•	•
7. Rizikos			
<p>Nevykdam arba netinkamai vykdam plane numatytas priemones, galimos tokios rizikas:</p> <p>7.1. Nekoordinuotas, dubliuojantis ar ne viską apimantis organizacijos požiūris į SAA;</p> <p>7.2. Pasiekiami nereikšmingi veiklos rezultatai;</p> <p>7.3. Sukurtos SA priemonės, kurios nesusietos su bendra organizacijos veikla, gali pareikalauti papildomų resursų;</p> <p>7.4. Sėkmingai įgyvendinama SA programa turėtų atkreipti išorės stebėtojų (pvz.: spaudos) dėmesį. Jei bus išsiaiškinta, kad ne viskas organizacijoje tikrai atitinka SA principus, spaudoje gali atsirasti mums nepalankių straipsnių;</p> <p>7.5. Mūsų išorės kritikai gali pamanyti, kad SA programa yra priemonė siekiant išvengti nesėkmių, pavyzdžiui dirbant su socialinės atskirties grupėmis, todėl gali atsirasti mūsų veiklą diskredituojančių viešų komentarų;</p> <p>7.6. Nepakankamas dėmesys skiriamas aplinkosaugai sulauks kritikos iš Aplinkosaugos audito komiteto, mes nepajėgsime vykdyti vyriausybės CO₂ emisijos mažinimo, atliekų valdymo ir perdirbimo programos.</p>			

8. Komunikacija

- 8.1. Didinti informacijos sklaidą apie SA ir darnaus vystymosi programų įgyvendinimą pačioje institucijoje ir už jos ribų;
- 8.2. Užtikrinti, kad institucijos vadovybė galėtų atsakyti į visus kritinius klausimus, susijusius su SA bei darnaus vystymosi programų įgyvendinimu;
- 8.3. Skatinti klientų/susijusių šalių dalyvavimą svarstant klausimus, susijusius su SA bei darnaus vystymosi programų įgyvendinimu;
- 8.4. Vidinės komunikacijos ir viešųjų ryšių priemonės pristatančios SA politiką ir veiklos rezultatus – interaktyvūs pristatymai apie SA veiksmus vietose, vidiniai susitikimai ir konferencijos, komunikacijos tarp padalinių ir jų viduje užtikrinimas, darnaus vystymosi normų laikymosi ataskaitos ir SA ataskaitos finansinių metų pabaigoje parengimas, SA veiklos įvertinimas institucijos metinėje ataskaitoje. Be to, sukuriamas ir periodiškai atnaujinamas ir palaikomas SA puslapis intranete bei internete, užtikrinamas patirties perteikimas kitoms vyriausybiniams įstaigoms bei organizacijoms.

Anketinės apklausos klausimynas

1. Darbovietės strategijos

1. Ar skatinate savo darbuotojus tobulinti įgūdžius ir siekti ilgalaikės karjeros? (pvz. vertindami jų darbą, organizuodami apmokymus, rengiant kompetencijos modelį, taikant motyvacinius priemonių planus ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
2. Ar įgyvendinama strategija, užtikrinanti veiksmų prieš bet kokią diskriminaciją, tiek darbo vietoje, tiek įdarbinimo metu taikymą (pvz. prieš moteris, etnines grupes, lyčių nelygybes, neįgaliuosius asmenis ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
3. Ar konsultuojatės su darbuotojais svarbiais klausimais (pvz. vyrauja organizacijos vidaus komunikacijos, ketvirtiniai susirinkimai ir kt. ?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
4. Ar jūsų įstaiga tinkamai pasirengusi darbo medicinos, saugumo ir socialinio aprūpinimo klausimais, užtikrinančiais pakankamą darbuotojų apsaugą (pvz. numatomi darbuotojų sveikatos patikrinimai, kraujo donorystė, kraujo spaudimo matavimas, sveikatos draudimas ir kt.) ?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
5. Ar jūsų įstaiga skatina darbuotojus išlaikyti darbo ir gyvenimo balansą, pavyzdžiui numatant lanksčias darbo valandas arba galimybę dirbti namie, individualus darbo grafikas ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐

2. Aplinkosaugos strategijos

6. Ar jūs stengiatės sumažinti savo įstaigos daromą poveikį aplinkai:
○ tausodami energiją ?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
○ mažindami ir perdirbdami atliekas?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
○ užkirsdami kelią teršimui (pvz. teršalų išmetimas į aplinką ir vandenį, nuotekoms, triukšmas)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
○ saugodami natūralią aplinką (pvz. atliekų rūšiavimas, vykdomi žalieji pirkimai, popieriaus taupymas ir kt.) ?

Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
7. Ar jūsų įstaiga gali sutaupyti pinigus, mažindama žalingą poveikį aplinkai (pvz. rūšiuodama, perdirbdama atliekas, mažindama energijos vartojimą, užkirsdama kelia taršai)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
8. Ar įvertinate galimą neigiamą poveikį aplinkai, kurdami naujus produktus ir paslaugas? (pvz. įvertindami energijos naudojimą, atliekų perdirbimą ir taršą)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
9. Ar jūsų įstaiga pateikia tikslią ir aiškią informaciją apie savo produktų, paslaugų ir veiklos poveikį klientams, tiekėjams, vietos bendruomenei ir kt.?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
10. Ar galite nurodyti būdus, kaip jūsų įstaiga galėtų užtikrinti savo prekių ir paslaugų ilgaamžiškumą, siekdama įgyti konkurencinį pranašumą (pvz. prekių perdirbimas, efektyvus energijos panaudojimas ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐

3. Rinkos strategijos

11. Ar jūsų įstaiga vykdo politiką, užtikrinančią visų sutarčių, sandėrių ir reklamos sąžiningumą ir kokybę (pvz. abipusiškai naudingo pirkimo strategiją, klientų apsaugos nuostatus, taikant klientų aptarnavimo standartą, įrašant aptarnavimo pokalbius ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
12. Ar jūsų įstaiga teikia tikslią ir aiškią informaciją apie savo prekes ir paslaugas bei jų ženklumą, įskaitant garantinius įsipareigojimus?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
13. Ar jūsų įstaiga užtikrina savalaikį tiekėjų sąskaitų apmokėjimą?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
14. Ar jūsų įstaiga vykdo politiką, užtikrinančią efektyvią atsakomąją reakciją, konsultacijas ir / arba bendravimą su savo klientais, tiekėjais ir kitais dalyviais (pvz. atvirų durų dienos, klientų apklausos renginiai, anoniminės apklausos ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
15. Ar jūsų įstaiga registruoja ir svarsto savo klientų, tiekėjų ir partnerių pateiktus skundus?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
16. Ar jūsų įstaiga bendradarbiauja su kitomis kompanijomis ar organizacijomis, svarstant klausimus, susijusius su atsakingu veiklos vykdymu (pvz. komunikacijos skyrius ir pan.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐

4. Visuomeninės strategijos

17. Ar jūsų įstaiga sudaro mokymosi galimybes vietos bendruomenės atstovams (pvz. mokymąsi arba darbo patirties suteikimą jaunimo arba socialiai nukriaustų asmenų grupėms, Paramos projektas socialiniam dialogui paskatinti ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
18. Ar atvirai svarstote su suinteresuotomis šalimis nepalankius, ginčytinus ar delikačius klausimus, susijusius su jūsų organizacija (pvz. sukauptos atliekos įstaigos teritorijoje, stovintys įstaigos automobiliai, trukdantys eismą kelyje arba pėsčiųjų take ir kt.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
19. Ar jūsų įstaiga bendradarbiauja su vietiniais tiekėjais?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
20. Ar skatinate darbuotojus dalyvauti visuomeninėje veikloje (pvz. skirdami darbuotojui papildomo laiko, jį apmokydami ar suteikdami kitą praktinio pobūdžio pagalbą)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
21. Ar jūsų įstaiga padeda įgyvendinti vietos bendruomenės projektus?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐

5. Įstaigos vertybės

22. Ar aiškiai apibrėžėte savo įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles (pvz. Darbuotojų veiklos ir elgesio pagrindiniai principai; Bendrieji veiklos ir elgesio reikalavimai; Elgesys bendraujant su klientais ir pavaldžioms įstaigoms, Viešųjų ir privačiųjų interesų atskyrimas; Konfidencialumas; Kodekso reikalavimų laikymasis; Etikos kodeksas ir pan.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
23. Ar supažindinate savo klientus, partnerius, tiekėjus ir kitas suinteresuotas šalis su savo įstaigos vertybėmis (pvz. pristatymuose, rinkodaros medžiagoje arba neoficialiuose pranešimuose ir pan.)?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
24. Ar jūsų klientai žino įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
25. Ar jūsų darbuotojai žino įstaigos vertybes ir profesinio elgesio taisykles (pvz. informuojama intraneto pagalba, dalyvaujama kuriant įstaigos vertybes, prioritetus, planus, taikoma mentorystė ir kt.)
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐
26. Ar mokote darbuotojus laikytis įstaigos vertybių ir profesinio elgesio taisyklių?
Taip ☐ Ne ☐ Iš dalies ☐ Nežinau ☐ Netaikoma ☐